

Partimotion

Motion till riksdagen

2013/14:V070

sj

av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

Välfärd att lita på

1 Sammanfattning

Ett land som byggs med gemensam välfärd och solidaritet är i grunden starkare än ett land där marknadens girighet får råda. Regeringen har brutit ned mycket av det samhälle som vi under många år har byggt upp tillsammans.

Välfärden har börjat vittra ned. I privatiseringarnas spår omfördelas resurser från kvinnor till män och kvinnor täcker upp där välfärden brister, med obetalt arbete. Resursbrist och privatiseringar håller på att förvandla rätten till bostad, utbildning, vård och omsorg till ett privilegium för dem som har råd. Resultatet blir en otrygg arbetsmarknad med hög arbetslöshet, ökad bostadsbrist, försämrade välfärd, ökade klassklyftor och ett mindre jämställt samhälle. Sverige har blivit ett risksamhälle där ingen längre kan lita på att de gemensamma trygghetssystemen, som sjukförsäkring och a-kassa, finns där när de behövs.

Samtidigt som skatterna sänkts med 140 miljarder kronor mellan 2006 och 2014 har de sammanlagda statsbidragen till kommunerna endast ökat med 5,2 miljarder kronor i fasta priser. Regeringens skattesänkningar är därmed 27 gånger så stora som deras sammanlagda satsningar till vård, skola och omsorg. Effekterna syns i större gruppstorlekar på fritids och i förskolan, akut personalbrist i sjukvården och äldreomsorgen och i växande kunskapskillnader i skolan.

Efter snart åtta år av borgerlig regering kan vi konstatera att den förda politiken har inneburit att arbetslösheten har ökat med 77 000 personer. Särskilt oroande är den kraftiga ökningen av antalet långtidsarbetslösa. Antalet personer som varit utan arbete mer än ett år har ökat med över 100 procent sedan 2006.

Trots massarbetslöshet präglas regeringens politik av brist på samhällsnyttiga investeringar som kan skapa jobb. I stället ökar de ekonomiska klyftorna och tryggheten har försämrats för alla. Inkomstgapet mellan kvinnor och män har ökat kraftigt, och allt fler barn växer upp i fattigdom. Unga får allt svårare att etablera sig i arbetslivet och skaffa en egen bostad.

Vänsterpartiet vill gå en annan väg. Vi motsätter oss att det privata vinstintresset tillåts styra i välfärden och att gemensamma skattemedel slösas bort. Inga skattepengar för vård, skola, förskola och äldreomsorg ska gå till företag som är ute efter att ta ut vinst. Våra pengar ska gå till satsningar på personal och verksamhet för att öka kvaliteten.

Huvuduppgiften för den ekonomiska politiken ska vara att bekämpa arbetslösheten. Full sysselsättning ska vara det övergripande målet. Vänsterpartiet föreslår i denna motion därför ett alternativt ekonomiskt ramverk. Detta innebär bl.a. att penningpolitiken kompletteras med ett sysselsättningsmål och att dagens överskottsmål ersätts med ett mål om balans över en konjunkturcykel.

Vänsterpartiets ekonomiska politik syftar till att skapa nya jobb. Vi föreslår kraftiga resursförstärkningar till välfärden. Vi höjer de generella statsbidragen till kommuner och landsting och budgeterar för ett stort antal riktade satsningar på vården, skolan och omsorgen. Vi föreslår omfattande investeringar i infrastruktur, grön omställning och bostadsbyggande. Redan nästan år räknar vi med att våra satsningar ger ungefär 40 000 nya jobb.

Vi föreslår mer resurser till hälso- och sjukvården för att kunna anställa mer personal och öka antalet vårdplatser. För att stärka landstingens arbete med hela vårdkedjan kring den gravida kvinnan föreslår vi en satsning på 500 miljoner kronor per år till förlossningsvård. Detta är en kraftfull förstärkning som ger landstingen möjligheter att anställa fler barnmorskor, höja lönerna och satsa på en långsiktig kompetensförsörjning och därmed få en bättre mödra- och förlossningsvård. Vi föreslår också en rejäl satsning på äldreomsorgen och hemtjänsten för mer personal samtidigt som vi satsar på grundläggande yrkesutbildning och på att öka inflytandet för de äldre.

I barns liv har skolan en central roll. Vi föreslår därför att skolan får ett särskilt statsbidrag för att öka lärartätheten i grundskolan och en extra förstärkning av resurser till skolor med särskilt stora behov. Satsningen innebär 6 000 fler lärare i grundskolan. Men också förskolan behöver resurser för att minska gruppstorlekarna och för vidareutbildning av barnskötare. Vi förbättrar vardagen för alla dem som arbetar på kvällar, nätter och helger genom att satsa på barnomsorg på obekvämlig arbetstid. Barn till arbetslösa och föräldralediga ska ha rätt till 30 timmars förskola i veckan. Vi föreslår också en satsning på mer personal och minskade barngrupper i fritidshemmen samt en satsning på maxtaxa i kulturskolan.

Vi vill ställa om Sverige så att vi lever inom vad som är hållbart. Vi föreslår därför skarpare klimatmål i Sverige och för EU och införandet av en klimatbudget. Vi vill ställa om till ett 100 procent förnybart energisystem med en storsatsning på solenergi, vindkraft, energieffektivisering och utveckling av grön teknik. Vi lägger fram de mest ambitiösa klimatinvesteringarna av alla partier. Vi vill bygga ut och förbättra landets infrastruktur för att ta itu med uppgiften att bygga ett hållbart transportsystem i Sverige. Vi investerar i ett nytt klimatprogram med stöd till kommuner, landsting och företag. Vi vill också investera i

omfattande stöd till bostadsbyggandet för att skapa fler hyresrätter och till upprustning av miljonprogrammets bostäder och välfärdslokaler som skolor, förskolor och äldreboenden.

Välfärden måste få kosta skattepengar. För Vänsterpartiet är det viktigt att skatt tas ut av dem som kan betala. Vi föreslår därför att en röd skatteväxling genomförs med innebörden att ingen som tjänar mindre än 30 000 kronor i månaden får höjd inkomstskatt, samtidigt som en ny finansskatt införs. Bankerna har gjort miljardvinster de senaste åren och Vänsterpartiet menar att det är rimligt att de bidrar mer till de omfattande satsningar och reformer som Vänsterpartiet ser som nödvändiga de närmaste åren. Vi föreslår också en sänkt skatt för arbetslösa, sjukskrivna, föräldralediga m.fl.

Genom privatiseringarna av vård, skola och omsorg ersätts själva grundidén med medborgarnas rätt till välfärd efter behov med det privata näringslivets jakt på mesta möjliga vinst. Det leder till ökad segregering i skolan, att relativt friska men lönsamma patienter prioriteras framför dem med störst behov och till en ovärdig jakt på kostnader för människors värdighet och välmående inom omsorgen. Välfärden är inte till salu. Vänsterpartiets ekonomiska politik är en politik för en välfärd att lita på.

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	1
2	Innehållsförteckning	3
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	5
4	Det ekonomiska läget	6
4.1	Internationell ekonomi	6
4.2	Konjunkturläget i Sverige.....	7
4.3	Finanspolitiken.....	7
4.3.1	Ramarna och inriktningen på finanspolitiken	7
4.3.2	Finanspolitikens innehåll och den svenska ekonomins strukturproblem	9
4.4	Utvecklingen på arbetsmarknaden.....	11
4.4.1	Strukturomvandling och kraven på arbetskraftens utbildning	12
4.4.2	Ökad strukturell arbetslöshet.....	13
4.4.3	Otryggheten på arbetsmarknaden.....	15
4.4.4	Investeringarnas betydelse för arbetslösheten.....	16
4.5	Regeringens utförsäljningar av gemensamt ägda bolag.....	18
4.6	Nedskärningar och privatiseringar i välfärden.....	19
4.7	Ökad ojämlikhet.....	21
4.8	Ökade inkomstskillnader mellan män och kvinnor.....	23
4.9	Statens minskade ambitioner	24

4.10	Miljöutmaningarna	26
5	Ekonomiska ramverk för ökad sysselsättning	28
5.1	Riktlinjer för den ekonomiska politiken	28
5.2	Ramverken för finanspolitiken	29
5.2.1	Åtgärdsplaner för full sysselsättning.....	30
5.2.2	Mål för de offentliga finanserna.....	30
5.2.3	Utgiftstaken.....	31
5.2.4	Finansiering av investeringar	31
5.2.5	Klimatbudget och nya klimatmål	32
5.3	Ramverken för penningpolitiken	33
5.3.1	Målen för penningpolitiken.....	33
5.3.2	Styrningen av penningpolitiken	33
6	Gemensam välfärd.....	34
6.1	Offentlig sektor och sysselsättning	34
6.2	Avkommersialisera välfärden	35
6.3	En jämlik sjukvård med hög kvalitet	36
6.4	En likvärdig skola för ökad kunskap	38
6.5	Minskade barngrupper i förskolan.....	40
6.6	Stärkt äldreomsorg.....	41
6.7	En mänsklig sjukförsäkring	42
6.8	Välfärdens långsiktiga finansiering	43
7	Jämställdhet	45
8	Investeringar för fler jobb och grön omställning	48
8.1	Offentliga investeringar	48
8.2	Bygg bort bostadsbristen	49
8.3	Investeringar i grön infrastruktur.....	50
8.4	Energiomställning och investeringar i grön teknik.....	52
9	Ett hållbart arbetsliv med plats för fler	54
9.1	Aktiv arbetsmarknadspolitik och förbättrad a-kassa.....	54
9.1.1	Utbildning för förbättrad matchning	54
9.1.2	Bättre arbetsförmedling och effektiva arbetsmarknadsåtgärder.....	55
9.1.3	En bättre arbetslöshetsförsäkring	56
9.2	Rätt till trygga anställningar	57
9.3	Rätt till arbete och rätt att leva som andra för personer med funktionsnedsättning... 58	
9.4	Inkludering och antidiskriminering.....	59
10	Aktiv näringspolitik	60
10.1	Innovationer.....	60

10.2	Stärkta förutsättningar på landsbygden	61
11	Skatter	62
11.1	Målen för Vänsterpartiets skattepolitik	62
11.2	Inkomstskatter	63
11.3	Skatter som styrmedel i miljöpolitiken.....	64
11.4	Företags- kapital- och egendomsskatter	65
11.5	Röd skatteväxling.....	67
12	Effekter av Vänsterpartiets budget.....	68

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen beslutar att godkänna inriktningen på den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 5-12 i motionen).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om grundlagsskydd för gemensamt ägd egendom (avsnitt 4.5 i motionen).
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken (avsnitt 5 i motionen).
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det i kärnverksamheterna inom vård, skola och äldreomsorg inte ska vara möjligt för vinstsyftande företag att bedriva verksamhet med skattemedel (avsnitt 6.2 i motionen).
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att järnvägen bör återregleras och samhället ta ett helhetsansvar för järnvägssystemet (avsnitt 8.3 i motionen).

4 Det ekonomiska läget

4.1 Internationell ekonomi

Den globala återhämtningen fortsätter i trevande takt. Osäkerheten om den framtida utvecklingen är stor, inte minst mot bakgrund av oroligheterna i Ukraina. Olika ekonomiska indikatorer ger en splittrad bild av konjunkturläget. I USA och Storbritannien växer ekonomin i hygglig takt, medan tillväxten i södra Europa är fortsatt låg. De finansiella marknaderna har under vintern präglats av tillväxtländernas valutaturbulens. Framför allt är det länder med stora bytesbalansunderskott som drabbats. Tillväxten i de snabbväxande ekonomierna är lägre än normalt och det är nu snarare de ”mogna ekonomierna” som utgör tillväxtmotor i världsekonomin.

I USA är hushållens förmögenhetsställning rekordstark, om än mycket ojämnt fördelad, samtidigt som hushållens skuldanpassning i huvudsak bedöms vara avslutad. Kongressens budgetöverenskommelse och överenskommelsen om ett nytt skuldtak minskar den politiska osäkerheten och finanspolitiken går från att vara mycket åtstramande till att bli nära neutral i år och under 2015. Läget på arbetsmarknaden har förbättrats och arbetslösheten bedöms falla till omkring 6 procent vid slutet av 2014. Investeringsvolymerna har varit mycket låga i USA under en längre tid vilket visar sig i form av stagnerad produktivitetstillväxt. Samtidigt är företagens balansräkningar mycket starka och mycket talar för att ett trendbrott i företagsinvesteringarna är på väg.

I Kina riktas uppmärksamheten mot den lägre tillväxten och omläggningen av den ekonomiska politiken. Regeringen vill styra över efterfrågan från investeringar till ökad hushållskonsumtion. Den nya kinesiska ledningen tycks stå fast vid strukturförändringar även om det leder till dämpad tillväxt på kort sikt. Utmaningen för den kinesiska regeringen består dels i att finna en ny tillväxtmodell, dels i att hantera en tillväxtmodell som innebär en tillväxt på 7-7,5 procent snarare än 10 procent.

Konjunkturläget i eurozonen förbättras långsamt. Återhämtningen hämmas emellertid av fortsatta obalanser. Den höga arbetslösheten och det låga resursutnyttjandet medför ett mycket lågt inflationstryck. Den låga inflationen i Tyskland försvårar rebalanseringen¹ inom eurozonen eftersom stärkt konkurrenskraft i euroländer med underskott i bytesbalanserna förutsätter lägre prisökningar där än i Tyskland. Ansträngningarna att inom eurozonen utjämna skillnader i konkurrenskraft och bytesbalanser sker därför i en miljö med stora risker för en allvarlig deflationsspiral. De sociala konsekvenserna av den förda åtstramningspolitiken är alltför mycket stora. Befolkningen i eurozonens länder betalar ett högt pris för den förda politiken.

¹ Med rebalansering avses här ansträngningarna inom eurozonen att utjämna skillnader i konkurrenskraft och bytesbalanser.

4.2 Konjunkturläget i Sverige

Den svenska ekonomin utvecklades tämligen svagt under 2013. Först under sista kvartalet tog ekonomin fart på ett mer påtagligt sätt. Återhämtningen fortsätter i år i hygglig takt. Hushållen förväntas vara den viktigaste drivkraften till den ökande tillväxten. Konsumtionstillväxten skulle kunna vara ännu starkare givet de gynnsamma förutsättningarna. Inkomsterna har ökat, inflationen är låg och förmögenhetsställningen har stärkts via stigande börskurser och stigande bostadspriser. De ekonomiska tillgångarna är dock mycket ojämnt fördelade.

Hushållens tvekan visar sig framför allt i en hög sparkvot. Det finns säkert flera faktorer bakom detta. En faktor kan vara att hushållen tagit intryck av debatten kring bostadsprisernas utveckling och därför ökat sitt sparande. De senaste årens kraftiga försämringar av arbetslöshets- och sjukförsäkringen kan också ha resulterat i att de som har råd har ökat sitt sparande av försiktighetsskäl.

BNP-prognoserna för de närmaste åren tyder på att återhämtningen blir långsammare jämfört med uppgången 2004-2007 efter IT-krisen, då BNP ökade med i genomsnitt 3,8 procent per år. Skillnaden ligger framför allt i en svagare expansion för exportindustrin jämfört med historiska uppgångar.

4.3 Finanspolitiken

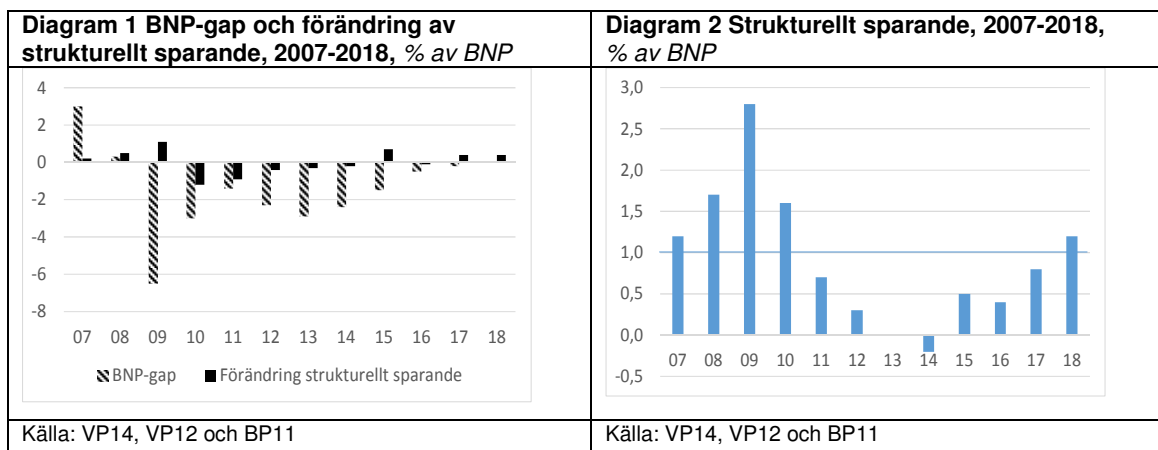
4.3.1 Ramarna och inriktningen på finanspolitiken

Regeringens finanspolitik sedan de tillträdde hösten 2006 har kännetecknats av tvära kast och deras motiv har inte alltid varit lätta att förstå. Mellan 2008 och 2009 *steg* det strukturella sparandet från 1,8 till hela 2,8 procent av BNP, vilket innebar att regeringen mitt under den kraftigaste lågkonjunkturen sedan 1990-talskrisen bedrev en direkt åtstramande finanspolitik (se diagram 1 nedan).² Den förda politiken kritiserades av en lång rad ekonomer, Konjunkturinstitutet och regeringens Finanspolitiska råd och resulterade i att tiotusentals personer i onödan slogs ut i långtidsarbetslöshet.

Mellan 2010 och 2014 har finanspolitiken varit svagt expansiv. Eftersom resursutnyttjandet i den svenska ekonomin har varit lågt alltsedan finanskrisen har detta varit en riktig inriktning utifrån ett stabiliseringspolitiskt perspektiv (se utvecklingen av BNP-gapet i diagram 1).³

² Det vanligaste kriteriet för att bedöma finanspolitikens inriktning tar fasta på förändringen av det strukturella sparandet (se t.ex. KI, "Konjunkturläget mars 2012, s. 28 och BP13, s. 132). Om det strukturella sparandet minskar är politiken expansiv, medan finanspolitiken är åtstramande om det strukturella sparandet ökar.

³ BNP-gapet är en grov uppskattning av resursutnyttjandet i ekonomin. Måttet tar fasta på skillnaden mellan faktisk BNP och potentiell BNP. Med potentiell BNP avses den BNP-nivå då ekonomin är i "jämvikt". Enligt denna tankeram indikerar ett negativt BNP-gap lediga resurser och ett positivt BNP-gap att ekonomin är överhettad.

Den förda politiken innebär emellertid att regeringen kommer allt längre ifrån sitt överskottsmål (se diagram 2). Regeringen bedömer det strukturella sparandet för 2014 till 0,2 procent av BNP, vilket är en avvikelse från målnivån på 1 procent med 30 miljarder kronor. Därtill är regeringens bedömning av det strukturella sparandet avsevärt mer optimistisk i jämförelse med andra prognosmakare. I Konjunkturinstitutets senaste prognos bedöms det konjunkturjusterade sparandet för 2014 till -1,3 procent av BNP, och motsvarande siffra i Ekonomistyrningsverkets senaste prognos ligger på -1,8 procent av BNP.⁴

Vänsterpartiet har länge förordat att överskottsmålet ersätts med ett mål där de offentliga finanserna ska vara i balans över en konjunkturcykel. På senare tid har vi kunnat konstatera att en lång rad organisationer och ekonomer anslutit sig till kraven på en översyn av överskottsmålet, däribland de tre stora fackliga organisationerna LO, TCO och SACO samt förre ordföranden i Finanspolitiska rådet Lars Calmfors.⁵

I budgetpropositionen i höstas fortsatte regeringen att argumentera för att det var viktigt att fortsätta att stimulera den ekonomiska återhämtningen med expansiv finanspolitik. Man lade då förslag som skulle försvagat de offentliga finanserna med ca 25 miljarder kronor per år under 2014-2017.⁶ I 2014 års ekonomiska vårproposition gör emellertid regeringen helt om i finanspolitiken. Nu ska varje reform finansieras kronor för krona och tillsammans med att transfereringar och en rad olika bidrag inte räknas upp i takt med pris- och löneökningar sker en automatisk förstärkning av de offentliga finanserna. Det strukturella sparandet stärks därmed successivt och regeringen bedömer att man når överskottsmålet 2018.

⁴ Konjunkturinstitutet, "Konjunkturläget mars 2014" och Ekonomistyrningsverket, "Prognos, statens budget och de offentliga finanserna, april 2014". Förklaringen till de olika bedömningarna beror dels på olika metoder, dels på olika bedömningar av BNP-gapet. För en utförlig analys, se Finanspolitiska Rådet, "Svensk finanspolitik 2013".

⁵ En ändring av målet för de offentliga finanserna ska dock ske öppet, och inte som nu då regeringen säger att överskottsmålet ligger fast samtidigt som man i praktiken har övergett det.

⁶ Nu blev försvagningen av de offentliga finanserna ca 3 miljarder kronor lägre p.g.a. att riksdagen avlog förslaget om höjda skiktgränser för uttag av statlig inkomstskatt.

Regeringen har motiverat omläggningen av finanspolitiken med att man nu ser ett ”omslag” i ekonomin i form av bl.a. högre tillväxt. Detta argument framstår dock som märkligt eftersom regeringens prognoser för BNP-tillväxten i vårpropositionen är *lägre* än de bedömningar man gjorde i samband med budgetpropositionen i höstas. Om det nu är viktigt att strama åt ekonomin, kan man fråga sig varför regeringen inte gjorde det redan i höstas, när man hade en än mer positiv syn på den framtida ekonomiska utvecklingen. I sak finns det därtill skäl att ifrågasätta regeringens omläggning av finanspolitiken. Den svenska ekonomin kännetecknas fortfarande av lågt resursutnyttjande och arbetslösheten har bitit sig fast kring 8 procent. Det finns därför fortfarande goda skäl att understödja den ekonomiska utvecklingen med en mer expansiv finanspolitik, i synnerhet då de svenska offentliga finanserna alltså är mycket starka samtidigt som staten kan låna upp pengar till extremt låga räntor.

I sammanhanget bör också nämnas att regeringens eget expertorgan, Konjunkturinstitutet, underkänner regeringens beräkningar av det finansiella sparandet. KI bedömer att det krävs skattehöjningar på 47 miljarder kronor för att nå överskottsmålet 2018. Därtill krävs det enligt KI skattehöjningar på ytterligare 53 miljarder kronor fram till 2018 för att finansiera de utgiftsökningar som krävs för att kunna bibehålla det offentliga åtagandet på 2015 års nivå.⁷ Det är detta budgethåll på 100 miljarder kronor som regeringens välfärdsreformer på 7,5 miljarder kronor och skattehöjningar på 8 miljarder kronor fram till 2018 ska sättas i relation till.

4.3.2 Finanspolitikens innehåll och den svenska ekonomins strukturproblem

Vad gäller innehållet i finanspolitiken finns det mycket att kritisera, dels för hela perioden sedan regeringen tillträdde, dels de aktuella förslagen i 2014 års ekonomiska vårproposition. Den svenska ekonomin lider av framför allt fyra strukturproblem: (i) Hög arbetslöshet och försämrade matchningseffektivitet, (ii) Sjunkande potentiell produktivitet i näringslivet, (iii) De låga bostadsinvesteringarna och (iv) De sjunkande skolresultaten. Dessvärre måste vi konstatera att regeringens politik snarast har förstärkt dessa tendenser.

I stället för att rusta de arbetslösa för framtidens arbetsliv genom satsningar på kunskapshöjande och utvecklande insatser har regeringen satsat stort på mer eller mindre passiva massåtgärder. Detta sker inte minst inom ramen för de s.k. garantierna – jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgaranti för ungdomar – som regeringen infört inom ramen för arbetsmarknadspolitik. Detta har bidragit till den höga långtidsarbetslösheten och att matchningseffektiviteten har försämrats (se vidare avsnitt 4.4.2).

Näringslivets produktivitetstillväxt har utvecklats mycket svagt sedan 2006. Till viss del kan detta förklaras av konjunkturmässiga faktorer, men Konjunkturinstitutet (KI) bedömer att även den underliggande, eller potentiella, produktivitetstillväxten har varit mycket svag. KI:s bedömning är att den potentiella produktiviteten i näringslivet mellan 2006 och 2013 i

⁷Konjunkturinstitutet, ”Konjunkturläget mars 2014”, s. 27-28.

genomsnitt endast steg med 0,9 procent per år, vilket kan jämföras med att den genomsnittliga potentiella produktivitetstillväxten för perioden 1981-2006 uppgick till 2,6 procent per år.⁸ Den låga produktiviteten i näringslivet har dessutom fortsatt under 2012 och 2013. En orsak till denna utveckling är regeringens ekonomiska politik som i princip endast går ut på att sätta press på de lägsta lönerna nedåt samt att subventionera vissa lågproduktiva branscher. För att stärka Sveriges långsiktiga produktivitetspotential krävs betydande investeringar i utbildning och forskning, infrastruktur, miljöteknik, bostäder samt en strategisk näringspolitik som stärker svensk konkurrenskraft och innovationsstyrka i den globala ekonomin. I denna motion presenterar vi en rad förslag på dessa områden.

De svenska bostadsinvesteringarna har utvecklats svagt i princip sedan 1990-talskrisen. Framför allt har nyproduktionen i storstadsområden varit mycket låg i förhållande till efterfrågan i dessa regioner. På senare tid har en rad bedömare pekat på bostadsbristen som ett allvarligt strukturproblem. Bristen på bostäder minskar såväl den geografiska som yrkesmässiga rörligheten på arbetsmarknaden och försämrar därmed arbetsmarknadens funktionssätt och hämmar tillväxten. Regeringens passivitet på området har varit slående alltsedan regeringsskiftet.⁹ Det krävs radikala åtgärder för att bryta utvecklingen. I denna motion föreslår vi bl.a. ett investeringsstöd för hyresrätter. Stödet ska riktas mot tillväxtorter och orter där bristen på ändamålsenliga och efterfrågade bostäder är särskilt stor.

Situationen i skolan är minst sagt alarmerande. Skolans problem beror framför allt på en rad strukturella aspekter. Kombinationen av det fria skolvalet, den fria etableringsrätten och de skattefinansierade privata skolornas fria vinstuttag skapar sammantaget en struktur som inte är gynnsam för utbildningen i Sverige. Resultatet av den förda politiken försvårar styrningen och resursallokeringen inom skolan, ökar segregationen, sänker de allmänna kunskapsresultaten, ökar skillnaderna i kunskapsresultat mellan skolor i välbärgade områden och mer socialt utsatta områden samt leder till en betygsinflation som gynnar friskolorna på bekostnad av de kommunala skolorna. I en globaliserad ekonomi som ställer allt högre krav på arbetskraftens kompetens och utbildningsnivå är denna utveckling mycket bekymmersam eftersom det försvagar exportindustrins konkurrenskraft, försämrar matchningseffektiviteten och gör det ännu svårare för de personer som står långt ifrån arbetsmarknaden att finna arbete. I vårpropositionen tillför regeringen en del resurser på skolans område. Resurstillskotten är välkomna men de löser inte skolans grundläggande strukturella problem.

Det är nu helt tydligt att regeringens politik har nått vägs ände och att det är dags för en ny färdriktning. I kapitel 5-11 i denna motion presenterar vi vårt förslag till en sådan ny politik.

⁸ Sifferunderlag till "Konjunkturläget, mars 2014".

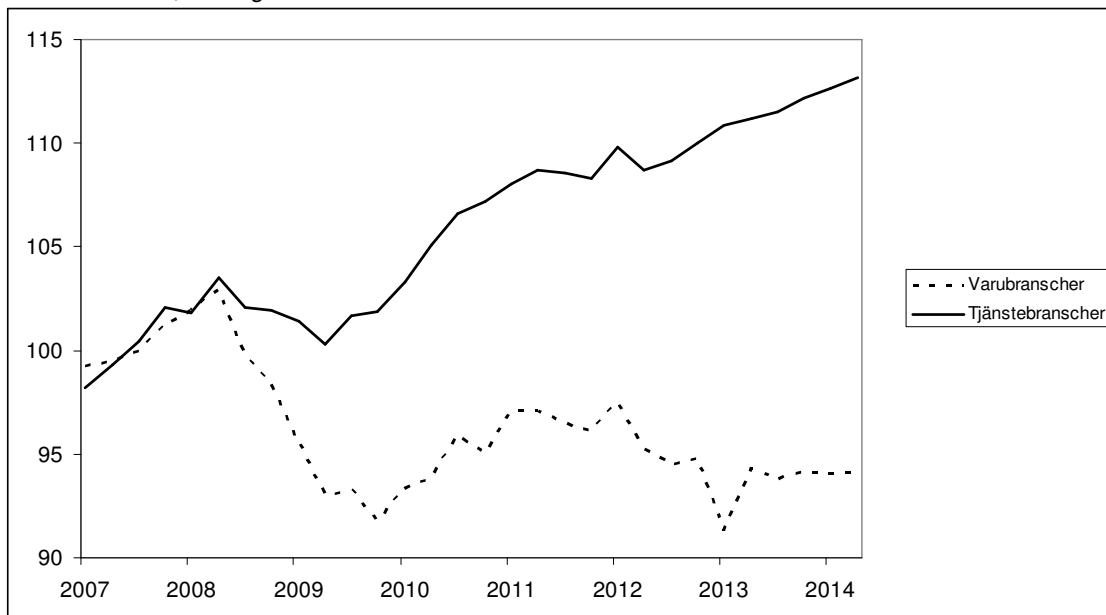
⁹ Med undantag för antalet tillsatta offentliga utredningar.

4.4 Utvecklingen på arbetsmarknaden

Ekonomiska kriser brukar ofta förstärka strukturomvandlingen på arbetsmarknaden. Den svenska arbetsmarknaden kännetecknas av en långsiktig trend där antalet sysselsatta inom tillverkningsindustrin minskat relativt den privata tjänstesektorn.¹⁰ Denna förändring accentuerades i samband med finanskrisen och åren därefter.

Lågkonjunkturen som följde efter finanskrisen slog hårt mot den svenska industrin. Mellan tredje kvartalet 2008 och första kvartalet 2010 föll sysselsättningen inom ”tillverkning och utvinning, energi och miljö” med nästan 100 000 personer.¹¹ När sedan konjunkturen och arbetsmarknaden tog fart under 2010 kom de flesta jobben inom den privata tjänstesektorn. I samband med att konjunkturläget började försämrats i mitten av 2011 har ett liknande mönster kunnat skönjas. Sysselsättningen inom industrin har fallit medan de privata tjänstenäringarna har klarat sig förhållandevis väl (se diagram 3 nedan över antalet arbetade timmar i näringslivet).

Diagram 3 Arbetade timmar i näringslivet
Index 2007=100, säsongrensade kvartalsvärden

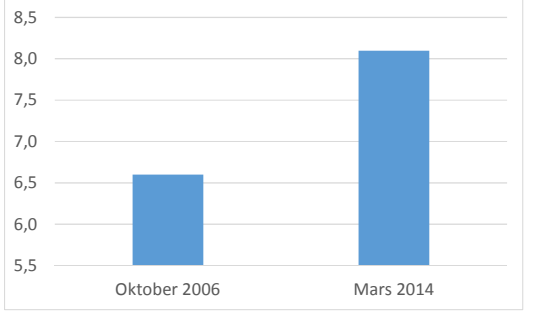
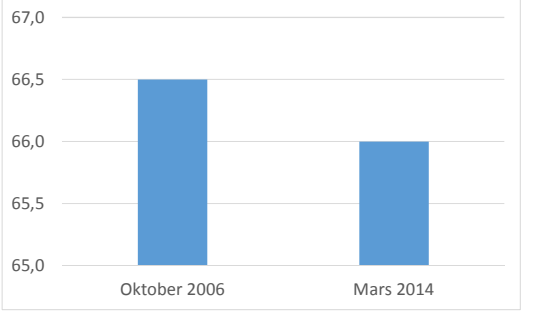
Källa: Konjunkturinstitutet

Sammantaget har utvecklingen på arbetsmarknaden de senaste åren varit nedslående. Arbetslösheten under återhämtningsfasen efter finanskrisen sjönk endast till omkring 7,5 procent, vilket är en mycket hög arbetslöshet i såväl ett svenskt historiskt perspektiv som vid en internationell jämförelse. För närvarande ligger arbetslösheten på 8,1 procent (i säsongrensade

¹⁰ Man bör dock ha i åtanke att en del av denna förändring handlar om att industriföretagen i allt större utsträckning lagt ut delar av sin produktion på externa tjänsteföretag, vilket gör att tillverkningsindustrins relativa minskning överskattas i den aggregerade statistiken (se vidare avsnitt 4.4.1).

¹¹ SCB (AKU).

termer). Detta är 1,5 procentenheter högre än när regeringen tillträdde hösten 2006, vilket motsvarar en ökad arbetslöshet med ca 77 000 personer.¹² Även sysselsättningsgraden har fallit sedan regeringen kom till makten. Den lägre sysselsättningsgraden (0,5 procentenheter) motsvarar 36 000 färre sysselsatta.¹³

Diagram 4 Arbetslöshet, 15-74 år <i>Säsongrensade värden</i>	Diagram 5 Sysselsättningsgrad, 15-74 år <i>Säsongrensade värden</i>												
 <table border="1"> <caption>Data for Diagram 4: Arbetslöshet, 15-74 år</caption> <thead> <tr> <th>Tidpunkt</th> <th>Arbetslöshetsgrad (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Oktober 2006</td> <td>~6,6</td> </tr> <tr> <td>Mars 2014</td> <td>~8,1</td> </tr> </tbody> </table>	Tidpunkt	Arbetslöshetsgrad (%)	Oktober 2006	~6,6	Mars 2014	~8,1	 <table border="1"> <caption>Data for Diagram 5: Sysselsättningsgrad, 15-74 år</caption> <thead> <tr> <th>Tidpunkt</th> <th>Sysselsättningsgrad (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Oktober 2006</td> <td>~66,5</td> </tr> <tr> <td>Mars 2014</td> <td>~66,0</td> </tr> </tbody> </table>	Tidpunkt	Sysselsättningsgrad (%)	Oktober 2006	~66,5	Mars 2014	~66,0
Tidpunkt	Arbetslöshetsgrad (%)												
Oktober 2006	~6,6												
Mars 2014	~8,1												
Tidpunkt	Sysselsättningsgrad (%)												
Oktober 2006	~66,5												
Mars 2014	~66,0												
Källa: SCB (AKU)	Källa: SCB (AKU)												

4.4.1 Struktumvandling och kraven på arbetskraftens utbildning

Den svenska ekonomin har genomgått omvälvande förändringar under de senaste 30 åren. Utvecklingen har framför allt drivits på av globaliseringen i form av ett ökat globalt arbetskraftsutbud från länder som Kina och Indien, ökad världshandel, kapitalets ökade rörlighet, avregleringar, ökad migration och teknologisk utveckling. Denna utveckling har ökat konkurrenstrycket på den svenska ekonomin i allmänhet och på tillverkningsindustrin i synnerhet.

Inom tillverkningsindustrin har globaliseringen bidragit till att verksamheter med högt fördjningsvärde fått allt större andelar. Inom basindustrin går t.ex. exporten från massa och malm mot mer avancerade pappersprodukter och specialstål. Samtidigt har högteknologiska branscher inom t.ex. kemi, läkemedel och maskinindustri växt i betydelse och vissa branscher, som varvs- och textilindustrin, har i princip försvunnit. Parallellt med denna utveckling har den privata tjänstesektorn vuxit kraftigt och har under de senaste 10 åren svarat för merparten av den svenska ekonomins sammanlagda sysselsättningstillväxt (se tabell 1 nedan).

¹² SCB (AKU).

¹³ Att arbetslösheten ökat och sysselsättningsgraden fallit sedan regeringen tillträdde är naturligtvis besvärande för regeringen. Retoriskt har regeringen försökt lösa problem genom att tala om sysselsättningen i absoluta tal och peka på att sysselsättningen ökat med 250 000 personer sedan 2006 (sedan de tillträdde hösten 2006 har sysselsättningen i säsongrensade termer ökat med ca 239 000). Flera debattörer har påpekat att denna argumentation är djupt ohederlig eftersom det är naturligt att sysselsättningen ökar i absoluta tal när befolkningen ökar. Därför är det välkommet att regeringen i vårpropositionen nu underkänner sin egen argumentation. I en fördjupningsruta slår man nämligen fast att: "Studerat skillnader mellan länder tycks det tämligen uppenbart att befolkningens storlek har avgörande betydelse för mängden jobb och sysselsättningsnivå. Även befolkningens utveckling över tid i enskilda länder varierar systematiskt med sysselsättningen" (VP14, s. 245).

En annan trend i det svenska näringslivet är att industriföretagen i allt större utsträckning fokuserar på sin kärnverksamhet. Detta har resulterat i att de har lagt ut stora delar av den tjänsteproduktion som tidigare producerades inom företaget på externa tjänsteföretag. Exempel på sådana tjänster som i allt högre grad har outsourcats är konsulttjänster inom IT, forskning och utveckling, juridisk rådgivning, reklamverksamhet, byggteknik och design. Denna utveckling har inneburit att industrin blivit alltmer integrerad med tjänstesektorn, men också att tjänstesektorerna blivit mer beroende av utvecklingen inom industrin.

Den här strukturomvandlingen, som innebär att slussa över friställd arbetskraft från mellan- och lågteknologisk industri till kunskapsintensiva tjänster, ställer högre krav på bl.a. utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken än när strukturomvandlingen främst resulterade i att arbetskraften rörde sig mellan olika industrisektorer.

Tabell 1 Antal sysselsatta i olika sektorer i svensk ekonomi, tusental

	1993	2011	1993-2011
Privat tjänstesektor, totalt	1504	2105	601
<i>varav kunskapsintensiva</i>	568	1030	462
Jordbruk, skogsbruk och fiske	149	93	-56
Tillverknings- och gruvindustri	695	621	-74
Byggverksamhet	224	321	97
Offentlig verksamhet	1398	1293	-105
Övrig verksamhet	132	170	38
Ekonomin totalt	4102	4603	501

Strukturomvandlingen riskerar också att skapa en tilltagande ekonomisk sårbarhet och ställer krav på helhetstänkande och en medveten, strategisk industri- och näringspolitik – något som inte kan överlämnas till ”marknaden”. Vi ser redan i dag att konkurrensen mot svensk industri inte avgränsas till produktion med relativt lågt förädlingsvärde, utan även betydligt högre upp i förädlingskedjan. Vi vet också att produktivitetsökningarna inom olika sektorer och produktionsgrenar inte sker isolerat från varandra, utan i ett systematiskt samspel, där såväl fysisk som social infrastruktur spelar en avgörande roll. Detta ställer krav på ett helhetstänkande och en strategisk näringspolitik.

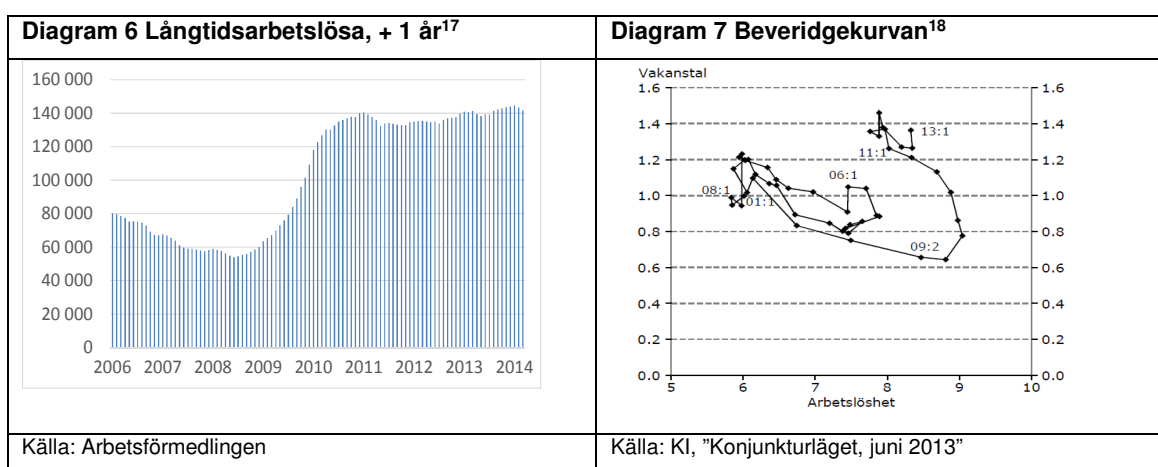
4.4.2 Ökad strukturell arbetslöshet

Mycket tyder på att den strukturella arbetslösheten, dvs. den del av arbetslösheten som inte beror på konjunkturläget, har ökat under de senaste åren. Ett tecken på detta är den mycket kraftiga ökningen av långtidsarbetslösheten. Samtidigt som arbetslösheten ”bara” ökat med 1,5

procentenheter sedan regeringen tillträdde har långtidsarbetslösheten ökat med över 100 procent (se diagram 6 nedan).¹⁴

Personer med långa arbetslöshetstider löper stor risk att fastna i långtidsarbetslöshet eller helt slås ut från arbetsmarknaden. Först och främst är detta naturligtvis en tragedi för de individer som drabbas, men långtidsarbetslösheten för även med sig betydande samhällsekonomiska kostnader. När konjunkturen vänder begränsas uppgången i både produktion och sysselsättning i och med att matchningen på arbetsmarknaden försämras. Långvariga arbetslöshetstider försämrar med andra ord arbetsmarknadens funktionssätt och höjer den strukturella arbetslösheten.

Såväl Konjunkturinstitutet som Riksbanken har pekat på att det finns tecken på att den svenska arbetsmarknaden fungerar allt sämre.¹⁵ En indikator på hur väl arbetsmarknaden fungerar är den s.k. Beveridgekurvan som visar på sambandet mellan arbetslösa och vakanser. När arbetslösheten är hög brukar det vara lätt för företagen att tillsätta utlysta tjänster. Sedan mitten av 2009 har emellertid andelen vakanser ökat utan att arbetslösheten har minskat i motsvarande utsträckning. I diagram 7 nedan syns detta genom att kurvan skiftat utåt.¹⁶ Detta förhållande tyder på att matchningen på arbetsmarknaden fungerar sämre eftersom arbetslösheten är högre vid en given nivå vakanser.

Ett annat tecken på att den strukturella arbetslösheten har ökat har sin grund i hur arbetslöshetens sammansättning utvecklats över tiden. Arbetsförmedlingen har sedan en tid identifierat fyra grupper som "utsatta" på arbetsmarknaden; utomeuropeiskt födda, personer med låg utbildning (förgymnasialt utbildade), äldre (55-64 år) och personer med

¹⁴ Arbetsförmedlingen. Avser antal personer som varit utan arbete längre än 1 år.

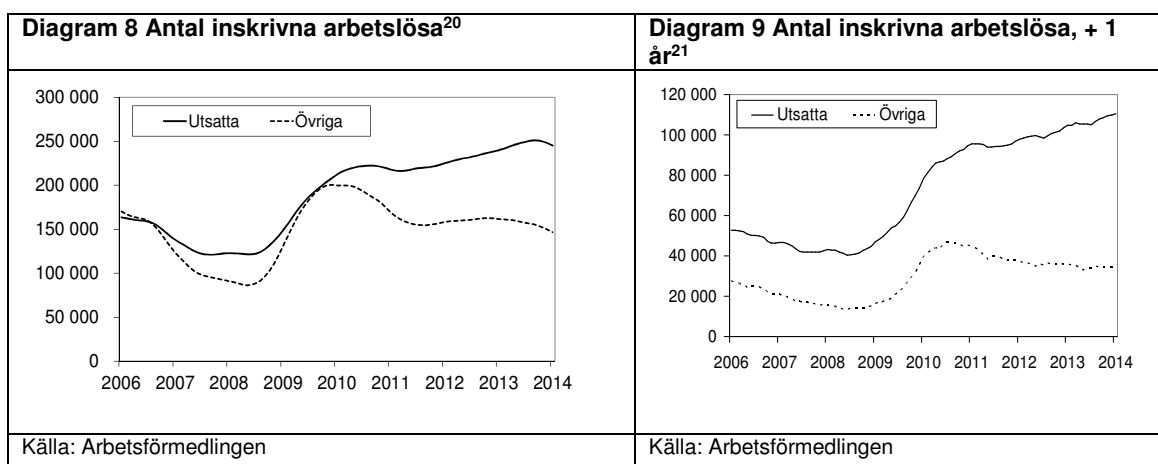
¹⁵ Se t.ex. Konjunkturinstitutet, "Konjunkturläget augusti 2013", och Riksbanken, "Penningpolitisk rapport, oktober 2012".

¹⁶ Figur 7 visar utvecklingen mellan första kvartalet 2001 och första kvartalet 2013.

¹⁷ Öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd (16-64 år)

¹⁸ Vakanstranden mäts som kvoten mellan antalet lediga jobb enligt SCB:s vakanstatistik och antalet personer i arbetskraften enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU):

funktionsnedsättning. Som framgår av diagram 8 nedan har dessa ökat sin andel av den totala arbetslösheten under de senaste åren. Medan arbetslösheten sjönk relativt mycket för gruppen ”ej utsatta” under den ekonomiska återhämtningen 2010 – första halvan 2011 låg arbetslösheten för de utsatta grupperna kvar på en mycket hög nivå. Antalet arbetslösa i utsatta grupper beräknas av Arbetsförmedlingen att öka till ca 255 000 personer vid slutet av 2014, vilket då kommer att motsvara ca 68 procent av den totala arbetslösheten.¹⁹

Vad som är särskilt oroande är att de arbetslösa i dessa grupper ofta har mycket långvariga arbetslöshetstider. För närvarande har ca 142 000 personer varit utan arbete i mer än ett år. Av dessa tillhör ca 109 000 personer någon av de utsatta grupperna. Mycket av ökningen av långtidsarbetslösheten beror också på ökade arbetslöshetstider bland personer i de utsatta grupperna (se diagram 9 ovan). Precis som i fallet med den ovan beskrivna strukturomvandlingen av den svenska ekonomin innebär förändringen av arbetslöshetens sammansättning stora utmaningar för utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken.

4.4.3 Otryggheten på arbetsmarknaden

Trygghet i anställningen är av stor vikt för individen men även för hela samhället eftersom det ökar möjligheterna till utveckling och omvandling av arbetsmarknaden. Under de senaste två decennierna har dock utvecklingen gått i en annan riktning. Massarbetslösheten, tillsammans med bl.a. försämringar i lagen om anställningsskydd och en bristfällig reglering vid in- och uthyrning av arbetstagar, har bidragit till att anställningsskyddet har urholkats. Otryggheten på arbetsmarknaden har brett ut sig.

De senaste två decennierna har andelen tillsvidareanställda minskat samtidigt som andelen tidsbegränsat anställda har ökat. I dag har nästan 17 procent av de anställda en tidsbegränsad

¹⁹ Arbetsförmedlingen, sifferunderlag till rapporten ”Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2013”.

²⁰ Säsongsrensad trend.

²¹ Säsongsrensad trend.

anställning. Kvinnor, LO-medlemmar, ungdomar och invandrare är i avsevärt högre grad än andra löntagargrupper hänvisade till otrygga anställningar.

Otrygga anställningar ger lägre inkomster och därmed lägre föräldrapenning, sjukpenning och pension. De som har en tidsbegränsad anställning eller arbetar deltid riskerar dessutom att inte kvalificera sig till a-kassan eller att inte få en bostad.

Arbetsplatser med många otrygga anställningar präglas av ökad stress, sämre arbetsmiljö och lägre organisationsgrad. Även löntagarnas kollektiva styrka försvagas. De många osäkra anställningarna innebär också stora utgifter för samhället i form av återkommande perioder av arbetslöshet och kostnader för ökad ohälsa.

Samtidigt breder fusk och social dumpning ut sig på arbetsmarknaden. Krav från EU och medvetna politiska beslut har försvagat löntagarnas ställning. Villkoren på arbetsmarknaden har påverkats kraftigt av exempelvis förändrade regler för F-skattsedlar, avregleringen av arbetskraftsinvandringen och regler för utstationering av arbetstagare mellan EU-länder. Detta medför en rad negativa samhällsekonomiska konsekvenser. Staten går miste om skatteintäkter samtidigt som både de individer som anlitas av oseriösa företag och löntagarkollektivet som helhet drabbas av dumpning av löner och arbetsvillkor. I ett antal särskilt utsatta branscher, som åkeri- och byggbranschen, har konkurrens med låga löner och dåliga arbetsvillkor kommit att hota överlevnaden för inhemska företag som följer lagar och kollektivavtal. I förlängningen riskerar den här utvecklingen att leda till stagnation i näringslivet, då konkurrens genom teknisk utveckling och rationalisering ersätts av jakt på billig arbetskraft.

4.4.4 Investeringarnas betydelse för arbetslösheten

I en rapport från Almega, Teknikföretagen och Unionen²² analyseras bl.a. investeringarna inom industrin. I samband med finanskrisen sjönk investeringarna på bred front i den svenska ekonomin. Inom industrin hade emellertid investeringarna legat på historiskt låga nivåer under flera år innan finanskrisen. Rapportförfattarna konstaterar att de låga investeringarna har sänkt Sveriges potentiella produktionsnivå vid fullt kapacitetsutnyttjande. De noterar vidare att detta kommer att påverka tillväxt och sysselsättning negativt om inte investeringsvolymerna ökar kraftigt framöver.

På det akademiska området har sambandet mellan investeringar och arbetslöshet studerats i en rad olika uppsatser. En av de mer inflytelserika är Stockhammer och Klär (2010)²³ som undersökte kapitalstockens och AMI:s (arbetsmarknadens institutioner) betydelse för arbetslösheten med hjälp av en panelanalys av 20 länder. I studien finner de ett starkt negativt medelfristigt samband mellan kapitalstockens tillväxt och arbetslöshetsnivån, dvs. högre

²² Almega, Teknikföretagen och Unionen, "Ekonomiska förutsättningar, Teknikindustri och tjänster inför avtalsrörelsen 2013".

²³Stockhammer, E., Klär, E. (2010), "Capital accumulation, labour market institutions and unemployment in the medium run", *Cambridge Journal of Economics*.

investeringar resulterade i lägre arbetslöshet. De fann också ett starkt positivt samband mellan realränta och arbetslöshet.²⁴ Effekterna av arbetsmarknadens institutioner var däremot i de flesta fall små och icke-robusta. Det starka sambandet mellan kapitalstocken och arbetslösheten bestod även när de kontrollerade för effekter av förändringar i realräntan.

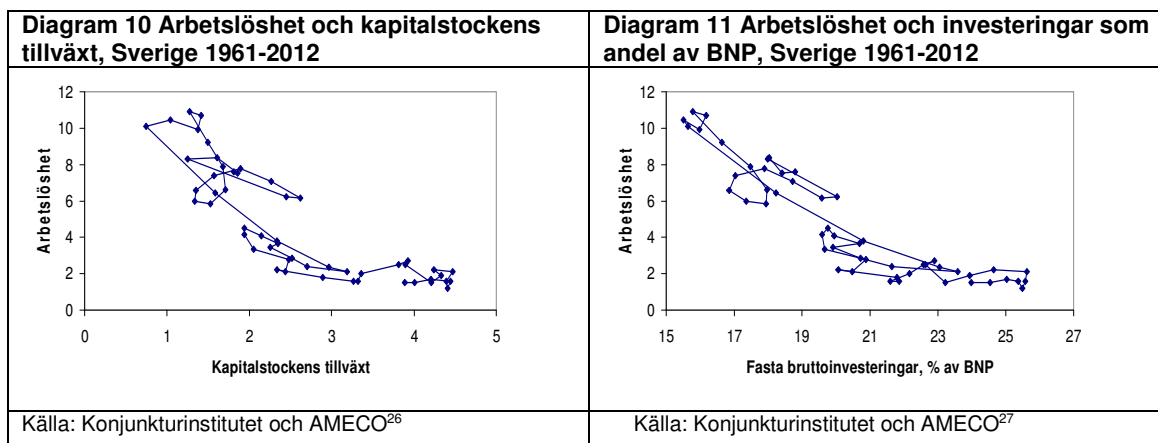
I diagram 10 visas sambandet mellan kapitalstockens tillväxt²⁵ och arbetslösheten i Sverige för perioden 1961-2012. Flera intressanta iakttagelser kan göras. För det första finns det ett negativt samband mellan kapitalstocken och arbetslösheten för hela perioden 1961-2012. För det andra kan vi konstatera att varaktig låg arbetslöshet (perioden 1961-1991, nedre högra fältet i diagrammet) endast föreligger under perioder då tillväxten i kapitalstocken under flera år ligger mellan 2 och 4 procent. En liknande iakttagelse kan göras om man relaterar arbetslöshetens utveckling med utvecklingen av investeringarna som andel av BNP (se diagram 11 nedan). Perioden med låg arbetslöshet sammanfaller i princip med att investeringarna som andel av BNP överstiger 20-21 procent (nedre högra fältet).

Som vi tidigare har konstaterat, och som är väl bekant, bröts perioden med låg arbetslöshet av 1990-talskrisen. Den ekonomiska krisen i början 1990-talet hade sina speciella orsaker som det här inte finns utrymme att närmare analysera. Men det vi kan konstatera är att arbetslösheten sedan dess aldrig varit i närheten av de låga nivåer som förelåg innan 1990-talskrisen, och att detta löper samman med att investeringarna inte återgått till de nivåer som var för handen innan krisen (oavsett om dessa mäts som tillväxten av kapitalstocken eller som fasta bruttoinvesteringar som andel av BNP).

För det tredje kan vi konstatera att sambandet mellan investeringarna och arbetslösheten gäller för såväl perioden med låg arbetslöshet 1961-1991 (nedre högra fälten i diagrammen) som för perioden med hög arbetslöshet 1992-2012 (övre högra fälten i diagrammen). Vi kan också konstatera att sambandet tycks vara starkare under den senare delen av perioden, dvs. under 1992-2012 då arbetslösheten är hög och investeringarna låga.

²⁴Lägre realräntor sänker företagets kapitalkostnader. Lägre kapitalkostnader bör leda till ökade investeringar i och med att fler investeringar blir lönsamma, vilket i sin tur kan antas leda till lägre arbetslöshet.

²⁵Närmare bestämt nettokapitalstockens tillväxttakt (Net Capital Stock).

Det starka sambandet mellan investeringarna och arbetslösheten i Sverige kan ses som ett uttryck för den aggregerade efterfrågans betydelse för arbetslösheten. Den minskade investeringstakten sammanfaller med en tidsperiod då den ekonomiska politiken har prioriterat inflationsbekämpning framför att hålla upp efterfrågan och bekämpa arbetslösheten. Vänsterpartiet föreslår ändrade mål för finans- och penningpolitiken, bl.a. i syfte att öka efterfrågan och därmed få upp investeringsvolymerna. Därtill lägger vi en rad konkreta förslag på ökade offentliga investeringar, samt föreslår att staten ska ändra i budgetlagen så att lånefinansiering utgör huvudprincip och att staten därmed i större utsträckning ska kunna fördela investeringskostnaderna över investeringens livslängd.

4.5 Regeringens utförsäljningar av gemensamt ägda bolag

Regeringen har haft tydliga ambitioner under sin regeringstid att sälja ut gemensamt ägda bolag. Framför allt har ideologiska skäl anförts som motiv till detta. Ofta har de affärer som genomförts varit ekonomiskt dåliga och har inneburit att samhällsnyttiga funktioner slagits sönder. Men framför allt är den förda politiken allvarlig ur ett demokratiperspektiv. Utförsäljningarna är mer eller mindre oåterkalleliga. För när egendomen väl har sålts ut är det mycket svårt att köpa tillbaka den. Det som tar flera decennier för det offentliga att bygga upp kan säljas ut på bara något år.

Under de åtta år som Sverige haft borgerligt styre har nio statliga bolag sålts helt eller till delar. SBAB har kunnat räddas från försäljning genom ett majoritetsbeslut i riksdagen. För en del av de försäljningar som gjorts har regeringen haft stöd av övriga delar av oppositionen. Det gäller t.ex. Nordea.

Det finns tydliga mönster i regeringens utförsäljningar. De har ofta skett till orimliga underpriser, t.ex. gällande Apoteken, Telia och Nordea. I fråga om Apoteken köptes delar av

²⁶ Nettoinvesteringar: (AMECO), Arbetslöshet: 1961-1979 (AMECO), 1980-2012 (KI).

²⁷ Fasta bruttoinvesteringar: (KI), Arbetslöshet: 1961-1979 (AMECO), 1980-2012 (KI).

detta av bolag ägt av Wallenberg som efter tre år sålde vidare med en förtjänst som beräknats vara tre gånger högre än vad de betalade. Det finns nu också pengar avsatta i regeringens budget för att ägarna av de privata apoteksbolagen ska kunna få betalt för att behålla apoteken på landsbygden. Regeringen har t.o.m. beslutat att låna ut pengar till köparna av Svensk Bilprovning eftersom de inte hade råd att köpa bolaget.

Något annat som går igen är att köparna av de statliga bolagen ofta är riskkapitalbolag registrerade i skatteparadis, dvs. de avser inte ens att betala skatt på sina vinster här. Så var fallet vid försäljningen av Apoteken, Svensk Bilprovning och Arbetslivsresurs AB.

Vänsterpartiet vill i stället öka det gemensamma ägandet för att bättre kunna styra samhällsutvecklingen. Vi har gemensamt byggt upp tillgångar i form av statliga bolag för att kunna styra delar av samhällsutvecklingen genom dem men också för att kunna inbringa mer pengar till det gemensamma för en bättre välfärd. Att öka det gemensamma ägandet är viktigt inte minst ur ett demokratiperspektiv.

Vänsterpartiet anser att den gemensamma äganderätten behöver förstärkas och vi vill därför införa ett grundlagsskydd för det som ägs gemensamt. Vi föreslår att det för beslut om att sälja ut gemensamt ägd egendom krävs tre femtedelars majoritet, alternativt två likalydande beslut med mellanliggande val så att väljarna får möjlighet att avgöra. Något av dessa villkor måste vara uppfyllt. Detta skydd ska föras in i grundlagen och gälla på statlig nivå, såväl som på landstings- och kommunnivå. Genom att skyddet förs in i grundlagen kan det inte upphävas med ett enkelt majoritetsbeslut.

Vad som ovan anförts om grundlagsskydd för gemensamt ägd egendom bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

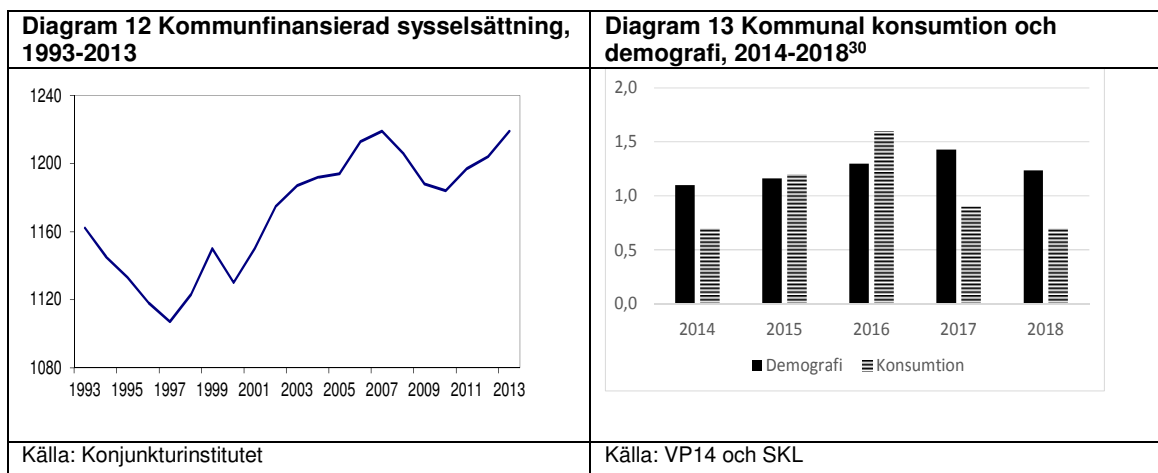
4.6 Nedskärningar och privatiseringar i välfärden

Den kommunfinansierade sysselsättningen har utvecklats mycket svagt under den nuvarande regeringens styre. Enligt Konjunkturinstitutet har den kommunfinansierade sysselsättningen ökat med endast 6 000 personer mellan 2006-2013.^{28,29} Denna utveckling kan jämföras med den föregående 7-årsperioden, 1999-2006, då ökade sysselsättningen med 63 000 personer (se diagram 12 nedan). Den svaga sysselsättningsutvecklingen under framför allt regeringens första

²⁸ Enligt regeringen har den kommunfinansierade sysselsättningen i stället ökat med 26 000 personer mellan januari 2007 och januari 2014. Skillnaden mot KI:s siffror beror framför allt på att regeringen exkluderat sysselsatta i de s.k. plusjobben. Detta förfaringsätt är märkligt då personer som hade plusjobb räknades som sysselsatta enligt AKU. Tillvägagångssättet blir än mer anmärkningsvärt eftersom regeringen samtidigt inkluderar sina "egna åtgärder", som t.ex. nystartsjobben, i statistiken.

²⁹ Det kan också vara intressant att studera hur den kommunfinansierade sysselsättningen utvecklats i relation till befolkningsutvecklingen. Låt oss för sakens skull utgå från regeringens siffror. Relaterar man dem till befolkningen visar det sig att vid årsskiftet 2006/2007 uppgick antalet anställda per 1 000 invånare till 132. Motsvarande siffra vid årsskiftet 2013/2014 var 127,4, vilket innebär en minskning med 4,6 procent.

mandatperiod är inte helt enkel att förklara eftersom den kommunala konsumtionen utvecklades tämligen starkt under dessa år.

En förklaring till den svaga sysselsättningsutvecklingen kan vara den ökande andelen privata utförare inom vård, skola och omsorg, dvs. att en allt större andel av skattepengarna går till privata vinster och diverse s.k. overhead-kostnader.

Statistiska Centralbyråns (SCB) publikation ”Finansiärer och utförare inom vård, skola och omsorg 2011” innehåller uppgifter om avkastning m.m. inom välfärdssektorn. Kompletterande material som SCB tagit fram på Vänsterpartiets uppdrag visar att privata utförare inom branscherna hälso- och sjukvård, utbildning och omsorg hade ett sammanlagt rörelseresultat efter avskrivningar på 13,8 miljarder kronor. Det rörelseresultat som genererats av skattemedel uppgick uppskattningsvis till 9,2 miljarder kronor.³¹ Detta motsvarar lön och sociala avgifter för t.ex. 23 000 undersköterskor.³²

I sammanhanget är det också värt att notera att lönsamheten för de privata företagen inom välfärdssektorn är extremt hög. Enligt SCB låg avkastningen på det egna kapitalet för dessa företag på hela 28,7 procent under 2011, vilket kan jämföras med avkastningen inom hela tjänstesektorn som låg på 19 procent.³³ Den höga avkastningen i de privata välfärdsbolagen är anmärkningsvärd. Etablerad ekonomisk teori förklarar i allmänhet hög avkastning med hög risk.

³⁰ Procentuell förändring i fasta priser från föregående år.

³¹ I rapporten finns uppgifter om de olika utförarnas finansiärer. Där framgår det hur stor andel av de privata utförarnas totala finansiering inom respektive område som kommer från det offentliga, dvs. är skattefinansierad. Dessa andelar är 64,8 procent för utbildning, 56,8 procent för hälso- och sjukvård respektive 91,6 procent för omsorg och sociala insatser. Genom att relatera den offentliga finansieringen med rörelseresultatet för respektive område erhåller vi en uppskattning av det sammantagna skattefinansierade rörelseresultatet. Beräkningen baseras på ett antagande att rörelsemarginalen på verksamhet som finansieras via skatt är densamma som rörelsemarginalen på verksamhet som finansieras privat. SCB:s rapport för 2011 innehåller inga beräkningar om förhållandet mellan dessa. I rapporten för 2009 konstaterade man dock att: ”Det visar sig att avkastningen år 2009 ligger högre bland de företag som får huvuddelen av finansieringen från det offentliga jämfört med de företag som inte får det”. Vår beräkning av det skattefinansierade rörelseresultatet är därför troligen i underkant.

³² Baserat på en genomsnittlig bruttokostnad på 400 000 kronor per år och anställd.

³³ SCB, ”Finansiärer och utförare inom vård, skola och omsorg 2011”.

Men verksamheten i de skattefinansierade välfärdsbolagen kan knappast beskrivas som särskilt riskabel, då deras intäkter är garanterade via medel från det offentliga. Deras enda sätt att tjäna pengar är att pressa kostnaderna, vilket de gör via lägre bemanning, sämre arbetsvillkor, lägre utbildningsnivå, bortsortering av kostsamma patienter eller elever.

De kostnader som följer av den demografiska utvecklingen ökar nu snabbt i kommunerna. Mellan 2006 och 2013 ökade dessa med i genomsnitt knappt 0,7 procent per år. För perioden 2014-2018 beräknas de öka till i genomsnitt drygt 1,2 procent per år.³⁴ Som framgår av diagram 21 ovan kommer den kommunala konsumtionen i regeringens budget för flera av åren inte ens att täcka upp för de kostnadsökningar som följer av den demografiska utvecklingen. Konjunkturinstitutet bedömer att kommunerna skulle behöva tillföras hela 30 miljarder kronor fram till 2018 för att bibehålla det offentliga åtagandet på 2014 års nivå.³⁵

Urholkningen av den gemensamt finansierade omsorgen slår undan ett av de viktigaste fundamenten för kvinnors möjlighet till egen försörjning och ekonomiskt oberoende. När tillgången till omsorgstjänster av hög kvalitet minskar, ökar behovet av oavlönat omsorgsarbete. Och det är oomtvistat att det framför allt är kvinnor som går ner i arbetstid eller tvingas avstå helt från förvärvsarbete för att i stället ta hand om barn och äldre anhöriga. Genom privatiseringarna av vård, skola och omsorg ersätts själva grundidén med medborgarnas rätt till välfärd efter behov med det privata näringslivets jakt på mesta möjliga vinst. Det leder till ökad segregering i skolan, att relativt friska men lönsamma patienter prioriteras framför dem med störst behov och till en ovärdig jakt på kostnader för människors värdighet och välmående inom omsorgen. Vänsterpartiet motsätter sig denna utveckling. Vi anser att alla skattemedel till vård, skola och omsorg ska användas till personal och verksamhet, och att dessa välfärdstjänster därför inte ska få drivas av vinstdrivande företag.

4.7 Ökad ojämlikhet

I de föregående avsnitten har vi kunnat konstatera att regeringens ekonomiska politik för fler jobb inte har minskat arbetslösheten eller ökat sysselsättningsgraden. Däremot har den förda politiken resulterat i en kraftig ökning av den ekonomiska ojämlikheten. Den rikaste tiondelen av befolkningen har ökat sin årliga disponibla inkomst mellan 2006 och 2012 med 91 500 kronor, vilket kan jämföras med den fattigaste tiondelen som ökar sina inkomster med endast 1 500 kr under samma tidsperiod (se diagram 14). Det är till och med så att den tiondel av befolkningen med de högsta inkomsterna har ökat sin årliga disponibla inkomst mellan 2006 och 2012 med mer än vad de 50 procent av befolkningen med lägst inkomster har fått tillsammans.

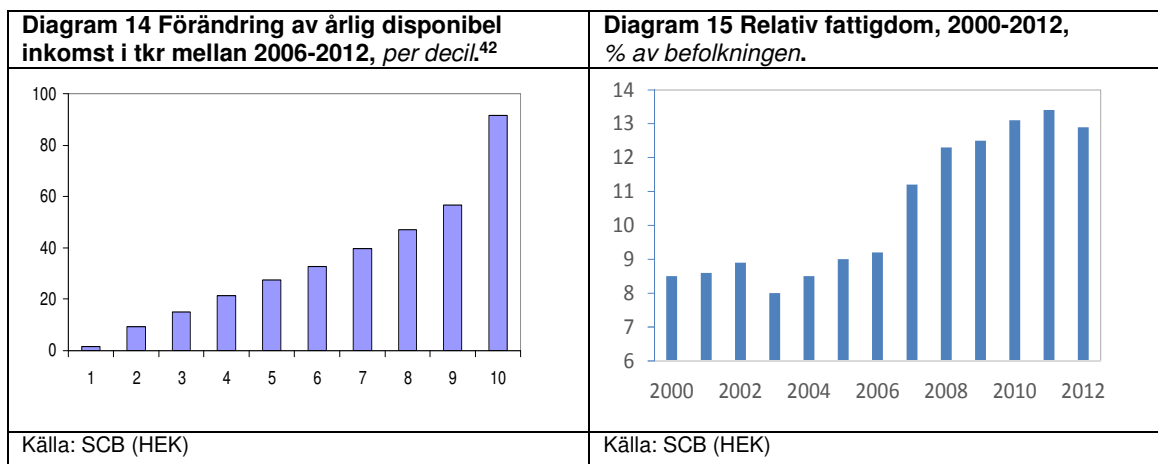
³⁴ RUT, Dnr 2013:1692 och SKL.

³⁵ Konjunkturinstitutet, "Konjunkturläget, december 2013", s. 32.

De ökade klyftorna avspeglas också i en dramatisk ökning av den s.k. relativa fattigdomen. Med relativa fattigdomen avses här inkomster som understiger 60 procent av medianinkomsten. Mellan 2006 och 2012 har andelen personer under denna gräns ökat med drygt 40 procent.³⁶ Den relativa fattigdomen har ökat 5 gånger så mycket under perioden 2006-2012 som under den föregående sexårsperioden 2000-2006 (se diagram 15 nedan).³⁷

Även i ett internationellt perspektiv har ojämlikheten ökat mycket i Sverige. Faktum är att Sverige är det land inom OECD där den relativa fattigdomen ökat klart mest.³⁸ Sverige har gått ifrån att vara det mest jämlika samhället (1995) till en 14:e plats i jämlikhetsligan (2010).³⁹

Ett annat mått på ekonomisk jämlikhet är den s.k. Gini-koefficienten. Detta är ett vanligt mått som brukar användas som sammanfattning för hela inkomstfördelningen. Ju lägre värde desto jämnare är inkomstfördelningen.⁴⁰ Gini-koefficienten kan beräknas inklusive och exklusive kapitalinkomster. Gini-koefficienten har ökat trendmässigt i Sverige under de senaste 20 åren. Mellan 2006 och 2012 ökade Gini-koefficienten, exklusive kapitalinkomster, med 9,3 procent.⁴¹ Under den föregående sexårsperioden, 2000-2006, ökade Gini-koefficienten med 2,5 procent.

Den direkta effekten av regeringens nedmontering av försäkringssystemen samt besparingarna och privatiseringarna av välfärden är att många individer drabbas mycket hårt, såväl ekonomiskt som socialt. Men politiken har även andra, mer långsiktiga effekter, som är till men för den samhällsekonomiska utvecklingen. OECD har i ett antal studier visat på ett positivt samband

³⁶ SCB (HEK).

³⁷ Ibid.

³⁸ Avser tidsperioden 1995-2010 och OECD:s mått om inkomster under 50 procent av medianinkomsten.

³⁹ OECD

⁴⁰ Gini-koefficienten kan anta värden mellan 0 och 1. Om koefficienten är 0 har alla samma inkomst och om den är 1 får en person alla inkomster.

⁴¹ Gini-koefficienten inklusive kapitalinkomster har inte ökat lika mycket under senare tid. Detta har framför allt sin grund i det stora börsfallet hösten 2008.

⁴² Exklusive kapitalvinster, per konsumtionsenhet.

mellan social rörlighet och ekonomisk jämlikhet.⁴³ Social rörlighet leder i sin tur till en mer dynamisk och bättre fungerande arbetsmarknad. Till detta kan läggas att IMF i en nyligen publicerad rapport påvisat ett positivt samband mellan tillväxt och ekonomisk jämlikhet.⁴⁴

Sverige har varit ett relativt jämlikt land. Men regeringens politik innebär att klyftorna nu växer snabbt. Om denna trend fortsätter är risken påtaglig att den sociala rörligheten kommer att minska, vilket i sin tur riskerar att leda till en sämre fungerande arbetsmarknad. Den ökande ojämlikheten tenderar också att minska samhörigheten och tilliten bland medborgarna, vilket leder till ökade sociala problem och till att förtroendet för samhällsliga institutioner undergrävs. På sikt leder de ökade klyftorna till nya sociala, idémässiga och ekonomiska strukturer som undergräver medborgarnas vilja och förmåga att agera solidariskt.

4.8 Ökade inkomstskillnader mellan män och kvinnor

I jämställdhetsbilagan till budgetpropositionen 2014 konstaterar regeringen, precis som tidigare år, att kvinnor förvärvsarbetar i mindre utsträckning än män och har lägre lön än män, att kvinnor tar ansvar för den största delen obetalt hemarbete och att ensamstående kvinnor med barn har de lägsta inkomsterna. Trots en verklighetsbeskrivning, som Vänsterpartiet i stort delar, gör regeringen inget för att angripa orsakerna till denna ojämlikhet. Regeringen hänvisar till teoretiska långtidseffekter av jobbskatteavdraget, RUT-bidraget och jämställdhetsbonusen som vägar till ökad ekonomisk jämställdhet. Regeringen menar dessutom att försämringarna i sjukförsäkringen och begränsningen av deltidsersättningen från a-kassan leder till ökad jämställdhet, eftersom de ”stärker incitamenten att arbeta”. Det är ett resonemang som utgår från en gravt förenklad bild av vad som är orsaken till kvinnors lägre sysselsättningsgrad och högre frånvaro från arbetsmarknaden.

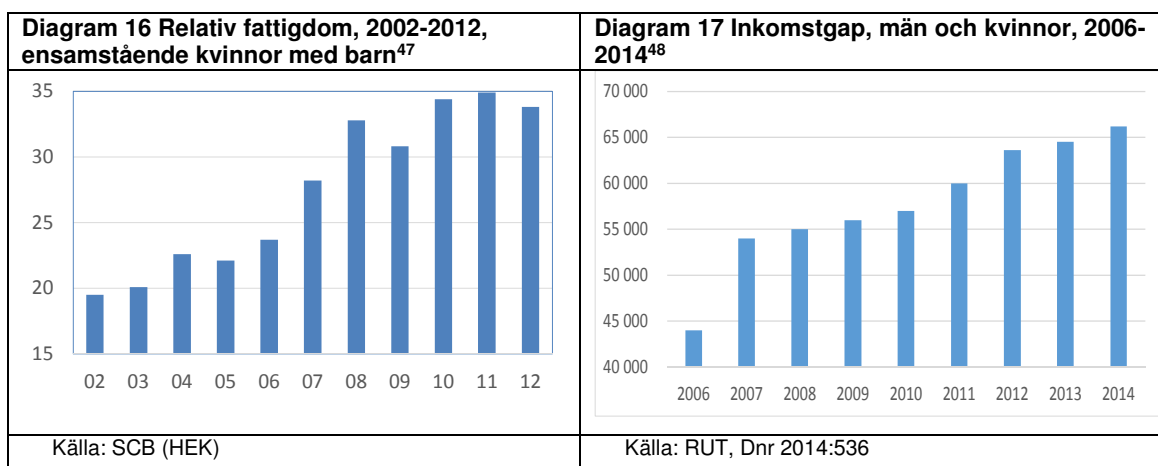
I själva verket har det mesta av jobbskatteavdraget gått till män, RUT-bidraget används i huvudsak av de mest högvärlönde på bekostnad av exempelvis barnomsorg och hemtjänst och jämställdhetsbonusen har inte haft någon mätbar effekt på mäns föräldraledighet. Det är ett faktum att majoriteten av dem som utförsäkrats ur sjukförsäkringen och som förlorat på skärpta villkor för deltidsarbetande i a-kassan är kvinnor. Det är ganska svårsmält att regeringen anser det vara en jämställdhetsvinst.

Därtill har regeringen låtit redan ekonomiskt utsatta grupper som ensamstående föräldrar och garantipensionärer, av vilka en majoritet är kvinnor, halka efter ekonomiskt. Den förda politiken har resulterat i en dramatisk ökning av de ekonomiska skillnaderna mellan män och kvinnor. Skillnaden i årlig nettoinkomst beräknas öka med hela 50 procent mellan 2006 och 2014 och

⁴³ Se t.ex.:Dáddio, A. C. (2008), ”Intergenerational mobility: Does it offset or reinforce income inequality” ur ”Growing Unequal”, OECD. Ett vanligt mått på social rörlighet är sambandet mellan fäders och söners inkomster.

⁴⁴Ostry, J D, Berg A och C G Tsangarides, ”Redistribtion, Inequality, and Growth”. IMF Staff Discussion note.

uppgår numera till ca 66 000 kronor⁴⁵. Per månad har skillnaden i nettoinkomst ökat med drygt 1 850 kronor. De ökade skillnaderna avspeglas också i att andelen ensamstående kvinnor med barn som ligger under den relativa fattigdomsgränsen har ökat med ca 43 procent mellan 2006 och 2012.⁴⁶

4.9 Statens minskade ambitioner

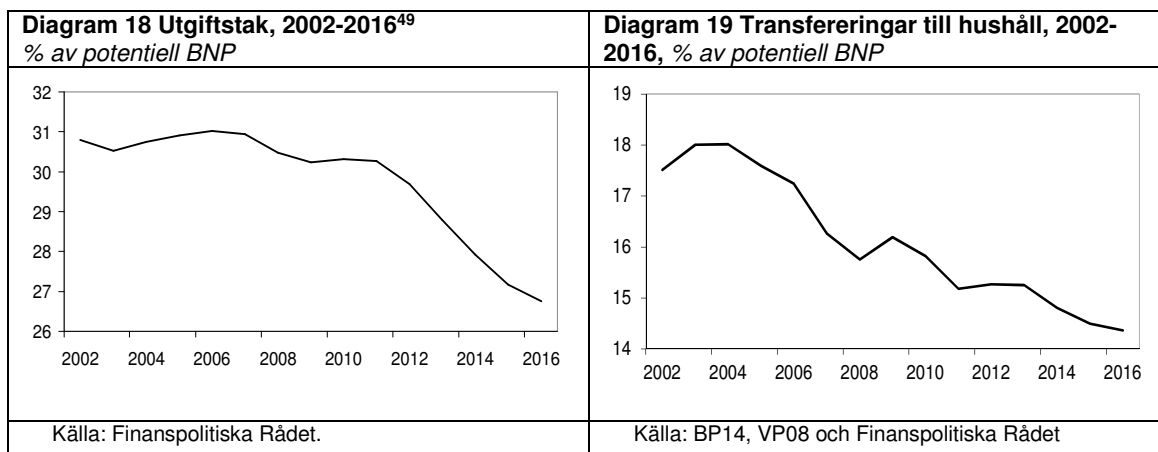
Ett sätt att analysera regeringens välfärdsambitioner är att studera hur nivån på statsbudgetens utgiftstak har utvecklats. Utgiftstaken anger en övre gräns på hur stora statsbudgetens utgifter får vara och kan därför ses som ett uttryck för regeringens välfärdsambitioner. Utgiftstakens nivå kan med fördel relateras till utvecklingen av potentiell BNP. Med potentiell BNP avses den produktionsnivå som kan upprätthållas vid normalt resursutnyttjande. Genom att relatera utgiftstaken till potentiell BNP i stället för till faktisk BNP rensas BNP för konjunktoreffekter. I diagram 18 nedan visas hur utgiftstaken, justerat för tekniska förändringar, har utvecklats i förhållande till potentiell BNP mellan 1997 och 2016. Mellan 2002 och 2006 låg utgiftstaken på en relativt stabil nivå i förhållande till potentiell BNP. Sedan den borgerliga regeringens tillträde har de däremot fallit snabbt. År 2016 beräknas utgiftstaket som andel av potentiell BNP till 26,8 procent. Motsvarande siffra vid regeringsskiftet 2006 var 31 procent. Om utgiftstaket för 2016 hade legat på 2006 års nivå hade detta möjliggjort utgiftsökningar på 174 miljarder kronor. En sådan förändring av statens åtagande måste betraktas som ett stort systemskifte.

⁴⁵RUT, Dnr 2012:323.

⁴⁶SCB (HEK).

⁴⁷Med relativ fattigdom avses inkomster som understiger 60 procent av medianinkomsten.

⁴⁸Skillnad i årlig nettoinkomst. Med nettoinkomst menas bruttoinkomst reducerat med slutlig skatt. I bruttoinkomsten ingår skattepliktiga transfereringar som arbetslöshetsersättning, sjukpenning m.m.

Systemskiftet har möjliggjorts framför allt genom en urholkning av transfereringarna till hushållen. Detta har gjorts dels genom aktiva försämringar, främst inom arbetslöshets- och sjukförsäkringen, men också p.g.a. att regeringen inte låtit försäkringarna och bidragen öka i takt med pris- och löneutvecklingen. Resultaten blir att värdet på transfereringarna successivt urholkas i takt med att priserna och lönerna stiger (se diagram 19 ovan).

Regeringen har använt besparingarna till stora skattesänkningar. Mellan 2006 och 2014 har regeringen sänkt skatterna med ca 140 miljarder kronor. Regeringen har under en längre tid låtit påskina att skattesänkningarna inte urholkar de offentliga finanserna, utan tvärtom stärker dem på lång sikt p.g.a. påstådda positiva effekter på sysselsättningen. Detta har alltid varit en medveten falsk argumentation. I regeringens egna budgetpropositioner har man nämligen kunnat läsa att ”självfinansieringsgraden” för den åtgärd som enligt regeringen har störst positiva effekter på sysselsättningen, det s.k. jobbskatteavdraget, bedöms till 30 procent. Det innebär att de nuvarande jobbskatteavdragen, som för närvarande ligger på sammanlagt 100 miljarder kronor, försvagar de offentliga finanserna med 70 miljarder kronor. Vänsterpartiet har också låtit riksdagens utredningstjänst analysera hur den offentliga sektorns reala skatteinkomster per capita utvecklats mellan 1993 och 2012. Mellan 1993 och 2006 ökade dessa med 30 procent. Mellan 2006 och 2013 har de däremot minskat med ca 7 procent.⁵⁰ Detta motsvarar en minskning med 77 miljarder kronor.

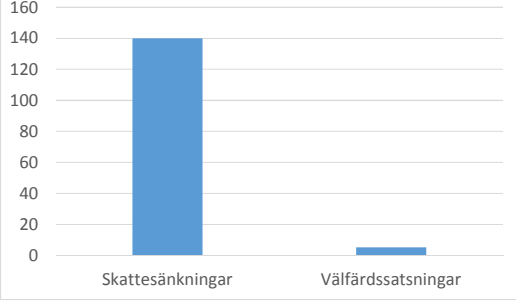
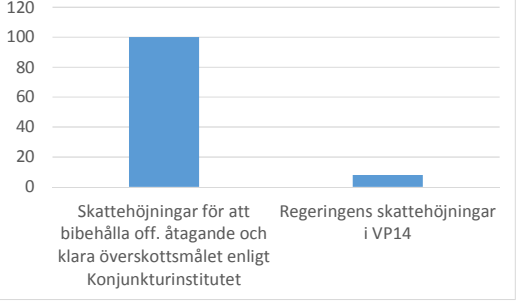
En jämförelse av regeringens skattesänkningar och dess välfärdssatsningar tydliggör regeringens prioriteringar. Samtidigt som man sänkt skatterna med ca 140 miljarder kronor (netto) mellan 2006 och 2014 har man endast ökat de sammanlagda statsbidragen till kommunerna med ca 5,2 miljarder kronor (netto) under samma tidsperiod (i fasta priser).⁵¹ Det

⁴⁹ Utgiftstaken är justerade för tekniska förändringar så att de är jämförbara över tiden.

⁵⁰ RUT, Dnr 2014:762

⁵¹ Enligt SKL (sifferunderlag till Ekonomirapporten april 2013) låg de sammanlagda statsbidragen till kommunerna (de generella plus samtliga riktade statsbidrag) år 2006 på 122,8 mdkr i fasta priser. År 2013 uppgick de till 127,6 mdkr i fasta priser. För 2014 uppgår den nivån (alltså nivån 2013) till 124,7

innebär att regeringens skattesänkningar sedan man kom till makten har varit 27 gånger så stora som dess sammanlagda välfärdssatsningar.⁵²

Diagram 20 Skattesänkningar och välfärdssatsningar, 2006-2014, mdkr	Diagram 21 Skatthöjningar krävs för bibehållen välfärd och för att klara överskottsmålet, mdkr.												
 <table border="1"> <caption>Data for Diagram 20</caption> <thead> <tr> <th>Kategori</th> <th>Värde (mdkr)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Skattesänkningar</td> <td>~140</td> </tr> <tr> <td>Välfärdssatsningar</td> <td>~5</td> </tr> </tbody> </table>	Kategori	Värde (mdkr)	Skattesänkningar	~140	Välfärdssatsningar	~5	 <table border="1"> <caption>Data for Diagram 21</caption> <thead> <tr> <th>Kategori</th> <th>Värde (mdkr)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Skatthöjningar för att bibehålla off. åtagande och klara överskottsmålet enligt Konjunkturinstitutet</td> <td>100</td> </tr> <tr> <td>Regeringens skatthöjningar i VP14</td> <td>8</td> </tr> </tbody> </table>	Kategori	Värde (mdkr)	Skatthöjningar för att bibehålla off. åtagande och klara överskottsmålet enligt Konjunkturinstitutet	100	Regeringens skatthöjningar i VP14	8
Kategori	Värde (mdkr)												
Skattesänkningar	~140												
Välfärdssatsningar	~5												
Kategori	Värde (mdkr)												
Skatthöjningar för att bibehålla off. åtagande och klara överskottsmålet enligt Konjunkturinstitutet	100												
Regeringens skatthöjningar i VP14	8												
Källa: SKL, BP14, VP13 och egen beräkning	Källa: KI, "Konjunkturläget mars 2014 och VP14.												

Regeringens låga ambitioner på välfärdsområdet framstår än mer tydligt när man studerar deras förslag för perioden 2015-2018 i 2014 års ekonomiska vårproposition. Som tidigare nämnts har Konjunkturinstitutet pekat på att det krävs skatthöjningar på 100 miljarder kronor fram till 2018 för att klara överskottsmålet och samtidigt bibehålla det offentliga åtagandet på 2015 års nivå.⁵³ I vårpropositionen föreslår regeringen välfärdssatsningar på 7,5 miljarder kronor och skatthöjningar på 8 miljarder kronor fram till 2018. Regeringen påstår sig värna välfärden och säger sig stå bakom överskottsmålet, samtidigt visar KI:s analys att regeringen inte kommer att vara i närheten av att klara vare sig välfärden eller överskottsmålet. Det är nu hög tid att tydliggöra regeringens dubbla bokföring och avslöja dem som de opportunisterna är.

4.10 Miljöutmaningarna

Människan har en allt större påverkan på våra ekosystems funktioner både på lokal och global nivå. Många ekosystem har försvagats i produktionsförmåga och förmår inte generera för människan nödvändiga tjänster som matproduktion, rent vatten och klimatreglerande funktioner. FN:s vetenskapliga klimatpanel IPCC slår i sina tre senaste vetenskapliga rapporter fast att klimatförändringen är mer långtgående än vad man tidigare hade uppskattat och att den redan i dag påverkar våra samhällen och ekosystem på ett genomgripande sätt. Detta gäller i synnerhet utvecklingsländerna som redan i dag drabbas av ett varmare klimat, inte minst avseende

mdkr i fasta priser. Som deflator har använts SKL:s sammanvägda prisindex för kommunsektorn som för 2014 är 102,3. Därefter har vi lagt till regeringens förslag till kommunsektorn för 2014 i VP13 och BP14. Dessa summerar netto till ca 2,3 mdkr i generella bidrag och till ca 1 mdkr i riktade bidrag. Nivån på de sammanlagda statsbidragen till kommunsektorn 2014 summeras således till 128 mdkr i fasta priser.

⁵² Med välfärdssatsningar avses här summan av generella och riktade statsbidrag till kommunerna i fasta priser.

⁵³ Fördelade på 53 mdkr för att klara det offentliga åtagandet och 47 mdkr för att nå upp till överskottsmålet. Se: Konjunkturinstitutet, "Konjunkturläget mars 2014", s. 27-28.

möjligheten till en tryggad livsmedelsförsörjning. Men IPCC konstaterar också att det går att förhindra en eskalerande klimatförändring, men vi måste agera nu. Därför föreslår Vänsterpartiet flera nya klimatreformer i denna budget, både på nationell och internationell nivå.

För att välfärd för alla människor ska vara möjlig, nu och i framtiden, krävs att utarmning av biologisk mångfald stoppas så att ekosystemen även fortsatt klarar att förse oss med livsnödvändiga tjänster. Med en rik biologisk mångfald står även våra ekosystem, som hav och skogar, bättre rustade mot de pågående klimatförändringarna då deras buffertförmåga stärks av artrikedom. Klimatomställningen och arbetet för intakta ekosystem måste därför med nödvändighet förenas och intensifieras. Sedan regeringen tillträdde 2006 har Sverige, trots förvärrat tillstånd för både klimatet och ekosystemen, tappat i europeiska jämförelser när det gäller insatser för miljö och klimat. Det har nyligen blivit klart att regeringen inte ens kommer att betala ut de 300 miljoner kronor som utlovats till den nya gröna klimatfonden för att hjälpa utvecklingsländerna att hantera klimatförändringen. Ökade anslag och nya styrmedel för det långsiktigt hållbara har uteblivit och i stället förväntas marknadskrafterna och näringarnas eget ansvar lösa miljö- och klimatproblemen. Detta ger förödande negativa ekologiska effekter inom t.ex. skogs- och gruvnäringen och stora klimatutsläpp inom vår transportsektor. Privata vinstintressen, ständigt ökad varukonsumtion och kortsiktighet prioriteras därmed före ekologiskt hållbar utveckling. Girighet går före omtanke. På sikt riskerar även ett flertal av våra näringar att ekonomiskt drabbas när produktionsförmågan försvagas av utarmade ekosystem.

Sveriges miljö kvalitetsmål är unika och utgör en ram för vår nationella, och i stor utsträckning även regionala och lokala miljöpolitik. Naturvårdsverket konstaterar i årets uppföljning av våra 16 nationella miljö kvalitetsmål att 14 av dessa inte nås till 2020 med beslutade styrmedel. På många områden är konflikterna med andra samhällsintressen stora. Naturvårdsverket bedömer att det för ett flertal miljömål krävs nya styrmedel och ökade ekonomiska resurser för att de ska uppnås. Bevarande av livsmiljöer, arter och ekosystemtjänster är centralt för att våra miljömål ska kunna uppnås. Sverige har även enligt konventionen för biologisk mångfald i Nagoya 2010 förbundit sig till målsättningar om hållbara näringar och bevarade ekosystem till 2020. För att stoppa förlusten av växter och djur och deras livsmiljöer och uppnå nationella och internationella målsättningar krävs med nödvändighet nya styrmedel och ökade anslag för skydd och bevarande. Den borgerliga regeringen har under sina snart åtta år varken infört regelverk, styrmedel eller finansieringsförslag som bromsar utarmningen. Anslagen för det formella skyddet av vår värdefulla natur måste avsevärt höjas för att Sverige i tid ska kunna bevara nödvändiga arealer på land och till havs.

För att bevara våra skogars, jordars, sjöars och havs långsiktiga bärkraft krävs en tydlig styrning mot ekologisk hållbarhet. Det räcker inte att skydda natur, den måste även brukas

långsiktigt. Sverige behöver en nationell livsmedelsstrategi för att öka den lokala produktionen av livsmedel. Tydliga mål måste antas för ökad ekologisk produktion och konsumtion till 2020.

Vänsterpartiet betonar vikten av att Sverige tar ansvar för ett rättvist miljöutrymme ur ett globalt perspektiv. Den svenska regeringens arbete för en hållbar utveckling får inte begränsas till vilket miljötillstånd som uppnås i Sverige eller vilka klimatutsläpp som sker av inhemsk produktion.

5 Ekonomiska ramverk för ökad sysselsättning

5.1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Full sysselsättning är det överordnade målet för Vänsterpartiets ekonomiska politik. Arbetet utgör basen för välfärd och ekonomiskt välstånd och ger möjlighet till delaktighet i samhällslivet. Egen försörjning är därtill grunden för personlig frihet och självständighet.

Hög arbetslöshet innebär ökad makt för kapitalet på de arbetandes bekostnad. Under hot om uppsägningar kan reallönerna pressas ned, arbetsförhållandena försämrats och anställningstryggheten luckras upp.

Den accelererande globaliseringen har inneburit ökat konkurrenstryck och att strukturomvandlingen i den svenska ekonomin går allt snabbare. Men för att vi ska kunna bejaka strukturomvandlingen krävs både en bra arbetslöshetsförsäkring som alla har råd med och möjligheter till omskolning och vidareutbildning. Därtill krävs en strategisk näringspolitik som identifierar och understödjer Sveriges komparativa fördelar i den globala ekonomin, samt betydande satsningar på forskning och utveckling. Vi ska inte konkurrera genom lägre löner utan höja arbetskraftens kunskapsnivå i bred bemärkelse. Det behövs därför ett brett kunskapslyft. Först och främst måste grundskolan förbättras. Dagens situation med en tredjedel av eleverna som går ut gymnasiet med ofullständiga betyg är oacceptabel. Dessa elever löper en mycket stor risk att hamna i permanent utanförskap och är ett stort slöseri med mänskliga resurser. Bland annat mot denna bakgrund är det av central betydelse att kvaliteten i de gymnasiala yrkesutbildningarna stärks.

Vidare måste den högre utbildningen stärkas och göras mer tillgänglig för alla samhällsklasser. Fler måste ges möjlighet att utbilda sig på universitet, högskolor, yrkeshögskolor och folkhögskolor. Möjligheten till vidareutbildning och omskolning under hela yrkeslivet måste stärkas.

Den svenska ekonomin präglas av hög arbetslöshet samtidigt som stora investeringar måste till. Det saknas inte arbetsuppgifter. Vi behöver investera i infrastruktur, energieffektivisering och ny teknik för att ställa om ekonomin i en mer klimatvänlig riktning. Bostadsbristen i storstäderna måste byggas bort och inom välfärden finns stora eftersatta behov. Dessa

investeringar håller uppe efterfrågan samtidigt som de stärker Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar.

Offentliga investeringar är av avgörande betydelse för såväl näringslivets utveckling som för kvaliteten på den offentliga konsumtionen i form av t.ex. välfungerande sjukhus och skolor. Genom offentliga investeringar i infrastruktur, exempelvis i form av ökat banunderhåll och nya järnvägsspår, förbättras näringslivets transporter samtidigt som miljöpåverkan kan minska. Genom investeringar i utbildning och forskning får näringslivet tillgång till kvalificerad arbetskraft med rätt utbildning och kan vidareutveckla nya produkter och tjänster. Investeringar i nya bostäder bidrar till att folk kan flytta dit jobben finns och ökar företagens möjligheter att rekrytera den kompetens som efterfrågas.

Gemensamt finansierade tjänster, som utbildning och sjukvård, som är lika för alla är helt avgörande för ett jämlikt samhälle och för att personer från olika ekonomiska och sociala bakgrunder ska kunna konkurrera på arbetsmarknaden på någorlunda jämlika villkor. Väl fungerande välfärdstjänster är också avgörande för ett jämställt samhälle. Om de gemensamma omsorgstjänsterna inte byggs ut i takt med ökande behov kommer i stället behovet av oavlönat omsorgsarbete fortsätta att öka. All erfarenhet visar att det i praktiken innebär minskat utrymme för avlönat arbete för kvinnor. Vänsterpartiets politik syftar till ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män och ser de gemensamma välfärdstjänsterna som en avgörande faktor för att nå det målet. Ett land som byggs med gemensam välfärd och solidaritet är i grunden starkare än ett land där marknadens girighet får råda.

5.2 Ramverken för finanspolitiken

Efter 1990-talskrisen lades den svenska ekonomiska politiken om. Man införde s.k. ramverk för finans- och penningpolitiken. Till det finanspolitiska ramverket hör överskottsålet för den offentliga sektorns finansiella sparande, kommunernas balanskrav, utgiftstaken för statsbudgeten, förfarandet att investeringar i infrastruktur i normalfallet direktavskrivs via anslag i statsbudgeten samt riksdagsordningens bestämmelser om den s.k. rambeslutsmodellen. Penningpolitiken styrs av en från politiker oberoende riksbank, vars verksamhet regleras i riksbankslagen och som föreskriver ett ensidigt mål för penningpolitiken om prisstabilitet.

För ett litet exportberoende land som Sverige är starka offentliga finanser en förutsättning för en stabil makroekonomisk utveckling. Våra förslag till ett finans- och penningpolitiskt ramverk främjar full sysselsättning, budgetdisciplin och starka offentliga finanser. De tar sikte på dagens samhällsproblem, inte gårdagens. De utgör också en avvägning mellan å ena sidan tydlighet och fasthet och å andra sidan flexibilitet och handlingsfrihet.

5.2.1 Åtgärdsplaner för full sysselsättning

Det överordnade målet för den ekonomiska politiken borde vara full sysselsättning. Vår definition av full sysselsättning är att alla som vill och kan arbeta ska ha ett jobb. Den ständigt pågående strukturomvandlingen i ekonomin innebär emellertid att en viss s.k. friktionsarbetslöshet alltid kommer att föreligga i form av personer som byter arbeten. Baserat på det nya arbetslöshetsmättet – där även bl.a. heltidsstudenter som söker arbete ingår – är det vår bedömning att denna nivå ligger på omkring 3-4 procent. Skillnaden i arbetslöshet enligt det nya måttet och den gamla definitionen var låg under 1980-talet. Därefter har den ökat, och uppgår i dag till mellan 1,5-2 procentenheter.

De nuvarande ramverken för finanspolitiken består främst av olika budgetmässiga restriktioner i syfte att säkerställa starka offentliga finanser. Men de offentliga finanserna är inget problem i Sverige. Det är däremot arbetslösheten. Vi menar därför att de finanspolitiska ramverken behöver kompletteras med ett ramverk för full sysselsättning. Vi föreslår därför att det skrivs in i budgetlagen att regeringen till riksdagen två gånger per år ska presentera en åtgärdsplan för full sysselsättning. Åtgärdsplanerna bör också innehålla olika medelfristiga mål, bl.a. för arbetslöshet, sysselsättningsgrad och undersysselsättning.⁵⁴

5.2.2 Mål för de offentliga finanserna

Överskottsmålet innebär att de offentliga finanserna måste gå med ett överskott på minst 1 procent av BNP över en konjunkturcykel. Målet infördes bl.a. mot bakgrund av den kraftiga ökningen av statsskulden under 1990-talskrisen. Vänsterpartiet stod bakom överskottsmålet då det först aviserades i mitten av 1990-talet, då vi menade att det var viktigt att få ner statskulden till rimliga nivåer. Detta syfte med överskottsmålet är sedan en lång tid tillbaka uppfyllt och de svenska offentliga finanserna hör i dag till de starkare i världen.

Ett annat syfte med överskottsmålet var att ”spara i ladorna” inför kommande demografiska förändringar. Den demografiska förändringen som förutsågs när överskottsmålet infördes är nu här. De närmaste fyra åren kommer de demografiska kostnaderna i kommunsektorn i genomsnitt att vara mer än dubbelt så höga som det historiska genomsnittet (för perioden 1980-2005). Överskottsmålet har därmed spelat ut sin roll. Mot denna bakgrund föreslår Vänsterpartiet att överskottsmål ersätts med ett medelfristigt mål för de offentliga finanserna där dessa i normalfallet ska vara i balans över en konjunkturcykel.⁵⁵

⁵⁴ Vänsterpartiet föreslår följande medelfristiga mål; att arbetslösheten på 5 års sikt ska pressas ned till 5 procent och att sysselsättningsgraden (16-64 år) under samma tidsperiod ska stiga till minst 80 procent.

⁵⁵ I detta sammanhang kan nämnas att Vänsterpartiet, i enlighet med vårt mål för de offentliga finanserna, föreslår att kommunsektorns balanskrav ska gälla över en konjunkturcykel.

5.2.3 Utgiftstaken

Budgetpolitiska ramverk bör utgöra en avvägning mellan å ena sidan fasthet och stramhet och å andra sidan handlingsutrymme och flexibilitet. Det nuvarande systemet med 4-åriga utgiftstak har emellertid en inneboende svaghet i detta avseende. Att bedöma nivån på statsbudgetens utgifter fyra år framåt är förknippat med stor osäkerhet eftersom stora delar av utgifterna i statsbudgeten är känsliga för pris- och löneförändringar och för den allmänna makroekonomiska utvecklingen. För att vara säker på att ha handlingsutrymme i framtiden och att framtida utgiftstak inte kommer att hindra en aktiv finans- och arbetsmarknadspolitik i händelse av en större ekonomisk kris bör utgiftstaken sättas på en nivå som skapar tillräckligt stora budgeteringsmarginaler för att hantera denna osäkerhet. Men stora budgeteringsmarginaler innebär samtidigt att utgiftstakens styrande roll i budgetprocessen urholkas.

För att komma till rätta med det nuvarande systemets inneboende brister föreslår Vänsterpartiet att utgiftstaken endast sätts för det kommande budgetåret. Med en tidshorisont på ett år behövs inte lika stora säkerhetsmarginaler, vilket innebär att utgiftstakens styrande funktion stärks. Ett-åriga utgiftstak ökar samtidigt flexibiliteten i finanspolitiken i och med att utgiftstaken kan anpassas till konjunkturen.

Vårt mål om att de offentliga finanserna ska vara i balans över en konjunkturcykel garanterar också att det medelfristiga perspektivet i budgetprocessen bibehålls.

5.2.4 Finansiering av investeringar

Budgetlagen föreskriver att investeringar i infrastruktur, fastigheter m.m. i normalfallet ska finansieras via anslag i statsbudgeten. Detta innebär att investeringarna bokförs som kostnader i statsbudgeten i takt med att utgifterna uppstår. Konsekvensen av detta förfaringssätt är att kostnaderna för investeringar i infrastruktur direktavskrivs. Vi menar att detta är ett märkligt förfaringssätt. En investering i infrastruktur är ju något som konsumeras över en lång tidsperiod. Därför är det rimligare att kostnaden fördelas över hela dess livslängd.

Sättet som staten redovisar infrastrukturinvesteringar blir särskilt problematiskt i kombination med systemet med utgiftstak. Kombinationen av utgiftstak och infrastrukturinvesteringar som direktavskrivs innebär att investeringar får konkurrera om utrymmet under utgiftstaken med löpande utgifter som sjukpenning, barnbidrag, m.m. Detta riskerar att leda till att viktiga samhällsinvesteringar inte kommer till stånd eller skjuts på framtiden.

Vänsterpartiet menar att staten, i likhet med vad som är fallet i kommuner och företag, bör införa en investeringsbudget. Förslaget skulle möjliggöra att staten i högre utsträckning skulle kunna fördela investeringskostnaderna över hela investeringens livslängd. Detta skulle förbättra regeringens och riksdagens beslutsunderlag beträffande avvägningar mellan långsiktiga strategiska investeringar och mer kortsiktiga reformförslag.

Det måste dock finnas tydliga riktlinjer för investeringsbudgeten. Enbart fysiska investeringar ska ingå. Vi föreslår också att det införs ett tak för investeringsbudgetens storlek samt att den ska redovisas separat till riksdagen en gång per år i samband med budgetpropositionen.

Vi menar att budgetlagen bör ändras så att lånefinansiering kan utgöra huvudprincip. Frågan att ändra redovisningsprinciperna för vissa av statsbudgetens utgifter och ändamål är emellertid en komplicerad fråga och måste därför föregås av en grundlig parlamentarisk utredning.

5.2.5 Klimatbudget och nya klimatmål

Världen riskerar att gå mot en global temperaturhöjning med stora ekonomiska och sociala effekter som följd. För att undvika stora mänskliga lidanden och betydande ekonomiska förluster krävs ökade åtgärder i form av investeringar och styrmedel för att minska utsläppen av växthusgaser. En förhållandevis stor offentlig sektor med betydande offentliga investeringar är i detta sammanhang av central betydelse för att kunna ställa om ekonomin i en hållbar riktning.

Vänsterpartiet föreslår därför att det svenska målet för utsläppsminskningar skärps till att utsläppen ska bringas ned till under 40 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2020, jämfört med 1990 års nivå. Det innebär minskade utsläpp med 52 procent i Sverige. Till skillnad mot regeringen vill vi att allt ska göras på hemmaplan, utan uppköp av utsläppskrediter. Vi föreslår att EU:s utsläpp ska minskas med 60 procent till 2030 jämfört med 1990 års nivåer. Dessutom föreslår vi att Sverige ska hjälpa andra länder att kraftigt minska sina utsläpp genom klimatbistånd och ny klimatfinansiering inom främst FN:s regi.

Det är viktigt att vi får ordning och reda i klimatpolitiken. Den ekonomiska politiken måste vara inom ramarna för vad som är ekologiskt hållbart. Därför vill vi införa en klimatlag med tillhörande klimatbudget, inspirerat av Storbritanniens Climate Change Act.

Med ett införande av en klimatbudget ges drivkraft för kostnadseffektivitet och en ekonomi inom ramarna för vad som är hållbart. För näringslivet ges förutsättningar för långsiktighet och stabilitet då statens budget kopplas samman med en koldioxidplan. Genom att lämpliga styrmedel, med noggrant förväntade effekter, tydligt kopplas till klimatbudgeten skapas en transparent och tydligt ansvarsfördelande process för samtliga sektorer och departement.

5.3 Ramverken för penningpolitiken

5.3.1 Målen för penningpolitiken

Sedan en tid kallar Riksbanken sin politik för en flexibel inflationsmålspolitik. Med detta avses att penningpolitiken, utan att åsidosätta inflationsmålet, också syftar till att stabilisera resursutnyttjandet. Ett vanligt mått på resursutnyttjandet i ekonomin är det s.k. BNP-gapet.⁵⁶

Riksbanken har sedan inflationsmålet infördes emellertid inte varit framgångsrik med att stabilisera den svenska ekonomin kring fullt resursutnyttjande. Mellan 1993 och 2014 har det genomsnittliga BNP-gapet legat på -1,8 procent, vilket tyder på att penningpolitiken i genomsnitt har varit för stram.⁵⁷ Ett annat starkt tecken på att penningpolitiken har varit för stram är att såväl KPI som den underliggande inflationen trendmässigt under perioden klart understigit inflationsmålet på 2 procent. En penningpolitik som trendmässigt understiger inflationsmålet får negativa konsekvenser på sysselsättningen eftersom realräntorna blir högre än vad som motiveras av konjunkturläget.⁵⁸

Sammantaget visar detta att riksbankslagen behöver kompletteras med en explicit målvariabel för den reala ekonomin. Vänsterpartiet menar att ett mål för sysselsättningen är det mest lämpliga målet för den reala ekonomin. Detta mål ska inte vara underordnat målet om prisstabilitet. Därtill behöver nivån på inflationsmålet höjas. Finanskrisen har med all önskvärd tydlighet visat att inflationsmål på omkring 2 procent inte skapar en tillräcklig fallhöjd ned till nollränta i händelse av en stor ekonomisk kris. Vänsterpartiet föreslår att inflationsmålet höjs till 3 procent och att det mått som Riksbanken bör använda som målvariabel ska vara ett mått på den underliggande inflationen.⁵⁹

5.3.2 Styrningen av penningpolitiken

Det operativa ansvaret för penningpolitiken vilar i dag på Riksbankens direktion. Ledamöterna i direktionen utses av riksbanksfullmäktige. Riksbankslagen föreskriver att "ledamöter av direktionen får inte söka eller ta emot instruktioner när de fullgör penningpolitiska uppgifter". Som nämndes ovan beträffande målen för penningpolitiken säger riksbankslagen endast att Riksbanken har till uppgift att upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbanken har sedan på egen

⁵⁶ BNP-gapet är en uppskattning av skillnaden mellan faktisk BNP och potentiell BNP. Med potentiell BNP avses den BNP-nivå då ekonomin är i "jämvikt". Enligt denna tankeram indikerar ett negativt BNP-gap lediga resurser och ett positivt BNP-gap att ekonomin är överhettad.

⁵⁷ Konjunkturinstitutet.

⁵⁸ F.d. vice riksbankschefen Lars E.O. Svensson har visat att om Riksbanken hade bedrivit en penningpolitik som stabiliserat inflationen kring målet på 2 procent hade antalet arbetslösa i dag varit omkring 65 000 personer lägre.

⁵⁹ För en utvecklad beskrivning av Vänsterpartiets syn på målen för penningpolitiken, se: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/Peningpolitiken_H102-6FE74A96-737F-4BA0-A934-59769FC87252/?text=true

hand bestämt att penningpolitiken ska styras av ett inflationsmål, att detta ska vara 2 procent, samt att KPI ska utgöra det mått som inflationsmålet baseras på. Först därefter har riksdagen i olika dokument sagt sig stå bakom utformningen av penningpolitiken. Detta har emellertid ingen praktisk betydelse eftersom ”ledamöter av direktionen inte får söka eller ta emot instruktioner när de fullgör penningpolitiska uppgifter”.

Vi menar att denna ordning är orimlig. Det ska vara riksdagen som utformar de mer exakta målen för penningpolitiken. Detta ska omfatta nivån på inflationsmålet, vilken målvariabel inflationsmålet ska baseras på samt mål för utvecklingen av den reala ekonomin. Utifrån dessa mål ska sedan Riksbanken självständigt utforma den löpande penningpolitiken. På detta sätt skapas en tydlig ansvarsfördelning. De folkvalda i riksdagen beslutar om politiken och Riksbanken verkställer.

Den senaste tidens debatt inom Riksbankens direktion om utformningen av penningpolitiken, där vissa ledamöter förordat en helt annan penningpolitik än majoriteten i direktionen, visar att valet av ledamöter till direktionen kan ha stor betydelse för den förda penningpolitiken. I dag sker dessa val utan större debatt och insyn. Vi menar att direktionens ledamöter bör utses i en öppen process. En öppen utfrågning av kandidaterna bör anordnas i samarbete mellan Riksbanksfullmäktige och riksdagens finansutskott och dessa kan sedan i samråd utse ledamöterna.

Vad som ovan anförts om ett alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Gemensam välfärd

6.1 Offentlig sektor och sysselsättning

Den offentliga sektorn är av avgörande betydelse för utveckling, sysselsättning och tillväxt. Utbyggnaden av barn- och äldreomsorgen och föräldraförsäkringen möjliggjorde kvinnornas stora inträde på arbetsmarknaden under 1960- och 70-talen. En bra och likvärdig skola är central för den sociala rörligheten och för de svenska företagens möjligheter att konkurrera på exportmarknaderna.

I tabell 2 nedan jämförs sysselsättningsgraden bland en rad industriländer. De skandinaviska länderna utmärker sig genom att sysselsättningsgraden för kvinnor är relativt hög. Sysselsättningsgraden för kvinnor är förhållandevis hög även i andra nordeuropeiska länder som Tyskland, Holland och Österrike, medan den är lägre i de sydeuropeiska och anglosaxiska länderna. Av tabellen framgår också att länder med hög sysselsättningsgrad för kvinnor har en hög total sysselsättningsgrad. En gemensam nämnare för de nordeuropeiska länderna är att de har förhållandevis väl utbyggda offentliga välfärdstjänster. Det tycks alltså föreligga ett positivt samband mellan å ena sidan ambitiösa välfärdsstater och å andra sidan hög sysselsättningsgrad.

Tabell 2 Sysselsättningsgrad, 20-64 år, 2013.

	Kvinnor	Män	Totalt
EU27	62,6	74,4	68,5
Belgien	62,1	72,3	67,2
Danmark	72,4	78,7	75,6
Tyskland	72,3	81,9	77,1
Spanien	53,1	63,3	58,2
Frankrike	65,5	73,7	69,5
Italien	49,9	69,8	59,8
Holland	71,6	81,3	76,5
Österrike	70,8	80,3	75,5
Finland	71,9	74,7	73,3
Sverige	77,2	82,2	79,8
Storbritannien	69,4	80,5	74,9
Island	79,5	86,0	82,8
Norge	77,1	82,1	79,6
Schweiz	76,6	87,4	82,1
USA	65,3	76,8	70,9
Japan	64,5	85,8	75,2

Anm: Siffrorna för USA och Japan avser 2012.

Källa: Eurostat

Den offentliga sektorn och det privata näringslivet är beroende av, och främjar varandra. Det privata näringslivet är beroende av en välutbildad arbetskraft, fungerande infrastruktur m.m., samtidigt som den offentliga sektorn är beroende av de skatteinkomster ett framgångsrikt näringsliv genererar. Den offentliga sektorn utgör också en stor del av marknaden för många privata företag. I Sverige handlar det om inköp för ca 600 miljarder kronor om året.

Historiskt har också den offentliga sektorn fyllt en viktig funktion som risktagare i blivande framtidsbranscher. Detta har man gjort dels i rollen som kvalificerad beställare, dels i form av teknikutvecklare via myndigheter och statliga företag. Exempel på denna samverkan är Ericsson och Televerket, SJ:s betydelse för Asea, samt den roll som Vattenfall har haft för teknisk och industriell utveckling i en rad företag.

6.2 Avkommersialisera välfärden

En förutsättning för en riktigt bra skola, vård och omsorg är att ägarna och huvudmännen fokuserar på det viktigaste. Kvaliteten och behoven ska alltid komma i första rummet, inte girigheten och möjligheten att berika sig på verksamheten. I skola och förskola ska det finnas utbildad personal så att varje barn får det stöd det behöver. När vi besöker vårdcentralen eller flyttar in på ett äldreboende ska vi kunna känna trygghet i att det är de behov vi har som avgör vilket stöd vi får. Ingen ska någonsin bemötas utifrån hur lönsam hon eller han anses vara.

Vänsterpartiet vill lagstifta mot att plocka ut vinster från vård, skola, förskola och äldreomsorg. Resurserna ska i stället gå till mer personal och bättre kvalitet. De privata företag som är seriösa och sätter verksamheten främst kan omvandla sig till bolag utan vinstintresse och fortsätta jobba för bra välfärd. De vars drivkraft är att plocka ut vinster får söka sig någon annanstans. Välfärden ska styras av omtanke och solidaritet.

Att våra gemensamma resurser går till vinster åt företagsägarna blir än mer problematiskt eftersom de flesta av de större aktörerna ägs av riskkapitalbolag. Dessa använder ofta avancerade upplägg för att undvika beskattning. Samhället förlorar alltså i tre steg – först när våra gemensamma resurser försvinner till vinst, därefter när riskkapitalbolagen genom kryphål i lagstiftningen undviker att betala skatt på denna vinst och sedan genom att vinsten företagen gör på verksamheten, betald med skattepengar, i sin tur används för att köpa upp välfärdsverksamheter för att bolaget ska skapa sig en större massa eller ha kvar pengarna i kassan och på så sätt bli mer attraktivt vid en försäljning. Framför allt är det män som driver bolagen och som sitter i bolagens styrelser medan det framför allt är kvinnor som tjänar ihop deras vinster under tuffa förhållanden eftersom personaltätheten är lägre, och arbetsvillkoren och utbildningsnivån sämre.

Förutom större möjlighet att direkt förbättra kvaliteten, villkoren och lönerna, skulle en avkommersialiserad välfärd innebära ökade möjligheter att anställa personal i stället för att låta pengar försvinna till vinster åt ägarna. Det skulle minska stressen, vilket både anställda och brukare tjänar på. Mot bakgrund av ovanstående ska det i kärnverksamheterna inom vård, skola och äldreomsorg inte vara möjligt för vinstsyftande företag att bedriva verksamhet med skattemedel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3 En jämlik sjukvård med hög kvalitet

En bra och jämlik hälsa är det viktigaste målet för vården. Vården ska styras av omtanke och solidaritet. Vinstdriven hälso- och sjukvård leder bort från strävan att ge vård efter behov och bör inte vara tillåten. Vi menar att privata företag inte ska få ha fri dragningsrätt på skattepengar genom etableringsfrihet och förmånliga ersättningssystem utan resurserna måste styras dit de bäst behövs. Lagen om vårdvalssystem, LOV, ska rivas upp och inte heller drivas igenom för specialistsjukvården. Vi menar också att varken hela eller delar av sjukhus ska kunna säljas ut.

Det enda sättet att klara framtidens vårdbehov är att slå vakt om en skattefinansierad vård. Avgiftsfinansierad vård blir inte billigare utan kostnaderna vältras över på de svårast sjuka. Privata försäkringar leder till ökade orättvisor och till att fel grupper prioriteras. Det mest effektiva sättet att minska framtidens vårdbehov är ett bra förebyggande och hälsofrämjande arbete och en primärvård av bra kvalitet och tydligt områdesansvar.

Landstingen har i dag en ansträngd ekonomi och hälso- och sjukvården har stora problem på många håll. Under den senaste tiden har rapporterna duggat tätt om överbeläggning, platsbrist,

långa väntetider, inställda operationer, hotad patientsäkerhet m.m. Det förekommer protester från personalen mot hög arbetsbelastning, låga löner och dåliga arbetsvillkor. Det finns också en allmän uppfattning i samhället att vården inte fungerar som den ska.

Landsting/regioner ser olika ut och verkar under olika villkor och har därför olika behov. I en del landsting är det brist på vårdplatser, i andra saknas personal eller är svårt att rekrytera personal med rätt kompetens, eller både och. I 15 av 21 landsting stängs vårdplatser p.g.a. personalbrist. För att lösa problemen föreslår vi en riktad resursförstärkning på 1,5 miljarder kronor till hälso- och sjukvården, som i varje landsting och region kan gå dit behoven är störst. De flesta problemen i sjukvården har ett samband med personalsituationen, vilket är naturligt eftersom det är en personalintensiv verksamhet där större delen av utgifterna är kostnader för personal. Det riktade stödet på 1,5 miljarder kronor ska i huvudsak användas till personalförstärkning i hälso- och sjukvården. Det är tillräckligt för att anställa minst 3 000 sjuksköterskor, barnmorskor, sjukgymnaster, arbetsterapeuter, logoped, kuratorer etc. I satsningen ingår också pengar till ungdomsmottagningar, glesbygdsmedicin, mobila vårdteam samt vård av tortyr- och krigsskadade.

Hälso- och sjukvårdslagen fastslår att sjukvården ska arbeta förebyggande mot ohälsa. Detta arbete har visat sig vara mycket kostnadseffektivt i termer av bättre hälsa. Trots detta har hälso- och sjukvårdens förebyggande arbete under lång tid varit underfinansierat och marginaliserat med undantag för mödra- och barnhälsovården. Vänsterpartiet avsätter 1 miljard kronor till primärvården för att utveckla vårdcentralerna i det förebyggande arbetet mot ohälsa. Vårt förslag inrymmer också en satsning på socialt utsatta områden där ohälsan är mycket stor.

Det råder stor brist på specialistutbildade sjuksköterskor och antalet minskar stadigt. Genomsnittsåldern är hög och många kommer de närmaste åren att gå i pension. Under de senaste 20 åren har andelen utbildade specialistsjuksköterskor sjunkit från 70 procent till 40 procent. En anledning till bristen på specialistsjuksköterskor är de många hinder som står i vägen för sjuksköterskor att vidareutbilda sig. Sjuksköterskor måste oftast, till skillnad från läkare, ta tjänstledigt med studiemedel för att specialisera sig. En annan anledning är den dåliga löneutvecklingen. Mot denna bakgrund genomför Vänsterpartiet en satsning på betald specialistutbildning för sjuksköterskor genom att inrätta utbildningsanställningar. Samtidigt ökar vi antalet platser på utbildningen för att möta behovet av fler specialistsjuksköterskor. Reformen kommer att höja kvaliteten på vården och skapa arbetstillfällen genom vikariat för de anställda som vidareutbildar sig.

Den svenska förlossningsvården har hittills varit fantastisk. Därför är det alarmerande att det blir allt vanligare med rapporter från barnmorskor runt om i landet som menar att de inte längre klarar av att sköta sitt jobb, att de oroar sig för patientsäkerheten och att de inte orkar arbeta under de arbetsvillkor som råder i dag. I dag kan en barnmorska på en del förlossningsavdelningar ha ansvar för tre förlossningar som är i aktivt skeende samtidigt. Detta medför kraftigt

ökade risker för såväl moder som barn. Evidens och beprövad erfarenhet visar mycket tydligt på att en närvarande barnmorska under hela förlossningen kraftigt minskar risken för förlossningsskador som t.ex. omfattande bristningar. Det bör därför fastställas ett nationellt mål för den svenska förlossningsvården om att ha en barnmorska per aktiv förlossning.

Vänsterpartiets målsättning är att vården ska vara avgiftsfri för barn. I dag är den öppna hälso- och sjukvården kostnadsfri i nästan hela landet. Läkemedel däremot kostar pengar även för barn, vilket särskilt drabbar barn i fattiga familjer. För att alla barn ska få tillgång till den vård de har behov av och har rätt till bör därför barns läkemedel vara avgiftsfria. Det bör gälla både de läkemedel som i dag är subventionerade och de som inte är förmånsberättigade.

En sammanställning av våra större satsningar på sjuk- och hälsovård återfinns i tabell 3 nedan.

Tabell 3 Större satsningar på sjuk- och hälsovård

Diff mot regeringen, miljoner kronor

	2015	2016	2017
Riktad stöd till sjukvården	1 500	1 500	1 500
Utveckla vårdcentralerna	1 000	1 000	1 000
Förlossningsvård	500	500	500
Utbildningssatsningar för specialistsjuksköterskor	463	925	925
Avgiftsfria läkemedel för barn	470	470	470
Missbruksvård	287	388	387
Summa	4 220	4 783	4 782

6.4 En likvärdig skola för ökad kunskap

För Vänsterpartiet är allas rätt till kunskap det viktigaste målet med utbildningspolitiken. Alla elever ska ha samma rätt till kunskap, lärande och utveckling oavsett bakgrund och förutsättningar. Alla elever ska kunna lita på att de går i en bra skola. För att det ska vara möjligt krävs en nationellt likvärdig skola.

De senaste decennierna har utvecklingen gått åt fel håll. Skolan har gått från att vara en klassutjämnare till att vara en klassförstärkare. Undersökningar visar att likvärdigheten i den svenska skolan har försämrats sedan slutet av 1990-talet. Skillnaderna i resultat och kunskaper har ökat mellan elever, skolor och kommuner. I dag har inte alla elever samma rätt till kunskap i praktiken.

Skolsegregationen är den viktigaste orsaken till de försämringar i resultat som vi har sett på senare år. Elever från familjer med utbildningstradition samlas på vissa skolor medan andra elever som i utgångspunkten kan ha svårare att nå målen samlas på andra skolor och halkar efter alltmer. Vi ser också tydliga tendenser till etnisk segregation, som både är ett problem i sig och förstärker existerande socioekonomiska klasskillnader. Orsaken är skolvalet, som därför behöver begränsas. Skolan är inte ett område som lämpar sig för konkurrens. Konkurrensen

handlar inte om att förbättra utbildningen, men om att attrahera flest föräldrar – med metoder som över huvud taget inte behöver ha med utbildningskvalitet att göra och som t.o.m. kan stå i direkt motsättning till det. Ett högkvalitativt skolsystem är enligt Vänsterpartiets mening ett system där inget barn ska behöva finna sig i att gå i en skola som ger sämre förutsättningar än andra skolor, utan alla elever ska kunna lita på att de går i en bra skola.

Skolor som drivs av vinstintresse står i motsättning till skolans övergripande uppdrag att ge alla elever den kunskap och utbildning de har rätt till. Vinstintresset påskyndar de problem som skolvalet orsakar. Vinstsyftande bolag och utbildningskoncerner ska därför inte få driva skolor med hjälp av offentliga bidrag. Alla resurser ska gå till eleverna.

Även den misslyckade kommunaliseringen av skolan har lett till minskad likvärdighet och otillräckliga resurser inom skolorna. Det är tydligt att den utveckling som skett i spåren av skolreformerna också vad gäller lärarens roll, där lärarna tvingas ägna allt mindre tid åt undervisning och ges sämre möjligheter att ta ansvar för lärandet, har inneburit försämrade förutsättningar att ge alla elever lika goda möjligheter att nå målen.

Regeringen har visat sig vara helt ovillig att frånga sin dogmatiska tro på marknaden som en modell för skolområdet, trots att alarmerande fakta har hopat sig i årtal. Övergripande reformer för ökad likvärdighet i skolan är nödvändiga. Men det behövs också resursförstärkningar. Lagom till höstens riksdagsval har nu regeringen aviserat vissa anslagsökningar för skolan, efter att år efter år ha avslagit bl.a. Vänsterpartiets förslag till satsningar.

Bland regeringens skolsatsningar i vårbudgeten är det s.k. lågstadielyftet den största. Det är välkommet att regeringen gör en förstärkning som framför allt är tänkt att användas till att anställa fler lärare.

Vi är dock övertygade om att det inte enbart är lågstadiet som är i behov av förstärkningar utan grundskolan generellt. Vi föreslår en stegvis ökad satsning som uppgår till 3 miljarder kronor från 2017, vilket innebär att ca 6 000 nya lärare kan anställas. Med en sådan satsning blir det upp till kommunerna själva att prioritera vilka nya lärare som behövs, om det är lärare i låg-, mellan-, eller högstadiet eller om det är specialpedagoger.

Därutöver vill vi satsa en skolmiljard i öronmärka statsbidrag riktade till de skolor och elever som har de största behoven av mer resurser för att kunna nå målen. Pengarna ska användas för att minska kunskapsskillnader och bristande likvärdighet och fördelas till kommunerna genom Skolverket. Även med denna satsning kommer det förstås att huvudsakligen anställas fler lärare.

Ett område som helt osynliggörs i regeringens politik är fritidshemmen. Yngre skolbarn börjar och slutar ofta sin skoldag på fritidshemmen. Dessa är en del av den samlade skoldagen och ska hålla lika hög kvalitet som skolan. Elevgrupperna i fritidshemmen fortsätter att bli allt större och i dag går det i genomsnitt ca 40 elever i en grupp. Under många år har antalet elever ökat procentuellt mer än antalet anställda, vilket lett till kontinuerligt försämrade personaltäthet. Fritidshemmen har i uppdrag att stimulera elevernas utveckling och lärande, något som urholkas

när elevgrupperna blir för stora. För att fritidshemmen ska kunna uppfylla sitt uppdrag krävs högre personaltäthet och mindre grupper. Vi vill därför ge statligt stöd för att anställa fler fritidspedagoger, som från 2017 kan minska gruppernas storlek till cirka 26 barn.

Vi säger nej till regeringens planer på att införa tioårig grundskola genom att omvandla de nuvarande förskoleklasserna till nya årskurs 1. Det är en märklig prioritering av regeringen när det finns så många andra problem att ta itu med när det gäller skolan att riva upp den väl fungerande modellen med förskoleklasser, där de allra flesta barn går i dag. Vi anser att förstärkningar av fritidshemmen och större förstärkningar av förskolan än de som regeringen har föreslagit är betydligt mer angelägna reformer för att öka kvaliteten i den pedagogiska verksamheten riktad till yngre barn. En sammanställning av våra större satsningar på skolan återfinns i tabell 4 nedan.

Tabell 4 Större satsningar på skolan

Diff mot regeringen, miljoner kronor

	2015	2016	2017
Ökad lärartäthet i grundskolan	1 000	2 000	3 000
Skolor med störst behov	1 000	1 000	1 000
Fritidshem	750	1 500	2 250
Regeringens förslag till lågstadielyft	-2 000	-2 000	-2 000
Summa	750	2 500	4 250

6.5 Minskade barngrupper i förskolan

I dagens förskola är personaltätheten för låg och barngrupperna för stora. Att hålla nere barngruppernas storlek och se till att personalen har tillräcklig tid för varje barn är avgörande för förskolans kvalitet och barnets utveckling. Vänsterpartiet vill därför göra en stor satsning på ett stimulansbidrag för fler anställda och därmed minskade barngrupper i förskolan. Vår satsning innebär att från 2016 görs ett resurstillskott på 1,2 miljarder kronor som innebär att omkring 4 600 fler kan anställas inom förskolan. Det innebär att barngrupperna kan minska från dagens 5,3 barn per anställd till 5,08 barn per anställd. En sådan minskning skulle motsvara den nivå på barngrupperna som det var när regeringen tillträdde, vilket då var den bästa nivån som hade uppnåtts på tio år. Det förslag på 125 miljoner kronor som regeringen föreslår i vårpropositionen räcker inte långt.

Vänsterpartiet vill öka den pedagogiska kvaliteten i förskolan och föreslår därför även en satsning på vidareutbildning för barnskötare. Vårt förslag innebär att en barnskötare som vidareutbildar sig på halvtid ändå behåller 75 procent av lönen.

Vi vill stärka barns rätt till förskola genom att ge barn till arbetslösa och föräldralediga rätt till 30 timmars vistelsetid per vecka. Barnomsorgen behöver också i högre grad än i dag anpassas till alla föräldrars behov och tillgången till barnomsorg på obekvämt arbetstid behöver

därför öka. Vi utökar därför regeringens stimulansbidrag för detta ändamål. En sammanställning av våra satsningar på förskolan återfinns i tabell 5 nedan.

Tabell 5 Satsningar på förskolan

Diff mot regeringen, miljoner kronor

	2015	2016	2017
Mindre barngrupper, mer personal	375	1 075	1 075
30 timmar för arbetslösa, föräldralediga	500	500	500
Vidareutbildning barnskötare	439	878	878
Barnomsorg på obekväm arbetstid	400	400	400
Summa	1 714	2 853	2 853

6.6 Stärkt äldreomsorg

Andelen äldre över 80 år som får offentlig äldreomsorg har nästan halverats sedan 1980. Om anledningen till den minskade omsorgen bara hade varit att äldre människor blir allt friskare hade det varit goda nyheter. Tyvärr är inte bättre hälsa bland de äldre den enda orsaken. Äldreomsorgen är nämligen den del av de kommunala välfärdsverksamheterna som sedan 90-talskrisen har fått minst resurser.

En stor del av omsorgen utförs av anhöriga, som blir tvungna att ta ett större ansvar när det offentliga träder tillbaka. Det är svårt att veta exakt hur stor insats anhöriga gör. Enligt fackförbundet Kommunal fick 2010 två tredjedelar av de äldre över 75 år som är i behov av stöd i vardagen hjälp av någon anhörig eller bekant som de inte bor tillsammans med. Enligt Kommunals rapport "Hänger din mammas trygghet på dig" har mellan 80 000 och 120 000 personer gått ned i arbetstid eller helt slutat arbeta för att vårda en anhörig.

Sambandet mellan en väl utbyggd äldreomsorg och kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är också väldigt tydligt. Sverige, som i en internationell jämförelse satsar en relativt stor andel av BNP på äldreomsorgen, har därför en hög sysselsättningsgrad bland kvinnor, både för att kvinnor får möjlighet att ta ett arbete när de inte är tvungna att vårda anhöriga och för att de som anställs i äldreomsorgen för det mesta är kvinnor. Därför är satsningar på äldreomsorgen en avgörande jämställdhetsfråga.

Besparingarna och nedskärningarna har försämrat kvaliteten inom äldreomsorgen. För att vända den utvecklingen avser vi att kraftigt öka resurserna. Vi vill öka bemanningen inom äldreomsorgen genom en öronmärkt satsning med fokus på demensvården. De kommuner som redan har en god bemanning ska dock kunna använda pengarna till andra delar av äldreomsorgen. När hela vår satsning är fullt utbyggd kommer det att räcka till exempelvis 10 000 fler undersköterskor inom äldreomsorgen och demensvården.

Vi föreslår en satsning på en hemtjänstmiljard för att äldre, som har rätt till hjälp i hemmet, ska få mer och bättre hjälp. Pengarna ska användas till tre prioriterade områden: Personaltätheten inom hemtjänsten ska öka. Kontinuiteten bland hemtjänstpersonalen ska bli

bättre. Äldre ska få bestämma mer över den hjälp de vill ha av hemtjänsten. Vidare vill vi införa ett tak på 100 kronor per timme för hemtjänst för att alla äldre ska ha råd.

Det behövs bättre äldreomsorg för dem som har ett annat modersmål än svenska, och vi avsätter därför medel för att utveckla äldreomsorgen för nationella minoriteter och för dem som invandrat till Sverige.

Sammantaget vill vi med våra satsningar skapa en tryggare, mer jämlik och mer jämställd äldreomsorg både för de äldre och för deras anhöriga. En sammanställning av våra större satsningar på äldreomsorgen återfinns i tabell 6 nedan.

Tabell 6 Större satsningar på äldreomsorgen

Diff mot regeringen, miljoner kronor

	2015	2016	2017
Ökad bemanning i äldreomsorgen	1 000	2 000	3 000
Hemtjänstmiljard	1 000	1 000	1 000
Maxtak för hemtjänstavgift	300	300	300
Summa	2 300	3 300	4 300

6.7 En mänsklig sjukförsäkring

Var och en av oss ska känna en trygghet i att vi klarar oss ekonomiskt om vi blir sjuka. Det finns ett starkt stöd i befolkningen för att viktiga trygghetssystem som sjukförsäkringen ska finansieras gemensamt och solidariskt. Men regeringens attacker mot sjukförsäkringen har lett till att sjuka utförsäkras. Vi har fått ett Sverige där sjukdom för många har kommit att innebära fattigdom. Detta urholkar legitimiteten i och förtroendet för sjukförsäkringen. Eftersom sju av tio långtidssjukskrivna är kvinnor har försämringarna i sjukförsäkringen framför allt ökat fattigdomen bland kvinnor.

Kritiken mot regeringens försämringar har varit omfattande och lett till vissa justeringar, dock endast marginella. Regeringen håller fast vid den s.k. stupstocken, sjukpenningens bortre tidsgräns. Endast ett fåtal personer har hittills beviljats sjukpenning på fortsättningsnivå enligt de nya oskälighetsreglerna. Fyrkantiga tidsgränser anses av högerregeringen viktigare än om individen har blivit tillräckligt frisk för att arbeta.

Hetsen att komma tillbaka till arbetet så fort som möjligt utan att få tillräckliga rehabiliteringsinsatser riskerar att öka ohälsan i arbetslivet ytterligare. Riksdagen har fattat beslut om rätt till rehabilitering innan den bortre gränsen i sjukförsäkringen är nådd, men detta ignoreras av regeringen. Vänsterpartiet kan aldrig acceptera regeringens omänskliga politik för sjukförsäkringen. Det krävs en rad förändringar för att återupprätta en sjukförsäkring som bygger på trygghet och solidaritet mellan oss alla som omfattas av försäkringen.

Till att börja med måste stupstocken avskaffas. Det avgörande för rätten till ersättning ska självklart vara om man är för sjuk för att arbeta eller ej, inte fasta tidsgränser.

Vidare måste vägen tillbaka till arbete bygga på trygga villkor och vad som fungerar i verkligheten. Försäkringen och dess villkor ska stimulera till aktiviteter för att ge sjukskrivna förbättrad arbetsförmåga. Den ska vara rymlig så att medicinska insatser, rehabilitering och arbetsprövning kan pågå på ett individuellt anpassat sätt utan att ersättningen påverkas.

Prövningen mot arbetsmarknaden måste utformas på ett rimligt sätt. Först efter hot om misstroendeförklaringar har regeringen följt riksdagens beslut om att avskaffa den orimliga prövningen av arbetsförmågan mot en fiktiv arbetsmarknad. Detta har ändrats till att gälla normalt förekommande arbeten. Detta är en liten förändring till det bättre men löser inte problemen.

Sjukförsäkringen behöver individanpassas så att man kan få ersättning i fler steg än dagens fyra för att göra det lättare och mindre riskabelt att pröva att börja arbeta igen. Det bör även skapas strukturer så att arbetsgivare inte som i dag kan frånga sitt ansvar för att stödja den anställde på dennes väg tillbaka i arbete. För långtidssjukskrivna vill vi införa ett högriskskydd som gör att staten övertar kostnaden för sjuklönen.

Taket för sjukpenningen måste höjas för att säkra dess långsiktiga legitimitet. Att över en tredjedel av alla löntagare och två tredjedelar av alla heltidsanställda i dag befinner sig över taket i sjukförsäkringen är ohållbart för oss som vill ha en solidariskt finansierad försäkring med hög kvalitet.

Vi vill också att hela den sjukpenninggrundande inkomsten ska räknas och vi avskaffar den omräkning som regeringen har infört, som har inneburit en generell sänkning av ersättningarna. Våra förslag innebär då att ersättningsnivåerna höjs i både sjuk- och föräldraförsäkringen.

Sjukförsäkringens karensdag bör på sikt avskaffas. Den gör att personer med små marginaler tvingas gå till jobbet även när de borde stanna hemma. Som ett första steg mot ett avskaffande vill vi ersätta den med ett karensavdrag, för att förhindra de särskilt hårda konsekvenserna för personer som har färre men längre arbetspass än normalt, exempelvis de med nattpass i vård och omsorg.

Slutligen krävs förbättringar för en alltför ofta bortglömd grupp: de som får sjuk- eller aktivitetsersättning. Alla har rätt till rimliga livsvillkor, självklart även de som p.g.a. funktionsnedsättning, sjukdom eller skada under hela livet är förhindrade att arbeta hela eller delar av sin tid. De som får sjuk- eller aktivitetsersättning har i dag en ekonomiskt mycket svår situation och vi vill därför höja ersättningsnivån från 64 till 67 procent och bostadstillägget med 340 kronor per månad.

6.8 Välfärdens långsiktiga finansiering

Frågan om välfärdens framtida finansiering har debatterats under lång tid. Diskussionen tog fart på allvar i slutet av 1990-talet och i början av 2000-talet. På den tiden visade Finansdepartementets långsiktsskalkyler att konstanta skattesatser skulle räcka till att finansiera

de utgiftsökningar som följer av den förväntade demografiska utvecklingen, men inget mer. Eftersom utgifterna inom t.ex. sjukvården ökar med mer än vad som följer av den demografiska utvecklingen skulle en sådan utveckling ha tvingat fram besparingar på en rad olika områden. Samtidigt visade kalkylerna att den privata konsumtionen per innevånare fram till 2050 skulle öka med långt över 100 procent.

En sådan utveckling, med stagnerad offentlig service parallellt med en mycket kraftig ökning av den privata konsumtionen, är helt orimlig eftersom hushållens efterfrågan på olika sociala välfärdstjänster ökar i takt med ökat materiellt välstånd. Detta föranledde en livlig diskussion där många debattörer menade att man måste öppna upp för ökad privat finansiering av välfärdstjänsterna. Andra debattörer pekade på den stigande privata konsumtionen och menade att det borde vara möjligt att omvandla en del av det privata konsumtionsutrymmet till offentlig konsumtion via höjda skatter.

På senare tid har olika långsiktscalkyler börjat ge en annorlunda bild av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. Konjunkturinstitutet har sedan 2012 löpande publicerat studier av dessa. Den senaste rapporten publicerades i mars i år och analyserar scenarier med olika definitioner av begreppet ”bibehållet offentligt åtagande”.⁶⁰ En definition av bibehållet åtagande som analyseras är att volymen offentliga tjänster per brukare hålls konstant på dagens nivå. Eventuella produktivitetsvinster tas då ut i form av resursbesparingar. I detta scenario går de offentliga finanserna med löpande och stigande överskott.

En annan innebörd av bibehållet åtagande som analyseras är att personaltätheten är konstant i de olika välfärdstjänsterna. Detta är en mer ambitiös definition. Produktivitetstillväxt i produktionen av offentlig konsumtion kommer i detta scenario medborgarna till del i form av successivt högre standard i välfärdstjänsterna. I avsaknad av skattehöjningar försvagas de offentliga finanserna i detta scenario. Konjunkturinstitutets analys visar att skatterna permanent måste höjas med 1,5-2 procent av BNP för att bibehållen personaltäthet ska vara förenlig med långsiktig hållbarhet i de offentliga finanserna. Skattehöjningar på 1,5-2 procent fram till 2060 kan knappast beskrivas som ett oöverstigligt hinder för att finansiera framtidens välfärd, speciellt inte om man betänker att regeringen på bara åtta år har sänkt skatterna med nästan 4 procent av BNP. Sammantaget tyder Konjunkturinstitutets analyser på att den främsta utmaningen beträffande framtidens välfärd förmodligen inte är finansieringsfrågan.

På senare tid har allt fler debattörer pekat på att den stora utmaningen vad gäller välfärden i framtiden snarast kommer att handla om personalförsörjningen inom de olika välfärdsområdena. Den demografiska utvecklingen, parad med avfolkningen av landsbygden, kommer att leda till att personalförsörjningen av de offentliga välfärdstjänsterna på landsbygden sätts under press.

⁶⁰ Konjunkturinstitutet (2014), ”Är ett bibehållet offentligt åtagande ett hållbart åtagande?”. Specialstudier nr 39. Mars 2014.

TCO har studerat denna fråga närmare i en rapport som publicerades i höstas.⁶¹ Rapporten visar att det kommer att råda brist för flera yrkeskategorier inom välfärden. Framför allt beräknas bristen på omvårdnadspersonal vara stor. Det är främst ökad efterfrågan inom äldreomsorgen, dvs. att andelen äldre ökar, som driver denna utveckling. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har i en nyligen publicerad rapport beräknat att 125 000 undersköterskor behöver anställas de närmaste 10 åren.⁶²

7 Jämställdhet

Jämställdhet mellan kvinnor och män är i grunden en fråga om demokrati och mänskliga rättigheter. Vänsterpartiets ekonomiska politik syftar till att omfördela makt och resurser så att kvinnor och män ges samma utrymme och möjlighet till egen försörjning, att förfoga över sin egen tid och vara delaktiga i beslut som rör det egna livet och samhällsutvecklingen.

Att förändra arbetslivets villkor och fördelningen av avlönat och oavlönat arbete är nyckelfaktorer för att uppnå jämställda livsvillkor i livet. Ekonomisk jämställdhet har också positiva effekter på den mer övergripande samhällsekonomiska utvecklingen, vilket uppmärksammats i en rad studier på senare år. Studierna har ofta tagit sin utgångspunkt i skillnaderna i förvärvsfrekvens mellan kvinnor och män och pekar på de stora samhällsekonomiska vinster som går att göra om kvinnor förvärvsarbetar i samma utsträckning som män. Nedan refereras till ett par av dessa studier.

En OECD-rapport från 2008 räknar med att en fjärdedel av den ekonomiska tillväxten i Europa sedan 1995 kan förklaras av kvinnors ökade sysselsättning. Ett liknande resultat återfinns i en uppmärksamstudie av Goldman-Sachs-ekonomen Kevin Daly som baseras på euroländernas tillväxt. Av euroländernas genomsnittliga årliga tillväxt på 2,1 procent mellan 1995 och 2005 beräknar Daly att 0,4 procentenheter förklaras av ökad sysselsättningsgrad bland kvinnorna.⁶³ Daly menar vidare att om kvinnor skulle förvärvsarbete i samma utsträckning som män skulle detta kunna öka USA:s BNP med 9 procent och eurozonens BNP med 13 procent.⁶⁴

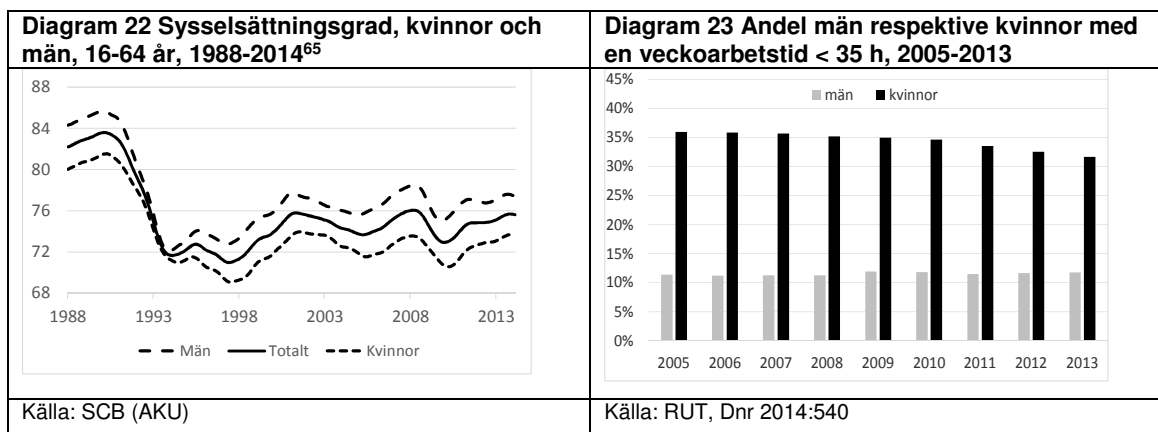
Skillnaden i antalet arbetade timmar beror dels på att kvinnor i högre utsträckning än män jobbar deltid, dels på lägre sysselsättningsgrad. I diagram 22 nedan visas utvecklingen av kvinnors och mäns sysselsättningsgrad (16-64 år) sedan 1988. Bortsett från åren i samband med 1990-talskrisen har skillnaden i sysselsättningsgrad varit tämligen konstant på ca 4 procentenheter. Detta sysselsättningsgap motsvarar ca 117 500 personer.

⁶¹ TCO (2013), "Regionernas arbetsmarknad 2011-2013, Tre demografiska scenarier".

⁶² SKL (2014), "Sveriges viktigaste jobb: Så möter vi rekryteringsutmaningarna inom vården och omsorgen".

⁶³ Daly, Kevin (2007) "Gender Inequality, Growth and Global Ageing".

⁶⁴ Ibid.

En lika stor sysselsättningspotential finns i att minska skillnaderna mellan mäns och kvinnors deltidsarbete. Under 2013 jobbade ca 32 procent av de sysselsatta kvinnorna deltid. Motsvarande siffra för männen var ca 12 procent (se diagram 23 ovan). Om kvinnor skulle arbeta heltid i samma utsträckning som männen skulle 540 000 fler kvinnor få en heltidsanställning. Baserat på genomsnittlig deltid bland de deltidsanställda går det att räkna ut vad detta ”deltidsgap” motsvarar i antal heltidstjänster (se tabell 7 nedan). Som framgår av tabellen skulle sysselsättningen öka med ca 162 000 heltidstjänster om kvinnorna jobbade heltid i samma utsträckning som männen. Tillsammans med ett stängt sysselsättningsgap på 117 500 personer innebär detta alltså att om kvinnor förvärvsarbetade i samma utsträckning som männen skulle sysselsättningen bland kvinnorna öka med nästan 280 000 heltidstjänster.

Tabell 7 Ökning av antalet sysselsatta i termer av heltidstjänster om kvinnors sysselsättningsgrad och deltidsarbete blir densamma som mäns, år 2013

Sektor	Stängt sysselsättningsgap	Stängt deltidsgap	Sysselsättning + deltidsgap
Privat	67 000	101 838	168 838
Landsting	10 400	11 040	21 440
Kommun	33 600	40 274	73 874
Stat	6 500	9 030	15 530
Summa	117 500	162 182	279 682

Källa: RUT, Dnr 2014:540, egen beräkning

En förutsättning för att ett ökat arbetsutbud ska materialiseras i form av ökad sysselsättning är att det finns en efterfrågan som matchar det ökade utbudet. Men med tanke på att ca 50 procent av kvinnorna arbetar inom s.k. bristyrken torde det finnas en stor sysselsättningspotential i ett ökat arbetsutbud bland kvinnorna. Många av de deltidsarbetande kvinnorna vill också arbeta på heltid. Av de ca 730 000 kvinnor som arbetar deltid uppger 207 000 kvinnor att de saknar

⁶⁵Trendade månadsvärden

lämpligt heltidsarbete, men skulle vilja ha det. Till det ska läggas att 143 000 jobbar deltid p.g.a. vård av barn.⁶⁶

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att ökade möjligheter för kvinnor att förvärvsarbeta inte bara innebär en vinst för enskilda kvinnors möjlighet till egen försörjning, utan också för samhällsekonomin.

Vänsterpartiet vill genomföra ett antal strategiskt viktiga reformer för att minska löne- och inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män och omfördela ansvaret för det obetalda hemarbetet.

Vi vill individualisera föräldraförsäkringen, så att det blir en självklarhet för både kvinnor och män att ta ansvar för sina barn. Det faktum att kvinnor i dag tar ut drygt tre fjärdedelar av föräldraledigheten är ett av huvudskälen till den strukturella diskriminering som drabbar kvinnor i arbetslivet. Under föräldraledigheten etableras också mönstret att kvinnor bär huvudansvaret för hushållsarbetet, vilket tenderar att påverka arbetsmönster och inkomstmöjligheter under resten av livet.

Vi vill stärka rätten till fast anställning och heltidsarbete. Otrygga anställningar, oregelbundna arbetstider och deltider är betydligt vanligare i kvinnodominerade yrken och är en stor del av förklaringen till kvinnors lägre inkomster.

Vi satsar på ett kraftigt förstärkt stimulansbidrag till barnomsorg på obekvämt arbetstid. De flesta yrken inom vård, omsorg och service, där kvinnor är överrepresenterade, innebär krav på att arbeta kvällar, helger och nätter. Om det ska kunna gå att förena dessa yrken med föräldraskap utan att tvingas jobba deltid måste barnomsorgen göras tillgänglig också utanför kontorstid. Vi föreslår också att ensamstående föräldrar ska ges möjlighet att få barnomsorg i hemmet till vanlig förskoletaxa när barnen är sjuka och inte kan vara i förskolan, vilket stärker ensamföräldrars ställning på arbetsmarknaden.

Vi gör också omfattande satsningar på välfärdssektorn. Vi höjer de generella statsbidragen till kommuner och landsting och budgeterar för ett stort antal riktade satsningar på vården, skolan och omsorgen. Våra satsningar innebär både höjd kvalitet och fler anställda i välfärdsverksamheterna, och minskar därmed behovet av oavlönat omsorgsarbete. Vi satsar också på utbildning för barnskötare, undersköterskor och vårdbiträden och bättre villkor för specialistutbildningen för sjuksköterskor, vilket skapar förutsättningar för bättre löner och arbetsvillkor i dessa yrken. Därtill föreslår vi ett kraftigt höjt underhållsstöd.

Lönebildningen sköts av parterna i avtalsförhandlingar, och det är en modell vi värnar om. Vi kan dock konstatera att de strukturella löneskillnaderna mellan mans- och kvinnodominerade yrken inte rubbats nämnvärt, trots uppställda målsättningar i flera avtalsrörelser. Det har blivit

⁶⁶ RUT, Dnr 2013:262.

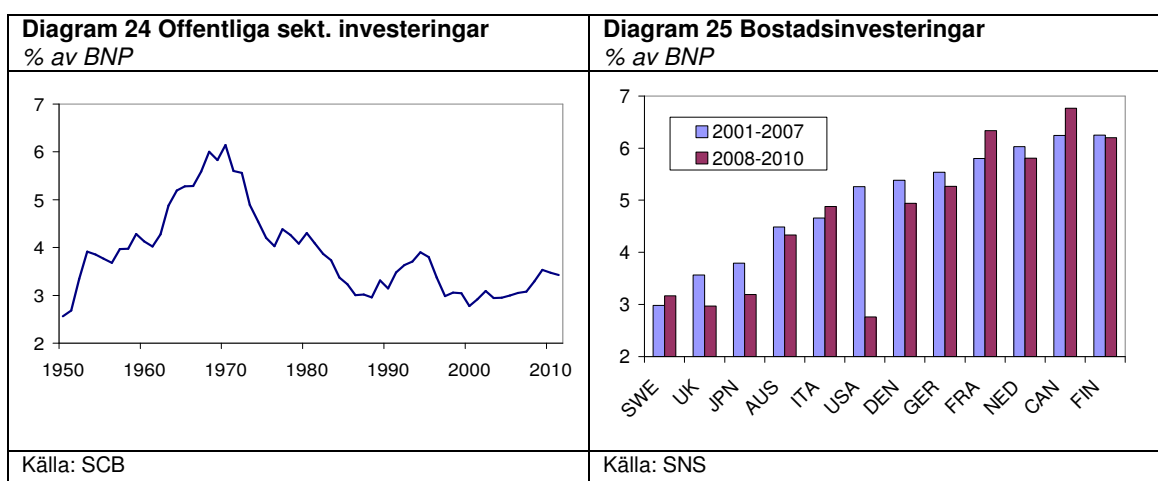
tydligt att det statliga Medlingsinstitutets tolkning av det s.k. märket⁶⁷ är en del av problemet. Vänsterpartiet menar att Medlingsinstitutets uppdrag måste förtydligas, så att det klart framgår att en ansvarsfull lönebildning innefattar en utjämning av de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken.

Med dessa förslag tar vi viktiga steg mot en jämställd fördelning av arbete och inkomster. De reformer vi föreslår skapar också förutsättningar för en utjämning av de relativa löneskillnaderna mellan kvinnor och män.

8 Investeringar för fler jobb och grön omställning

8.1 Offentliga investeringar

Under de senaste åren har en rad tunga instanser kritiserat regeringen för bristen på offentliga investeringar. De offentliga investeringarna har trendmässigt fallit som andel av BNP under de senaste 40 åren (se diagram 24 nedan). Framför allt är det de kommunala investeringarna som minskat och Finanspolitiska rådet konstaterar att mycket talar för att dessa borde öka framöver (vilket de även gjort under de senaste åren).⁶⁸ Även SNS Konjunkturråd har analyserat frågan om de svenska investeringarnas utveckling. De analyserar bl.a. hur olika typer av investeringar har utvecklats. Deras slutsats är att det är investeringarna i infrastruktur och fastigheter som är låga, vilket gäller såväl i ett historiskt som i ett internationellt perspektiv (för länderjämförelse avseende bostadsinvesteringar, se diagram 25 nedan). De konstaterar vidare att det snarare är det låga bostadsbyggandet än hushållens skuldsättning som ligger bakom de senaste årens stigande huspriser.⁶⁹

⁶⁷"Märket" är den löneökningnivå som den konkurrensutsatta industrin avtalar om, och som utgör riktmärke för löneökningarna på resten av arbetsmarknaden.

⁶⁸ Finanspolitiska rådet, "Svensk finanspolitik – Finanspolitiska rådets rapport 2009".

⁶⁹ SNS: "Konjunkturrådets rapport 2012 Enkla regler svåra tider".

I "Konjunkturläget mars 2012" studerade Konjunkturinstitutet utvecklingen av de svenska investeringarna i infrastruktur. KI konstaterar att det under det senaste decenniet skett en betydande utbyggnad av järnvägen i Sverige. Investeringarna i infrastruktur har som andel av BNP ökat under den senaste 10-årsperioden. Parallellt med denna utveckling har emellertid volymerna av såväl gods- som persontrafik ökat i ännu högre grad. Detta gäller särskilt persontrafiken, som sedan 1993 har ökat med över 70 procent. Utbyggnaden av järnvägen står med andra ord inte i paritet med den ökade trafikmängden. De största bristerna återfinns framför allt i storstadsregionerna med betydande flaskhalsar. Dessa brister innebär emellertid också att kapaciteten på andra järnvägssträckor inte kan utnyttjas optimalt. Därutöver finns det även på andra håll problem med enkelspår och brist på mötesplatser.

De låga investeringarna är ett stort samhällsproblem. Vad gäller bostäderna är situationen särskilt bekymmersam i storstadsregionerna och på en del universitetsorter. Utöver de individuella problem som bostadsbristen för med sig är det också ett samhällsekonomiskt problem. En väl fungerande arbetsmarknad förutsätter att människor har möjlighet att flytta och bosätta sig på de orter där jobben och utbildningarna finns. Samma sak gäller för infrastrukturen. Brister i infrastrukturen försvårar resandet till och från arbetet och försämrar därmed arbetsmarknadens funktionssätt. Förseningarna i godstrafiken drabbar också företagen och hämmar tillväxten. Detta ökar risken för att många företag väljer bort järnvägen till förmån för vägtransporter, vilket ökar klimatbelastningen av godstrafiken.

8.2 Bygg bort bostadsbristen

Sverige behöver en ny bostadspolitik. Alla människor ska ha möjlighet att leva i bra bostäder till rimliga kostnader i en trygg boendemiljö. Så är det inte i dag i bostadsbristens Sverige. Hyresrätten är därför av särskilt stor betydelse. Alla hyresrätter med rimliga hyror behövs. De ska inte dras undan hyresmarknaden genom ombildningar till bostadsrätter. Vänsterpartiet säger nej till marknadshyror.

Ca 290 000 unga vuxna saknar i dag ett eget boende. För att fylla behovet skulle det behövas ca 190 000 bostäder. Vänsterpartiet vill möta bostadsbristen genom ett ökat bostadsbyggande. Genom investeringar i nyproduktion och upprustning av bostäder skapas också samhällsnyttiga jobb.

Vänsterpartiets mål är att det ska byggas 40 000 bostäder om året varav en majoritet ska vara hyresrätter. Vi vill därför utforma ett statligt stöd för att stimulera ökat bostadsbyggande med inriktning mot hyresrätter till rimliga hyror och med låg energiförbrukning och bästa möjliga miljöhänsyn. Med vårt förslag möjliggörs en fördubbling av antalet nyproducerade hyresrätter jämfört med i dag. Stödet ska riktas mot tillväxtorter och orter där bristen på ändamålsenliga och efterfrågade bostäder är särskilt stor. Även kooperativa hyresrätter omfattas av stödet.

Vänsterpartiet vill upprusta befintligt bostadsbestånd för dagens och framtidens behov. Renoveringsbehovet, inte minst i miljonprogrammets bostäder, är stort. Vi bedömer att 60 000 bostäder årligen kan upprustas och renoveras energieffektivt med våra förslag. Vi vill skapa förutsättningar för att landets hyresgäster ska kunna bo i moderna, funktionella lägenheter med ökad tillgänglighet och med låg energiförbrukning samt låga koldioxidutsläpp. Vi vill införa ett nytt upprustningsprogram till flerfamiljshus.

ROT-avdraget för villor och bostadsrätter vill vi tidsbestämma så att det finns kvar t.o.m. utgången av 2017. Vi avser att återkomma med krav på energieffektiviseringar så att ROT-stödet används till klimatanpassningsåtgärder. Av fördelningspolitiska skäl föreslår vi att den maximala skattereduktionen sänks till 15 000 kronor 2016 och 2017. Det är dags att styra om subventionerna till att bygga bort bostadsbristen och renovera miljonprogrammen.

Vi vill införa ett särskilt stöd till upprustning av välfärdslokaler. Stödet är riktat till att påbörja och tidigarelägga underhåll och investeringar i välfärdslokaler som skolor, förskolor eller äldreboenden i kommunal eller landstingsägd regi, med krav på minskad energiförbrukning.

Det är hög tid att hela samhället görs tillgängligt för alla medborgare. Bristande tillgänglighet ska skrivas in i diskrimineringslagstiftningen utan de undantag som regeringen föreslår. Genom den här typen av gemensamma investeringar visar vi omtanke om varandra och om framtida generationer. En sammanställning av våra satsningar på investeringar och energiomställning i byggsektorn återfinns i tabell 8 nedan.

Tabell 8 Investeringar och energiomställning i byggsektorn

Diff mot regeringen, miljoner kronor

	2015	2016	2017
Investeringsstöd samt ombyggnadsstöd	1 000	2 000	3 000
Upprustning av flerfamiljshus	1 500	3 000	3 000
Upprustning av välfärdslokaler	3 000	3 000	3 000
Hissbidrag	100	100	100
Summa	5 600	8 100	9 100

8.3 Investeringar i grön infrastruktur

Genom breda samhällsnyttiga investeringar i grön infrastruktur bidrar vi till att nå både miljö- och klimatmål. Med ett systemskifte inom infrastrukturen för en grön omställning kan Sverige bli ett bättre samhälle med fler jobb. För detta krävs kraftiga statliga investeringar i järnväg och kollektivtrafik. Då ges förutsättningar för att andelen kollektivtrafikresenärer och godskapaciteten på spår kan öka samtidigt som vägtransportvolymerna minskar. Enligt beräkningar från WSP 2014 har de samlade investeringarna i olika typer av infrastruktur mer än halverats de senaste 50 åren. Vid mitten av 1960-talet uppgick investeringarna till nära 4 procent av BNP för att under de senaste decennierna ligga på en nivå kring 1,5 procent av BNP.

Sverige har under de senaste decennierna investerat mindre i infrastruktur än andra utvecklade industriländer.

I Sverige står inrikestransporterna för en tredjedel av våra växthusgasutsläpp. Med regeringens ram och åtgärdsplanering för infrastruktuursatsningar för perioden 2014–2025 saknas instrument för att genomföra ett systemskifte till hållbara transportlösningar och kraftigt minskade utsläpp inom sektorn. Utsläppen från vägtrafiken måste minska, inte minst i våra tätorter. Vi avfärdar storskaliga motorvägsprojekt som Förbifart Stockholm, som kommer att leda till ökade utsläpp och slukar resurser från kollektivtrafiken. Vi vill införa en vägslitageavgift på lastbilstransporter för att minska utsläppen och öka förutsättningarna för hållbara transporter. Avsaknaden av ett sammanhållet järnvägssystem minskar dessutom möjligheterna för att kostnadseffektivt nyttja bristfälliga anslag för underhåll och investeringar.

SJ måste få tydliga mål som prioriterar samhällsnyttan. Avregleringar och privatiseringar inom järnvägen måste ersättas med ett gemensamt och sammanhållet järnvägssystem som sätter resenären och godstransportören i centrum. Järnvägen bör därför återregleras och samhället ta ett helhetsansvar för järnvägssystemet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

De satsningar Vänsterpartiet vill göra på järnvägen skapar utrymme för en kraftigt ökad kapacitet och därmed större punktlighet för resenärer och gods. För investeringar i närtid krävs ett särskilt fokus på att bygga bort flaskhalsar. För att öka godskapaciteten krävs i första hand ett ökat underhåll och fler spår. Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) uppskattar i en rapport från i år att svensk industri förlorar 1,5 miljarder kronor årligen p.g.a. bristfälliga järnvägstransporter. Men det är även nödvändigt att investera i lågtrafikerade banor och anslutningar till de större banorna samt att bygga nya godsspår till hamnar, företagsområden och kombiterminaler. Vänsterpartiet vill även se en flexibel investeringspott för hållbara transportlösningar för näringslivet för att snabbt kunna svara på de behov som är svåra att förutse. Den sedan en tid uppkomna efterfrågan på hållbara godstransporter för gruvnäringen i norra Sverige och Bergslagen samt ett ökat behov av kombiterminaler är sådana exempel.

Om tåget ska kunna konkurrera med flyget krävs avsevärt kortare restider längs de stora stråken. Vi vill även bygga höghastighetsbanor som skulle skapa attraktiva resmöjligheter för långväga resenärer samtidigt som invånarnas regionala tillgänglighet till arbetsplatser och utbildning förbättrades. Genom en ny höghastighetsbana mellan Stockholm och Göteborg kan t.ex. restiden kortas ned till lite mer än två timmar samtidigt som banutrymme frigörs för en kraftfull ökning av godskapaciteten.

Vänsterpartiet vill skapa förutsättningar för att fördubbla andelen resor med kollektivtrafik till 2020. Trafikpolitiken ska se till att alla har bra kommunikationer oavsett var man bor. Samtidigt måste trafikens miljöproblem med klimatförändringar, hälsoproblem och buller lösas på ett tillfredsställande sätt. Privatbilismen måste minska, inte minst i våra städer och tätorter. Då

krävs en väl utbyggd, tillgänglig, prisvärd och väl fungerande kollektivtrafik både i storstäderna och på landsbygden samt ökad tillgång och utbyggnad av alternativa drivmedel. Detta kommer inte minst att kräva kraftfulla åtgärder för att motverka den trängsel och kapacitetsbrist som råder i kollektivtrafiken i Stockholm.

En fokusering på att öka andelen resande med kollektivtrafik och cykel förutsätter ökad statlig finansiering för detta ändamål till kommuner och regioner. Därför genomför vi generellt statligt stöd till den regionala och lokala kollektivtrafiken. Detta skapar förutsättningar för en attraktivare och billigare kollektivtrafik. För att skapa alternativ till bilresor även på landsbygden föreslår vi ett riktat statligt stöd för kollektivtrafik i dessa områden. Vi vill dessutom genomföra ett storskaligt försök med avgiftsfri kollektivtrafik i ett glesbefolkat respektive ett tätbefolkat län. En sammanställning av våra satsningar på grön infrastruktur återfinns i tabell 9 nedan.

Tabell 9 Investeringar i grön infrastruktur

Diff mot regeringen, miljoner kronor

	2015	2016	2017
Järnvägar - investeringar	3 500	2 900	5 400
Järnvägar - banunderhåll	1 200	1 300	1 400
Banunderhåll lågtrafikerade banor och kapilärspår	680	680	680
Stöd kollektivtrafik	1 000	1 000	1 300
Kollektivtrafik i glesbygd	500	1 000	1 000
Lokal spårtrafik	700	1 000	1 000
Försök avgiftsfri kollektivtrafik	875	1 750	1 750
Kommunalcykelpott	200	400	500
Snabbussar	100	300	300
Hållbara transportlösningar näringslivet	200	400	400
Summa	8 955	10 730	13 730

8.4 Energiomställning och investeringar i grön teknik

Att ta sig an de klimatutmaningar som världen står inför är att visa solidaritet med kommande generationer. Vänsterpartiet satsar stort och har höga mål och det krävs kraftfulla satsningar på miljötekniska innovationer. Genom en strategisk satsning på forskning och utveckling av miljöteknik kan Sverige ytterligare stärka sin position inom områden där vi redan står starka och därmed lägga grunden till nya företag, ökad sysselsättning och ökad export av miljöteknik.

Vindkraft är den energikälla som ökar mest i världen och utvecklingen i Sverige visar på samma trend. Även den globala marknaden för solenergi växer kraftigt. Sverige har ett avancerat kunnande inom solceller, termisk solkraft och solvärme som vi hittills inte utnyttjat fullt ut. För att snabba på utbyggnaden av solenergin i Sverige föreslår Vänsterpartiet ett planeringsmål för utbyggnaden av solenergi.

Vänsterpartiets mål är att 100 procent ska vara förnyelsebart år 2040. För att nå det målet krävs en kraftig ambitionshöjning inom ramen för elcertifikatsystemet.

Det krävs även mer resurser till energiforskningen. Vi ser solenergi, smarta nät, ellagring och vågenergi som prioriterade för denna satsning. Svensk export av miljöteknik skapar jobb i Sverige och bidrar till att de globala klimatutmaningarna minskar.

För många privata aktörer är emellertid investeringar i miljö- och energiteknik för kapitalkrävande och riskabelt. Därtill är det privata riskkapitalet inriktat på snabb avkastning, vilket ofta inte är möjligt inom miljötekniken där tidshorisonten är lång. Det finns således behov av marknadskompletterande finansiering inom detta segment.

Vänsterpartiet avsätter därför 250 miljoner kronor per år under en sexårsperiod till en miljöteknikfond, sammanlagt 1,5 miljarder kronor under perioden 2015-2021. Inriktningen ska vara hållbar industriell utveckling genom minskad resursanvändning och energiförbrukning. Fokus ska ligga på kommersialisering av forskningsresultat. Statliga bidrag för stöd till lokala klimatinvesteringar har tidigare framgångsrikt bidragit till utveckling av miljöteknik. En bred samverkan mellan offentliga och privata aktörer skapade utveckling för miljötekniken inom biogasområdet och bidrog till ökad export av miljöteknik.

Med dessa erfarenheter vill Vänsterpartiet genomföra den största satsningen i svensk politik på lokala hållbara investeringar genom Klimatprogrammet. Genom statligt investeringsstöd ska utsläppsminskningar och sysselsättning stimuleras i kommuner och landsting i samarbete med företag. Klimatprogrammet ska t.ex. kunna användas inom områdena energi, trafik, avfall, konsumtion och för information och demonstrationsåtgärder.

Genom energieffektivisering, satsning på biogas och infrastruktur för elbilar kommer programmet att bidra till långsiktigt klimatarbete i kommunerna och ge incitament för lokala klimatstrategier. Vår bedömning är att Klimatprogrammet är ett kraftfullt styrmedel för att minska utsläppen av växthusgaser och stimulera utveckling av ny miljöteknik, nya företag och ökad sysselsättning. En sammanställning av våra satsningar på energiomställning och grön teknik återfinns i tabell 10 nedan.

Tabell 10 Investeringar i energiomställning och grön teknik

Diff mot regeringen, miljoner kronor

	2015	2016	2017
Klimatprogram	1 000	1 000	1 000
Miljöteknikfond	250	250	250
Energiteknik	305	305	305
Energieffektiviseringsprogram	125	125	125
Summa	1 680	1 680	1 680

9 Ett hållbart arbetsliv med plats för fler

9.1 Aktiv arbetsmarknadspolitik och förbättrad a-kassa

Arbetslösheten uppgår för närvarande till 8,1 procent.⁷⁰ Långtidsarbetslösheten har ökat kraftigt sedan regeringen tillträdde 2006 och visar inga tendenser att minska. Matchningen på arbetsmarknaden – en av arbetsmarknadspolitikens viktigaste uppgifter – har tydligt försämrats. Många branscher har svårt att rekrytera p.g.a. brist på människor med rätt utbildning och kompetens.

En förklaring till detta är att regeringen kraftigt har minskat på möjligheterna till omskolning och vidareutbildning. Regeringen har baserat sin arbetsmarknadspolitik på att det är en fråga om attityder hos de arbetslösa och anspråk på löner och arbetsvillkor. På grund av regeringens prioritering av kontroller av de arbetslösa och lågkvalitativa arbetsmarknadsåtgärder har arbetsmarknadspolitikerna blivit mycket ineffektiv. Vänsterpartiet anser att arbetsmarknadspolitikerna behöver läggas om i grunden, så att tonvikten i stället läggs på god matchning, kunskapshöjande insatser och funktionella stöd riktade till dem som bäst behöver dem.

Den borgerliga regeringens satsningar på jobbgaranti och sänkta arbetsgivaravgifter för unga har inte haft någon effekt på ungdomsarbetslösheten. Det som krävs för att komma till rätta med den höga ungdomsarbetslösheten är framför allt en politik för fler jobb i Sverige. Men det behövs också en aktiv utbildnings- och arbetsmarknadspolitik som rustar arbetslösa ungdomar för framtiden och erbjuder dem en väg in i arbetslivet. Vi behöver investera i de ungdomar som i dag står utanför arbetsmarknaden och ge dem en möjlighet att gå från arbetslöshet till arbete eller studier. Med vår politik och de utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser vi föreslår kommer alla unga arbetslösa att erbjudas ett jobb eller en utbildningsplats inom 90 dagar.

9.1.1 Utbildning för förbättrad matchning

Många arbetslösa saknar i dag grundläggande utbildning. Samtidigt krävs ofta minst gymnasieutbildning för att få ett arbete och det är även nödvändigt för att kunna studera vid yrkeshögskola eller universitet. För att öka människors frihet och valmöjligheter på arbetsmarknaden vill vi införa en rätt för unga upp till 25 år att läsa in gymnasieskolan. Vi utökar därför antalet platser inom den kommunala vuxenutbildningen kraftigt.

Trots en hög arbetslöshet saknas kvalificerade yrkesarbetare inom flera branscher och yrken. Arbetsmarknadsutbildning är ett av de viktigaste verktygen i en aktiv arbetsmarknadspolitik och leder i hög utsträckning till arbete. Vi föreslår att antalet platser fördubblas jämfört med i dag.

⁷⁰ I säsongsrensade termer, avser mars 2014 (SCB, AKU).

Utflödet från arbetsmarknadsutbildningen till jobb har dock minskat på senare tid, vilket vittnar om att kvaliteten i utbildningarna behöver bli bättre och att man måste försäkra sig om att man i hög grad inriktar sig på bristyrken. Särskild vikt ska läggas vid att erbjuda utbildningar till kvinnor, som länge varit underrepresenterade i arbetsmarknadsutbildningarna.

Vi vill också se fler platser i yrkesinriktad utbildning i övrigt. Yrkesvux bör bli en permanentad satsning och antalet platser vid Yrkeshögskolan behöver öka. Även kvaliteten i gymnasiets yrkesinriktade program behöver öka, vilket kan ske bl.a. genom att ge arbetsmarknadens parter större inflytande över utbildningarna och genom att alla program ger grundläggande högskolebehörighet.

Inom högskolepolitiken har Vänsterpartiet länge efterlyst fler studieplatser. Vi anser att det fortfarande behövs fler utbildningsplatser utöver de som regeringen har aviserat inom framför allt lärarutbildningarna. Vi har länge också föreslagit höjningar av studiemedlet, något som är nödvändigt med tanke på den tuffa ekonomiska situation som studenter har. Om man vill behålla studiemedlets roll att motverka den sociala snedrekryteringen till högskolan kan dock inte hela höjningen göras genom att man låter studenterna ta mer lån. I en höjning av studiemedlet med tusen kronor per månad bör därför ingå en höjning av bidragsdelen med 650 kronor. Därmed skulle bidragsandelen återgå till den nivå som den låg på innan den började sänkas av regeringen 2010.

9.1.2 Bättre arbetsförmedling och effektiva arbetsmarknadsåtgärder

En sammanhållen statlig arbetsförmedling med nationell överblick är en förutsättning för en väl fungerande arbetsmarknad. Arbetsförmedlingen ska utgöra en integrerad del i den svenska arbetsmarknadsmodellen, där samverkan sker med parterna och lokala och regionala aktörer spelar en viktig roll. Myndigheten måste ha tillräckligt med resurser för att arbetsförmedlarna ska kunna känna att de kan använda sin kompetens för att ge varje arbetssökande ett gott stöd.

Vi är starkt kritiska till regeringens experiment med s.k. kompletterande aktörer och privata jobbcoacher, vilket har lett till att man öppnat upp för möjligheten att tjäna pengar på arbetslösheten. Många fall av oseriösa aktörer och lågkvalitativ verksamhet har uppdagats. Den största effekten är dock att Arbetsförmedlingen lägger stora resurser på upphandlingar och juridiska processer i stället för på förmedlingsverksamhet. Vänsterpartiet anser att arbetsförmedlingsverksamhet ska bedrivas utan vinstintresse och enligt beprövade metoder som gynnar de arbetssökande.

Vi vill avveckla de s.k. garantiprogrammen hos Arbetsförmedlingen. I stället ska man ha större frihet att erbjuda arbetslösa aktiva insatser som utbildning, riktat anställningsstöd eller praktik vid den tidpunkt som efter en individuell bedömning anses lämpligt, utan att invänta en fast tidsgräns. I detta ingår en avveckling av Fas 3, sysselsättningsfasen, som bör göras så snart

som möjligt. De som redan är placerade i Fas 3 vill vi erbjuda aktiva och värdiga insatser utformade efter den enskildes behov. Den som utför ett jobb ska ha lön enligt kollektivavtal.

Vänsterpartiet vill även genomföra ett treårigt program för generationsväxling i arbetslivet. Det innehåller traineeanställningar i statlig förvaltning och andra myndigheter, utbildningsvikariat inom framför allt vård och omsorg, så att personalen inom exempelvis handikappomsorgen och psykiatrin kan fortbilda sig, samtidigt som unga med gymnasiekompetens på området kan komma in i arbetslivet, samt stöd till lärlingsanställningar riktat mot bristyrken som exempelvis VVS-montör och betongarbetare.

9.1.3 En bättre arbetslöshetsförsäkring

Alla ska kunna lita på att arbetslöshetsförsäkringen erbjuder rimliga villkor. En frivillig arbetslöshetsförsäkring som ger inkomstrygghet vid arbetslöshet är en central del av den svenska arbetsmarknadsmodellen och avgörande för den enskildes trygghet och handlingsutrymme. För löntagarkollektivet som helhet ska försäkringen bidra till att förhindra underbudskonkurrens och upprätthålla löner på en anständig nivå i tider av arbetslöshet. Arbetslöshetsförsäkringens utformning och legitimitet är också avgörande för en flexibel arbetsmarknad som präglas av strukturomvandling, produktivitetsutveckling och rörlighet.

Efter regeringsskiftet 2006 raserade den borgerliga regeringen snabbt och målmedvetet strategiskt viktiga grundstenar i arbetslöshetsförsäkringen. Villkoren för att kvalificera sig till ersättning skärptes, ersättningsnivån sänktes och höjda och differentierade avgifter infördes. Som en följd av den borgerliga regeringens försämringar av arbetslöshetsförsäkringen står i dag en stor grupp arbetslösa utan a-kassegrundad ersättning. Bara en av tio som jobbat heltid innan de blev arbetslösa får ut 80 procent i ersättning. Eftersom dagpenningen inte har räknats upp ligger nu den högsta dagpenningnivån i nivå med försörjningsstöd.

Omfattningen av försämringarna blir tydlig när man betänker att utbetalningar av arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd har sjunkit med 13 miljarder kronor mellan 2006 och 2014, trots att arbetslösheten ökat med 77 000 personer sedan regeringen tillträdde.

Vänsterpartiet anser att arbetslöshetsförsäkringen behöver reformeras i grunden. Det är dock nödvändigt att snarast genomföra ett antal förändringar i syfte att återupprätta arbetslöshetsförsäkringen som en inkomst- och omställningsförsäkring. Vi vill därför genomföra en höjning av taket (den högsta dagpenningen) och golvet. För att undvika en urholkning av försäkringen indexerar vi beloppen till löneutvecklingen. Vi höjer också ersättningsnivån till 80 procent för hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd. Vi minskar dessutom antalet karensdagar med två per år. Vi tar även bort 75-dagarsbegränsningen vid deltidsarbetslöshet.

Vi vill även genomföra en kraftig förstärkning av grundförsäkringen. I dag lämnas många utanför försäkringen och tvingas förlita sig på anhöriga eller försörjningsstöd. Vid slutet av

2012 fick inte ens 4 av 10 öppet arbetslösa ersättning från arbetslöshetsförsäkringen, vilket kan jämföras med drygt 70 procent under början av 2000-talet. Vi vill att alla som uppfyller grundvillkoren i 9 § lagen om arbetslöshetsförsäkring och som har varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen i tre månader ska få rätt till ersättning med grundbeloppet. Med vårt förslag kommer fler att kunna ta del av grundförsäkringen: unga, som tidigare skulle ha omfattats av studerandevillkoret, deltidsarbetande och utlandsfödda som ännu inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden.

9.2 Rätt till trygga anställningar

Otrygga anställningar är vanligast bland unga. I åldersgruppen 16-24 år har fler än hälften av de anställda en tidsbegränsad anställning. I åldersgruppen 25-29 år har var fjärde ett tidsbegränsat jobb. En stor andel av de arbetslösa unga varvar i praktiken jobb och arbetslöshet och lever i en ständig osäkerhet inför framtiden på både kort och lång sikt. Detta är något som undergräver möjligheterna att skapa en modern och dynamisk arbetsmarknad.

De många tim- och behovsanställningarna och staplandet av visstidsanställningar på varandra utgör ett hinder för unga människors etablering i arbetslivet. Att inte ha en fast anställning eller ens en någorlunda förutsägbar inkomst gör det också svårt att teckna ett hyreskontrakt eller låna pengar till en bostad. Ungas relativt dåliga ekonomi och den växande psykiska ohälsan bland unga har tydliga samband med denna otrygga arbetsmarknadssituation. Att regeringen vägrar göra något åt möjligheten att stapla visstidsanställningar har nyligen fått EU-kommissionen att meddela att Sverige riskerar att dras inför EU-domstolen.

De otrygga anställningarna påverkar samhällsekonomin negativt, också genom att de kan minska arbetsgivares incitament att satsa på kompetensutveckling och arbetstagarnas vilja att bidra till innovationer.

De otrygga anställningarna måste begränsas så att också unga får en möjlighet att etablera sig i samhället och ges möjlighet till delaktighet och inflytande på arbetsplatsen. Vi föreslår därför att det införs en absolut gräns för hur länge en och samma person kan vara visstidsanställd innan man ges företräde till ett fast jobb. Vi vill också att det införs tydliga kriterier för när en anställning får vara tidsbegränsad.

Även reglerna för inhyrning av personal från bemanningsföretag bör skärpas. Sverige har i dag regler som gynnar arbetsgivaren och missgynnar den inhyrda arbetstagaren. Inhyrd personal har lägre löner, känner sig ofta stressad och utanför den sociala samvaron på arbetsplatsen och får inte ta del av utbildning och andra utvecklingsinsatser i lika hög grad. Man känner lägre grad av inflytande och är i vissa branscher mer olycksdrabbad. I allt högre utsträckning används bemanningsföretag för att täcka personalbehov som är permanenta. Hot om att ersätta fast anställd personal med inhyrd arbetskraft har också kommit att bli ett maktmedel i arbetsgivarnas händer. Lagstiftningen vid inhyrning från bemanningsföretag bör därför skärpas, bl.a. så att det

inte ska kunna ske vid permanenta behov av arbetskraft. Tillsvidareanställd personal ska inte kunna sägas upp för att sedan återanställas som eller ersättas av bemanningsanställda.

9.3 Rätt till arbete och rätt att leva som andra för personer med funktionsnedsättning

Arbetslösheten är i dag skyhögt för personer med funktionsnedsättning. Människor berövas det sammanhang och den utveckling ett arbete kan ge, men tvingas också leva under knappa ekonomiska omständigheter hela livet. Samhället och arbetsplatserna berövas många människors kunskaper och erfarenheter.

Personer med funktionsnedsättning är inte en homogen grupp med samma behov, därför behövs insatser på bred front utifrån de individuella behoven för att vända utvecklingen. Utgångspunkten måste vara ett tillgängligt samhälle och arbetsliv som från början har en planering för den mångfald av funktionsvariationer som finns. Det krävs också en skärpt lagstiftning när det gäller bristande tillgänglighet som diskriminering. Sjukförsäkringen måste tillåta variationer i arbetsgrad och aldrig lägga hinder för någon att arbeta eller studera utifrån sin förmåga. Det behövs ökade kunskaper hos arbetsgivarna och en väg in när det gäller de möjligheter till arbetsanpassning och hjälpmedel som finns. Den offentliga sektorn måste ta ett större ansvar, bli ett föredöme och spegla landets befolkning när det gäller anställningar av personer med funktionsnedsättning. Ett tydligt genusperspektiv måste också finnas så att möjligheter till stöd, utbildning och arbetsmarknadsåtgärder inte begränsas beroende på vilket kön personen har.

Den s.k. FunkA-utredningens förslag om bl.a. moderniserade lönesubventioner och effektivare administration av hjälpmedel måste genomföras. Målet är dels att fler funktionsnedsatta ska kunna arbeta inom en bredare arbetsmarknad, dels att personer med långvarigt behov av stöd ska få större trygghet i detta.

Arbetskooperativ och sociala företag ska stimuleras ytterligare för att bredda arbetsmarknaden. I dag hänvisas många människor till daglig verksamhet eller sysselsättning och blir fast där. Med ett aktivt arbete gentemot möjliga arbetsgivare och med ett individuellt utformat kontinuerligt stöd skulle många fler kunna gå från sysselsättning till arbete med lön.

Försäkringskassans bedömningar av vem som har rätt till assistans enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) har på senare år skärpts på ett orimligt sätt som vi anser inte står i överensstämmelse med lagstiftningens intentioner – att människor med funktionsnedsättning ska kunna leva ett liv som andra. För de personer som blir av med sin assistansersättning innebär det ofta en personlig katastrof. Denna nya praxis stämmer inte överens med de åtaganden Sverige har enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Eftersom Försäkringskassans tolkning slagits fast som gällande rätt av

Regeringsrätten vill vi förtydliga lagstiftningen så att ursprungsintentionerna i LSS när det gäller att leva ett liv som andra åter blir verklighet.

9.4 Inkludering och antidiskriminering

Det viktigaste för en fungerande inkludering är en generell välfärdspolitik tillsammans med aktiva insatser mot diskriminering. För att bryta segregationen är den generella politiken viktigare än det som brukar kallas för integrationspolitik. Vad som behövs är fler jobb, fler bostäder som folk har råd att bo i och en likvärdig skola som inte delar upp eleverna på ett segregeringssätt.

Diskrimineringen i arbetslivet tar sig flera uttryck. Arbetslösheten bland utomeuropeiska invandrare är betydligt högre än för befolkningen i genomsnitt. Personer med utländsk bakgrund har också svårt att få jobb som motsvarar deras utbildning och kvalifikationer. Ofta är det flyktingar och invandrare med akademisk examen som försörjer sig som taxichaufförer eller städare. Detta innebär dels att väldigt många människor inte får utnyttja sin fulla potential på arbetsmarknaden och dels att det blir svårare för dem med mindre utbildning att skaffa sig ett jobb. Därför vill Vänsterpartiet göra en satsning på att förbättra matchningen på arbetsmarknaden genom bättre validering och fler kompletteringsutbildningar.

Alla barn ska ges samma förutsättningar att klara av skolan. Den elev vars föräldrar har högre utbildning har i dag större möjligheter att få hjälp med skolarbetet hemma. För att kompensera dessa skillnader i förutsättningar vill Vänsterpartiet se en öppen skola där eleverna kan få det stöd de behöver för att utvecklas och klara skolans mål och en satsning på ökad studiehandledning på elevernas modersmål.

Språket är en nyckel för att bli delaktig i samhället. De invandrare och flyktingar som trots många år i Sverige inte kan svenska har svårt att få ett arbete. Därför vill Vänsterpartiet höja kvaliteten i utbildningen i svenska för invandrare.

Diskriminering är ett stort samhällsproblem som hindrar människor från att bli delaktiga fullt ut i samhället. För att komma till rätta med diskrimineringen krävs ett systematiskt och långsiktigt arbete. Det är också avgörande att diskriminering kostar. Det behövs därför både förebyggande åtgärder, insatser för att beivra diskriminering och större möjligheter att se till att den som diskrimineras får betala för det. I dag har Diskrimineringsombudsmannen, DO, varken medel eller mandat för att kunna utföra detta uppdrag. Vi vill därför ge DO mer resurser och ett utökat uppdrag.

10 Aktiv näringspolitik

10.1 Innovationer

Sverige behöver ställa om till innovationsdriven tillväxt. Det andra gör billigare och ibland bättre måste vi möta med högre kunskapsinnehåll, resurseffektivare produktion samt en produktion av varor och tjänster som utgår från våra samhällsutmaningar. Omställningen av ekonomin måste ske i ett nytt ekonomiskt landskap, där klimatutmaningen och den växande befolkningen utgör både hot och möjligheter. I en värld där tillgången på råvaror blir allt knappare och miljöutmaningarna allt större blir innovationer och produkter med högre förädlingsvärde, återvinning och lägre resursförbrukning allt viktigare. Samverkan mellan företag (enskilda och i kluster), universitet, forskningsinstitut och myndigheter är av yttersta vikt för att få en verksamhet som inte bara styrs av kortsiktiga vinstmotiv. Det arbetet kommer att behöva intensifieras och fördjupas, samtidigt som industrin måste tillämpa mer innovationsfrämjande och kretsloppsanpassade arbetssätt.

Sedan en tid driver Vinnova, tillsammans med Energimyndigheten och Formas, särskilda Strategiska innovationsområden. Vi föreslår att de Strategiska innovationsområdena ska inriktas mot följande tre övergripande samhällsutmaningar: (i) Klimatutmaningen (miljö och energi), (ii) Den växande åldrande befolkningen (hälsa och sjukvård) och (iii) Globaliseringen (konkurrenskraftig produktion, råvarutillgång). Delprojekt inom ramen för det sistnämnda området bör utgöras av samverkansprogram för gruvnäringen, mjukvaruindustrin och turistnäringen.

Det statliga ägandet behöver utökas och utvecklas för att vi demokratiskt ska kunna styra samhällsutvecklingen. Det finns flera områden som är intressanta för att bilda nya statliga företag eller öka det statliga ägandet inom. Det kan vara för att öka konkurrensen inom finanssektorn, minska spekulationerna och för att säkra att nödvändiga investeringar kommer till stånd – vi vill t.ex. utreda en statlig grön investeringsbank. Infrastruktur, bostadsbyggande och energiområdet är andra områden där det kan vara intressant att se över om vi genom ett ökat gemensamt ägande kan utveckla och driva på utvecklingen. Staten ska vara en aktiv ägare till sina bolag, som t.ex. Vattenfall, LKAB och Sveaskog, och genom ägardirektiv säkerställa att bolagen används för att stödja teknikutveckling, driva på miljö- och klimatarbetet och skapa sysselsättning. Regeringens inkompetens beträffande Vattenfalls förvärv av Nuon visar på vilka ödesdigra konsekvenser ett passivt förhållningssätt till de statliga bolagen kan medföra. Det visar också på att ägardirektiven till flera av de statliga bolagen behöver utvecklas.

Vidare vill vi stimulera forskning och utveckling i små och medelstora företag. Därför vill vi införa ett stöd som ska omfatta alla företag med upp till 250 anställda. Stödet ska avse högst

30 procent av företagets kostnader för forskning och utveckling upp till ett tak på 2,5 miljoner kronor. Vi avsätter 1,4 miljarder kronor för detta ändamål.

För ett dynamiskt näringsliv är en väl fungerande kapitalförsörjning av avgörande betydelse. I dag finns en rad olika statliga aktörer på området, med överlappande mandat, vilket försvårar för företagen att veta vem de ska vända sig till. Vi vill samla dessa resurser till ett gemensamt bolag med uppgift att stimulera kapitalförsörjningen i de riktigt tidiga faserna.

Vänsterpartiet vill stärka industriforskningsinstitutens verksamhet med fokus på miljöteknik och innovation. Vi vill också stärka deras verksamhet vad gäller demonstrationsanläggningar och testbäddar.

På landsbygden kan kapitalförsörjningen vara problematisk, inte minst för många mindre företag. Där fyller de lokala Sparbankerna en viktig funktion. Deras förankring i lokalsamhället innebär att de har goda kunskaper om det samhälle, de företag och de människor som finns och verkar där. Vi vill stärka de lokala Sparbankernas möjligheter att konkurrera med storbankerna och bidra till utvecklingen av det lokala näringslivet. Därför behövs lag- och regeländringar och även stöd till uppstart av nya sparbanker. Därutöver behöver sparbankerna ges bättre möjligheter att stärka sin kapitalbas.

Vidare bör AP-fondernas placeringsregler ändras. I dag styrs AP-fondernas placeringar av kortsiktiga avkastningsmål. Dessa bör ändras så att AP-fonderna kan användas för strategiska investeringar i syfte att stärka Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar. På så sätt kan fler komma i arbete och pensionskapitalet stärkas.

För mindre företag kan sjuklöneansvaret ofta vara betungande. Även om mindre företag som kollektivt har en lägre sjukfrånvaro än genomsnittet kan sjuklönekostnader ge upphov till stora problem i de enskilda företagen, exempelvis i form av avbrott i verksamheten. Vi vill därför att mindre företag med upp till 10 anställda helt ska slippa betala 14 dagars sjuklön. Företag med upp till 10 anställda ska alltså omfattas fullt ut, medan en avtrappning sker i företag med 11–15 anställda. Genom förslaget avlastas företagen ekonomiskt samtidigt som utestängningseffekter på arbetsmarknaden minskar. Vi avvisar regeringens förslag om sjuklöneansvaret eftersom vi menar att den modell vi föreslagit får större betydelse för företagen och deras möjligheter att anställda fler samt att det är vår modell som företagen efterfrågat.

10.2 Stärkta förutsättningar på landsbygden

Alla kommuner och landsting ska ha likvärdiga förutsättningar att erbjuda sina medborgare bra välfärdstjänster och service, det är bra för hela Sverige. Det har över tid blivit allt svårare att bo, arbeta och bedriva verksamhet på landsbygden. De regionala skillnaderna har drivit denna utveckling. För att komma till rätta med problematiken krävs likvärdiga grundförutsättningar oavsett var i landet man bor. Vänsterpartiet vill ha en skattepolitik som gynnar hela landet. Det

ska exempelvis vara möjligt att ge riktade statliga stöd till brukssamhällen och landsbygd. Detta skapar möjligheter för tillväxt utanför städerna. Vänsterpartiet vill att hela Sverige ska leva.

Staten ska ta ett större ansvar för servicen på landsbygden. Exempelvis ska Posten ges i uppdrag att ge god och likvärdig service i hela landet. Den lokala kommersiella servicen på landsbygden ska stärkas genom stöd till lanthandel och drivmedelsstationer. Utvecklingen av fler lokala bankkontor ska stödjas. En tryggad polisförserjning ska säkerställas i hela landet.

För att stärka landsbygdens förutsättningar för en grön omställning vill vi förbättra tillgången till hållbara kommunikationer. Riktat statligt stöd ska gå till lågtrafikerade järnvägspår och kollektivtrafik i glesbygd i form av t.ex. byabussar. Utökad stöd för produktion av biogas från gödsel ska införas i hela landet och särskilt stöd införas för tankställen med biogas och el.

11 Skatter

11.1 Målen för Vänsterpartiets skattepolitik

Målsättningen med Vänsterpartiets skattepolitik är att skapa en välfärd att lita på, få fler människor i arbete, minska inkomstskillnaderna och skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. Skatt ska betalas efter bärkraft och välfärd fördelas efter behov.

Skattesystemet måste vara utformat så att det är enkelt att förstå och tillämpa för den enskilda skattebetalaren. Vänsterpartiet vill därför betona vikten av att eftersträva ett system som är enhetligt och likformigt och som har så få undantag som möjligt. På så sätt minimeras också möjligheterna till skatteplanering. Skattefusk ska bekämpas kraftfullt.

Skatter betalar för åtaganden som medborgarna anser vara samhällseliga angelägenheter. Med hjälp av skatteuttaget finansieras offentliga investeringar i utbildning, forskning och infrastruktur som är avgörande för att bygga Sveriges ekonomiska styrka och framgång på sikt. Skatterna betalar också för välfärdstjänster som sjukvård, skola och barn- och äldreomsorg. Att betala välfärden solidariskt via skatterna är effektivt. Dessutom är en skattefinansierad, generell välfärd ett kraftfullt verktyg för att utjämna skillnader mellan människor och därmed öka jämlikheten och jämställdheten. Men om vi ska klara detta måste vi våga vara ärliga med att skatteuttaget måste öka. Vi vet att viljan att betala skatt är god om det finns en koppling till satsningar på sjukvård, äldreomsorg och en bra skola. Alternativet är att var och en av oss måste betala för den välfärd vi behöver, t.ex. via privata försäkringar. Då är det inte längre människors behov utan plånbokens tjocklek som avgör vilken välfärd man har rätt till. Vänsterpartiets syn är att ett land som byggs med en gemensam välfärd och solidaritet i grunden är starkare än ett land där marknadens girighet får råda.

Även regeringen verkar ha insett att det finns en folklig vilja att värna den generella välfärden och meddelar i samband med vårpropositionen att man avser att göra inkomstförstärkningar på drygt sju miljarder kronor kommande år för att bl.a. satsa på skolan. Regeringens politik har

hittills inneburit skattesänkningar på ca 140 miljarder kronor. Detta har bidragit till att den offentliga sektorns reala skatteinkomster har minskat med ca 7 procent mellan 2006 och 2013.⁷¹ Detta motsvarar en minskning med 77 miljarder kronor.

Vänsterpartiet menar att den förda politiken har inneburit ett systemskifte på skatteområdet bort från principen om likformig beskattning. Samtidigt har den bidragit till att urholka skattebaserna. Den privata konsumtionen har tillåtits att öka på bekostnad av den offentliga. I och med det minskar resurserna till välfärden och möjligheterna till nödvändiga reformer och en rättvis fördelning av ekonomiska resurser. Skattesänkarpolitiken har främst gynnat höginkomsttagare, varav en stor majoritet är män, genom bl.a. slopad förmögenhetsskatt, sänkt fastighetsskatt för exklusiva villor och inte minst genom rejäla inkomstskattesänkningar. Samtidigt betalar pensionärer, sjuka och arbetslösa i dag mer i skatt än löntagare vid lika inkomst. Detta menar vi är orättvist och ineffektivt. Dessutom skadas skattesystemets legitimitet. Regeringens skattesänkningar har även på ett påtagligt sätt ökat mäns nettoinkomster jämfört med kvinnors, eftersom män gynnas på bekostnad av kvinnor när skatter sänks. Män har högre inkomster och betalar därmed mer i skatt än kvinnor och därför ökar mäns inkomster mer. Kvinnor missgynnas eftersom de, under rådande maktstrukturer, är mer beroende av de försäkringssystem och transfereringar som regeringen försämrat för att finansiera en del av skattesänkningarna. Kvinnorna missgynnas dessutom ytterligare eftersom deras livsvillkor i stor utsträckning avgörs av hur väl välfärden fungerar och den blir satt på undantag när skattesänkningar ständigt prioriteras. De nu aviserade skattehöjningarna förändrar inte bilden av en regering vars främsta politiska vilja och vapen är just skattesänkningar.

Vänsterpartiet anser att en översyn av skattesystemet behövs i form av en parlamentarisk utredning. Som beskrivits ovan har den borgerliga regeringen genom en rad beslut allvarligt urholkat skattesystemets grunder och principen om skatt efter bärkraft. Det finns också ett behov av att se över skattesystemet utifrån klimatfrågans avgörande utmaning.

11.2 Inkomstskatter

Den enskilt största posten i regeringens ensidiga skattesänkarpolitik är det s.k. jobbskatteavdraget, vars främsta syfte är att hålla lönerna nere. Genom lägre inkomstskatt, som ger mer pengar i plånboken, är tanken att kraven på löneökningar ska minska och arbetsgivarnas efterfrågan på arbetskraft öka. Vänsterpartiet arbetar därför för att jobbskatteavdraget stegvis fasas ut till förmån för en rättvis och likformig beskattning.

Vänsterpartiet är kritiska till jobbskatteavdraget av flera skäl. Jobbskatteavdraget ger t.ex. större skattesänkningar vid höga inkomster och gynnar därmed män framför kvinnor. Beläggen för att jobbskatteavdraget skulle skapa några jobb är också mycket svaga. För ett par år sedan

⁷¹ RUT, Dnr 2014:762

presenterade Institutet för arbetsmarknadspolitisk utredning (IFAU) en rapport som visar att det i princip är omöjligt att utvärdera jobbskatteavdragets effekt på sysselsättningen. Trots detta hävdar regeringen envist att jobbskatteavdraget totalt kommer att ge 120 000 fler jobb ”på sikt”. Även om regeringens egna beräkningar av jobbeffekterna skulle stämma så innebär detta en kostnad om mer än 800 000 kronor per jobb. Slutligen innebär jobbskatteavdraget att man betalar olika mycket i skatt på sin inkomst beroende på om inkomsten utgörs av t.ex. pension, föräldrapenning eller lön.

Vänsterpartiet menar att skatteuttaget måste bli mer rättvist. Vår politik innebär att låg- och medelinkomsttagare får oförändrad inkomstskatt jämfört med i dag. Om man tjänar mer än 30 000 kr i månaden föreslår vi att inkomstskatten höjs något genom att jobbskatteavdraget trappas av. Vid en månadslön på 32 000 kronor blir skattehöjningen t.ex. 170 kronor per månad. Om man tjänar mer än 55 000 kronor i månaden får man med Vänsterpartiets politik avstå de skattesänkningar man fått genom jobbskatteavdragen.

Samtidigt vill vi sänka inkomstskatten för de grupper som hittills inte fått ta del av regeringens skattesänkningar. Sjuka, arbetslösa, förtidspensionärer m.fl. berörs av förslaget. Vi uppskattar att vårt förslag ger en inkomstförstärkning på drygt 500 kronor i månaden för en person som är t.ex. långtidssjukskriven. På så sätt tar vi steg mot att lika inkomst ska beskattas lika. Även den orättvisa beskattningsklyftan mellan pensionärer och löntagare måste slutas.

Vi vill riva upp RUT-bidraget som drar undan alltmer skatteintäkter för varje år som går. Det används i första hand av höginkomsttagare och kostar mycket för ett fåtal, lågproduktiva arbetstillfällen med problematiska arbetsvillkor. Att vi med gemensamma skattemedel numera också subventionerar läxhjälp till barn vars föräldrar har råd att köpa den, stärker vår övertygelse ytterligare. Vi vill i stället använda pengarna till satsningar på förskolan, bl.a. till minskade barngrupper och till barnomsorg som är tillgänglig på kvällar, nätter och helger då allt fler småbarnsföräldrar faktiskt jobbar.

Som en del i finansieringen av våra satsningar på välfärden accepterar vi regeringens aviserade förslag att slopa avdragsrätten för privat pensionssparande.

11.3 Skatter som styrmedel i miljöpolitiken

Skatter och avgifter är nödvändiga och viktiga styrmedel i klimat- och miljöomställningen. Vänsterpartiet menar att den som orsakar negativ miljö- och klimatpåverkan också ska stå för kostnaderna, enligt principen att förorenaren betalar.

Priset på transporter ska t.ex. inkludera kostnader för miljöskador, hälsoeffekter, trafikolyckor och andra samhällsekonomiska kostnader. Vi behöver i högre utsträckning styra över trafik från vägar till ekologiskt hållbara färdstätt. I Sverige står inrikes transporter för en tredjedel av växthusgasutsläppen. Av de inrikes transporterna stod vägtrafiken i sin tur för 95

procent av utsläppen. Trafikverket konstaterar i sin stora Kapacitetsutredning från 2012 att styrmedel som leder till minskad biltrafik krävs för att nå våra klimatmål.

Enligt utredningen om fossilfri fordonstrafik är skatten på drivmedel sannolikt det enskilt viktigaste styrmedlet för att ge incitament till åtgärder som minskar vägtrafikens utsläpp av koldioxid. Vänsterpartiet bedömer därför att det finns ett behov av att höja koldioxidskatten. Samtidigt är det viktigt att hitta kompensatoriska åtgärder för personer med låga inkomster och boende på landsbygden. Vi motsätter också oss den sänkning av koldioxidskatten som regeringen gjort för kraftvärme och värmeproduktion, som lett till att kolanvändningen ökat från denna sektor. För att få ned utsläppen och dra in viktiga resurser till klimatarbetet vill Vänsterpartiet återställa skatten till den tidigare nivån.

Med hjälp av bl.a. skattepolitiken vill vi också gynna kollektivtrafiken och verka för ett ökat utbud såväl i stad som på landsbygd. Bra transportmöjligheter är en nödvändighet för både enskilda och företag, och en förutsättning för en fungerande arbetsmarknad.

Lastbilstransporterna står för den största delen av trafikökningen på vägarna. För att motverka ytterligare ökning av den tunga trafiken och stimulera till bränsleeffektivare fordon krävs åtgärder. Vi vill därför införa en vägslitageavgift för tunga fordon. Förutom miljöperspektivet kan en vägslitageavgift bidra till kostnadsneutralitet mellan svenska och utländska åkare. Genom införandet av en vägslitageavgift skapas också bättre förutsättningar att minska de illegala transporter på våra vägar och att motverka social dumpning inom åkerinringen.

Även flyget ska bära sina egna kostnader för miljöpåverkan. Vår utgångspunkt är att nivån på koldioxid- och energiskatt på flygfotogen ska motsvara den nivå som gäller för bensin för bilar. Detta försvåras dock av internationella konventioner varför vi i väntan på en ändring av det internationella regelverket föreslår en beskattning i form av en klimatskatt för inrikesflyget.

I syfte att förbättra folkhälsan föreslår regeringen att punktskatterna på alkohol och tobak höjs. Vänsterpartiet välkomnar åtgärder som minskar konsumtionen av dessa varor. Det finns dock inga folkhälsoskäl som talar för att höja skatten på snus mer än på cigaretter. Vi föreslår därför i stället att skatten på tobaksvaror generellt höjs med åtta procent.

11.4 Företags- kapital- och egendomsskatter

Vänsterpartiet eftersträvar att så långt som möjligt ha ett enhetligt och likformigt regelsystem med få undantag. Det förhindrar inlåsnings effekter och snedvriden konkurrens. Regeringen har under sin mandatperiod gjort flera undantag från denna princip. Ett exempel är regeringens sänkning av arbetsgivaravgifterna för företag som har unga anställda. Skattesänkningen beräknas kosta nästan 15 miljarder kronor 2015. Syftet har sagts vara att skapa jobb för unga, men utvärderingar av myndigheter som Riksrevisionen, Konjunkturinstitutet och regeringens Finanspolitiska råd visar alla att detta är ett dyrt och ineffektivt sätt att minska ungdomsarbetslösheten. IFAU har gjort den senaste i raden av utvärderingar. De uppskattar att

varje jobb som skapats har kostat 1,6 miljoner kronor. Det motsvarar nästan fyra anställda i välfärden. Med en ungdomsarbetslöshet på 23,5 procent är det väldigt tydligt att den här skattesänkarpolitiken inte har fått avsedd effekt. I stället har en stor del av pengarna gått till ökade vinster i företag som redan tidigare hade många unga anställda. Vänsterpartiet vill ta bort nedsättningen av socialavgifter för unga. För att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten behövs i stället en helhetspolitik för fler jobb i samhället.

Regeringen har också infört skattelättnader för vissa branscher. En sådan är sänkningen av restaurangmomsen om också motiverades ur ett sysselsättningsperspektiv. Siffror från SCB visar emellertid att sysselsättningseffekterna av att sänka restaurangmomsen är mycket små eller kanske t.o.m. obefintliga. Konjunkturinstitutet har uppskattat att skattesänkningen har lett till fler arbetade timmar i branschen, vilket skulle kunna innebära 4 000 fler sysselsatta. Givetvis kan det vara så att det skapas jobb i en bransch som skattesubventioneras, men att staten lägger pengar på att subventionera restaurangbranschen innebär ju att andra satsningar tas bort eller inte blir av. Konjunkturinstitutet erkänner att deras beräkningar är osäkra, men skulle de ändå stämma kostar varje skapat jobb p.g.a. moms-sänkningen 1,4 miljoner kronor. Det motsvarar drygt tre välfärdsjobb. Vänsterpartiet menar att varje skattekrona ska användas så att den kommer till nytta för den som betalar. Vi vill därför höja restaurangmomsen.

Den svenska bolagsskatten ska ta in en rimlig andel av vinsterna till samhällliga investeringar och utgifter. Samtidigt ska den fungera i en öppen ekonomi med internationell konkurrens. Förra året sänktes bolagsskatten från 26,3 procent till 22 procent. Bruttokostnaden var hela 16 miljarder kronor. Huvudargumentet var att den tidigare skattenivån inte var internationellt konkurrenskraftig. Vi menar att bolagsskatten var konkurrenskraftig redan innan sänkningen. Enligt OECD låg bolagsskatten i Sverige nära genomsnittet i just OECD, och Sverige hade redan då lägre bolagsskatt än våra tio största handelspartners, däribland Tyskland och Norge. Om man dessutom tar den reella bolagsskatt som betalas efter olika typer av avdrag så är den svenska bolagsskatten än mer fördelaktig, enligt Skatteverket så låg som 13,4 procent 2011. Vänsterpartiet föreslår därför att bolagsskatten höjs till 26 procent. För att förbättra villkoren för svenska företag menar Vänsterpartiet att det krävs investeringar i väl fungerande infrastruktur och utbildad arbetskraft. Sådana satsningar skapar jobb, inte bara större vinster. Likaså anser vi att staten bör bidra med mer resurser till forskning och utveckling. Vänsterpartiet föreslår därför att det införs ett generöst stöd för forskning och utveckling i små och medelstora företag. Fokus bör ligga på gröna investeringar för miljö och klimat.

Regeringens förändringar av fastighetsskatten och slopandet av förmögenhetsskatten har bidragit till att inkomstklyftorna i Sverige har ökat. Personer som äger lyxvillor har fått en rejäl skattesänkning, samtidigt som vanliga småhusägare bara har fått se sin fastighetsskatt byta namn till fastighetsavgift. Vänsterpartiets principiella hållning är att fastigheter är tillgångar som ska beskattas, och att marknadsvärdet ska tillåtas slå igenom mer i beskattningen av ägda

bostäder än vad det gör i dag. Det måste också råda skattemässig neutralitet mellan olika kategorier av bostäder med olika upplåtelseformer. Därför vill vi helt ta bort fastighetskatten på hyreslägenheter. Vi föreslår också att det från 2016 införs en arvsbeskattning som betalas av dödsboet innan ett arv skiftas.

11.5 Röd skatteväxling

Det är tydligt att välfärden behöver mer resurser. Vi behöver fler anställda i sjukvården och äldreomsorgen, mindre barngrupper i förskolan och på fritidshemmen. Vänsterpartiet vill inte höja skatten för låg- och medelinkomsttagare. I stället måste de som har råd bidra mer. Vi föreslår därför att det införs en finansskatt. Att inte höja skatten för låg- och medelinkomsttagare men låta bankerna bidra mer till samhällsbyggandet kallar vi för en röd skatteväxling.

Sveriges fyra storbanker har tillsammans en verksamhet som är ungefär fyra gånger så stor som BNP. Därför utgör den ett direkt hot mot den finansiella stabiliteten i landet, oavsett hur strikt reglerad den är. Förra året gjorde de fyra storbankerna sammantaget en vinst på 90 miljarder kronor. Vi medborgare betalar på flera sätt för bankernas övervinster. Dels genom de stora marginaler bankerna har på bolånen, och dels genom att vi garanterar bankernas verksamhet så att de själva kan låna billigare på marknaden. Riksbanken har bedömt att värdet på den implicita garantin i genomsnitt uppgick till 30 miljarder kronor per år för de fyra storbankerna under tidsperioden 2002–2010. Detta motsvarar drygt hälften av storbankernas sammanlagda vinster före skatt under samma tidsperiod.⁷²

Vänsterpartiet menar att det krävs åtgärder för att minska risktagandet inom finanssektorn och begränsa spekulationsekonomin. Vi har tidigare lagt ett antal förslag för att reformera finanssektorn. Men vi menar också att finanssektorn bör beskattas på ett sätt som minskar de risker man utsätter samhällsekonomin för. I dag är finanssektorn underbeskattad.

Vårt förslag till finansskatt tas ut på summan av vinster och löneutbetalningar i banker och kreditmarknadsinstitut. Skatten läggs alltså på vissa företag och inte på de finansiella tjänsterna. Skattesatsen sätts till 15 procent. Vi uppskattar att intäkterna blir ca 12 miljarder kronor. På det här sättet kan spekulativt beteende på de finansiella marknaderna motverkas, och resurser styras till mer långsiktiga investeringar i den reala ekonomin, samtidigt som en del av den förtjänst bankerna gör på den statliga garantin kan komma medborgarna till godo. Idén om den här typen av finansiell aktivitetsskatt kommer ursprungligen från IMF.

Vänsterpartiet ser positivt på införande av skatt på finansiella transaktioner. Elva euroländer har inlett ett fördjupat samarbete för att kunna införa en sådan skatt. Genomförandet har dock fördröjts p.g.a. meningsmotsättningar inom EU. Vänsterpartiet anser att Sverige bör pröva att

⁷² Sveriges Riksbank (2011), "Lämplig kapitalnivå i svenska storbanker – en samhällsekonomisk analys".

införa en motsvarande transaktionsskatt om länderna i det fördjupade samarbetet gör det. De svenska intäkterna från en sådan skatt ska tillfalla den svenska staten.

Regeringen aviserar i samband med vårpropositionen att man avser att slopa gruppregistrering till mervärdesskatt. Vänsterpartiet säger nej till förslaget eftersom det missgynnar banker och försäkringsbolag på landsbygden. Vi har i stället förslag som gynnar fler etableringar av lokala sparbanker och stärker deras möjlighet att konkurrera.

12 Effekter av Vänsterpartiets budget

Tabell 11 Finansiella effekter för offentlig sektor av V-budget⁷³

Diff mot regeringen, miljoner kronor

	2015	2016	2017
Inkomster	57 758	75 240	87 082
Utgifter	55 993	73 317	84 324
Finansiellt sparande i offentlig sektor	+1 765	+ 1 923	+2 758
Finansiellt sparande, % av BNP, nivå V-budget	-0,2	0,3	0,8

Tabell 12 Uppskattad jobbeffekt- reguljär sysselsättning

Diff mot regeringen

	2015	2016	2017
Kommunerna	17 600	30 600	40 300
Investeringar	18 300	22 100	23 400
Nettoeffekt av höjda skatter och transfereringar/bidrag	-1 500	-5 700	-7 200
Övrigt	5 600	7 000	7 500
Summa	40 000	54 000	64 000

Tabell 13 Utbildningsplatser

Diff mot regeringen, antal platser

	2015	2016	2017
Högskolan	2 000	2 000	2 000
Yrkeshögskolan	6 500	8 000	9 500
Arbetsmarknadsutbildning	13 000	13 000	13 000
Komvux	10 000	20 000	30 000
Yrkesvux	5 500	5 500	5 500
Summa	37 000	48 500	60 000

⁷³ De flesta av de förslag till inkomst- och utgiftsförändringar som regeringen presenterar i 2014 års ekonomiska vårproposition (se tabell 2.2, s 25 i VP14) ingår inte i vårpropositionens tabellverk. Vänsterpartiet har emellertid valt att utforma vårt budgetalternativ i relation till regeringens samlade förslag – dvs. inkl. de förslag som regeringen presenterar på s 25 i vårpropositionen. Detta inkluderar även regeringens s.k. ”ej ianspråkstagna finansiering”.

Stockholm den 29 april 2014

Jonas Sjöstedt (V)

Torbjörn Björlund (V)

Hans Linde (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Siv Holma (V)

Eva Olofsson (V)

Ulla Andersson (V)